

SWEPOL LINK

TILLSTÅNDSPROCESSERNA

Ulrica Lindsköld
Tina Thorsson

Avdelningen för fastighetsvetenskap
Lunds Tekniska Högskola
Lunds Universitet

Department of Real Estate Management
Lund Institute of Technology
Lund University

ISBN LUTVDG/TVLM 02/5064SE

Avdelningen för
Fastighetsvetenskap
Lunds Tekniska Högskola
Lunds Universitet
Box 118
221 00 Lund

Department of
Real Estate Management
Lund Institute of Technology
Lund University
Box 118
SE - 221 00 Lund

SWEPOL LINK TILLSTÅNDSPROCESSERNA

SWEPOL LINK THE PROCEDURE OF SANCTIONS

Examensarbete omfattande 20 poäng utfört på Avdelningen för Fastighetsvetenskap inom civilingenjörsutbildningen i Lantmäteri vid Lunds Tekniska Högskola.

Thesis for the degree of Master of science.

Respondenter / Respondents:

Ulrica Lindsköld
Tina Thorsson

Handledare / Supervisor:

Åsa Knutson, Univ Adj

ISRN LUTVDG/TVLM 02/5064 SE

Abstract: SwePol Link is a connecting link for transferring of electricity between Sweden and Poland. The thesis reveals what sanctions are required according to Swedish law for the establishment and use of SwePol Link. We also bring forward interaction between laws and possibilities to influence the project.

Nyckelord: SwePol Link, tillstånd, 1902 års ellag, vattenlagen, kontinentalsockellagen, plan- och bygglagen, ledningsrättslagen, naturresurslagen, miljöskyddslagen, samverkan mellan lagar, påverkandemöjligheter

Keywords: SwePol Link, sanctions, law regarding electric constructions, law regarding construction in water, law regarding the continental shelf, law regarding planning and building, law regarding sanctions of wiring, law regarding economizing with natural resources, law regarding environmental protection, interaction between laws, possibilities to influence

Sammanfattning

1995 ingick Vattenfall AB ett tioårigt kraftutbytesavtal med det polska bolaget Polish Power Grid Company (PPGC). Tanken bakom detta var att genom att förbinda det svenska kraftnätet med det polska kan båda länderna få ökad leveranssäkerhet. Enligt avtalet ska kraftutbytet ske genom en kabelförbindelse i Östersjön. 1997 bildades ett bolag, SwePol Link AB, som ska äga och driva kabelförbindelsen mellan Sverige och Polen, SwePol Link. Bolaget ägs av Svenska Kraftnät, Vattenfall AB och PPGC.

Ett förslag på utförande av en kabelförbindelse utarbetades, som innebar att en kabel skulle anslutas i Karlshamns kommun på den svenska sidan och i provinsen Slupsk på den polska sidan. Kabelförslaget innebar att återledning skulle ske med hjälp av havsvattnet. Vid denna metod krävs att en elektrodstation anläggs. Denna skulle placeras i Ronneby kommun. Men Ronneby kommun förbjöd Svenska Kraftnät och SwePol Link AB att anlägga elektrodstationen som krävdes för återledningen, eftersom de ansåg att den skulle medföra stor miljöpåverkan. Ett nytt förslag utarbetades. Enligt detta förslag ska strömåterföring ske genom återledarkablar. Elektrodstationen behövs därmed inte och på detta sätt försvinner problemen som kan uppstå p.g.a. denna.

Det var en komplicerad och långdragen process med många tillståndsprövningar innan SwePol Link fick anläggas och tas i drift. De tillstånd som krävdes var nätkoncession, tillstånd enligt vattenlagen, tillstånd enligt kontinentalsockellagen, bygglov och ledningsrätt.

I flera lagar finns det kopplingar till andra lagar eller till beslut som fattats med hjälp av andra lagrum. I de lagar som tillämpades under SwePol Links tillståndsprocesser finns ett flertal sådana kopplingar. Vattenlagen samverkar med ledningsrättslagen, naturvårdslagen samt med koncessionstillståndet. Kontinentalsockellagen samverkar endast med koncessionstillståndet medan plan- och bygglagen samverkar med koncessionstillståndet och ledningsrättslagen. Ledningsrättslagen samverkar med koncessionstillståndet och med vattendomen. Dessa kopplingar mellan olika lagar och tillstånd innebar bl.a. att vattendomstolen hänvisade till koncessionsbeslutet när de gjorde sin prövning. Även regeringen hänvisade till koncessionsbeslutet vid sin prövning om tillstånd enligt kontinentalsockellagen. SwePol Link AB försökte göra koppling mellan koncessionstillstånd och bygglov. I ledningsrättslagen finns flera lagrum som sätts ur spel vid en ledningsrättsförrättning om den sökande har koncessionstillstånd.

Under SwePol Links tillståndsprocesser var det en stark opinion mot kabelförbindelsen från kommuner och allmänhet. Framför allt var det många som framförde sina åsikter i samband med vattenmålen och ville bli betraktade som sakägare och remissinstanser. Möjligheten att påverka ett beslut är beroende av vilken lag som tillämpas. I ett koncessionsärende för en utlandsförbindelse finns det inte någon direkt överklagandemöjlighet. Det finns dock en möjlighet för kommunen att påverka om regeringen samtidigt gör en prövning enligt 4 kapitlet naturresurslagen. I

kontinentalsockellagen finns inte heller någon möjlighet att påverka. Vid en ledningsrättsförrättning ska sammanträde ske med berörda sakägare. Sedan vägs synpunkterna samman och ett beslut fattas. I ledningsrättslagen finns även en regel om kommunalt veto. Denna regel gäller dock inte när ledningsrätten grundas på ett koncessionsbeslut. Som sakägare kan man även överklaga ett ledningsrättsbeslut. Enskilda fysiska och juridiska personer har små möjligheter att påverka ett beslut. Det är endast de som är att betrakta som sakägare som har möjlighet att påverka.

När Svenska Kraftnät ansökte om tillstånd enligt vattenlagen att anlägga och driva kabelförbindelsen hade bl.a. fiskeriverket och sjöfartsverket synpunkter på hur anläggandet och driften skulle gå till väga. I vattendomen fastslogs att det inte kunde utredas i vilken omfattning fisket skulle påverkas av kablarna. Fiskeriverket fick därför i uppgift att undersöka detta. Flera yrkesfiskare yrkade på ersättningar för utebliven fångst som skulle kunna uppkomma p.g.a. kabelförbindelsen. Eftersom det inte går att fastställa om förbindelsen kommer att medföra någon påverkan på fisket uppskötts ersättningsfrågorna till att undersökningsresultaten från fiskeriverket är fastlagda.

Karlshamns kommun ville att prövning enligt 4 kapitlet naturresurslagen skulle göras. Det skulle innebära att det skulle krävas regeringens tillstånd för att få utföra anläggningen. Om denna prövning kom till stånd skulle Karlshamns kommun ha rätt att "säga nej" till anläggningen. Regeringen beslutade dock att ingen prövning skulle göras. En annan möjlighet för Karlshamns kommun att försöka påverka SwePol Link var genom att hävda att området där strömriktarstationen planerades att anläggas, skulle detaljplaneläggas innan beslut om bygglov kunde tas. Beslutet om att detaljplan krävdes överklagades av Vattenfall och SwePol Link AB, både till länsstyrelsen och sedan också till regeringen. Därmed kunde inte kommunen göra mer för att påverka ärendet. Ronneby kommun kunde däremot genom att utnyttja sin vetorätt med hjälp av miljöskyddslagen påverka beslutet. Nämnden kunde med stöd av miljöskyddslagen förbjuda SwePol Link AB och Svenska Kraftnät vid vite att anlägga och bedriva verksamhet som skulle innebära utsläpp av klorgas.

Förord

När vi började på civilingenjörsutbildningen med inriktning mot lantmäteri 1995 trodde vi att det skulle vara problem att komma på något intressant att göra examensarbete om. Åren gick snabbare än vi förväntat och rätt som det var stod vi där och det var dags att börja med arbetet. Det var faktiskt inte svårt att komma på idéer, det svåra var att välja vilket projekt vi skulle ta oss an och hur vi skulle vinkla arbetet. Vi blev intresserade av att undersöka kabelförbindelsen mellan Sverige och Polen eftersom vi har våra hemtrakter i närheten av området som berörs och vi hade läst en del reportage i dagspressen. Eftersom vi har läst inriktning mot fastighetsjuridik, låg tillståndsfrågorna nära till hands.

Först och främst vill vi tacka Åsa Knutson som har varit vår handledare.

I vårt sökande efter information har personalen på kommunens kansli i Karlshamn varit till mycket stor hjälp och de får härigenom ett varmt tack från oss. Dessutom vill vi tacka, Leif Söderberg (Vattenfall), Tomas Wittholt (kommunjurist, Karlshamns kommun), Tomas Gummesson (miljöinspektör, Ronneby kommun), Peter Svantesson (Vattenfall), Håkan Westerberg (Fiskeriverket), Mårten Norgren (informationschef Svenska Kraftnät), Anne Vadasz-Nilsson (Energimyndigheten), Bengt Halleröd (Lantmäterimyndigheten, Sölvesborg), Lasse Hallberg (Karlshamns Allehanda) samt Jenny Persson för all hjälp vi har fått.

Till sist vill vi tacka alla andra som på något sätt stöttat och hjälpt oss under arbetets gång.

Kristianstad april 2002

Ulrica Lindsköld

Tina Thorsson

Innehållsförteckning

1	INLEDNING	11
1.1	BAKGRUND	11
1.2	SYFTE OCH AVGRÄNSNINGAR	11
1.3	METOD	12
1.4	DISPOSITION	12
1.5	KÄLLKRITIK	12
2	SWEPOL LINKS UTFÖRANDE OCH PLACERING	15
3	KONCESSIONSTILLSTÅND	19
3.1	LAG (1902:71 s.1) INNEFATTANDE VISSA BESTÄMMELSER OM ELEKTRISKA ANLÄGGNINGAR	19
3.2	ELLAG (1997:857)	23
3.3	ELFÖRORDNING (1994:1250)	24
3.4	SWEPOL LINKS KONCESSIONSÄRENDE	25
4	TILLSTÅND FÖR VATTENFÖRETAG	31
4.1	VATTENLAGEN (1983:291)	31
4.2	SWEPOL LINKS VATTENMÅL	36
5	TILLSTÅND FÖR UTFORSKANDE AV KONTINENTALSOCKELN	45
5.1	LAG (1966:314) OM KONTINENTALSOCKELN	46
5.2	SWEPOL LINKS TILLSTÅND ENLIGT LAGEN OM KONTINENTALSOCKELN	47
6	BYGGLOV	49
6.1	PLAN- OCH BYGGLAG (1987:10)	49
6.2	SWEPOL LINKS BYGGLOVSÄRENDE	52
7	LEDNINGSRÄTT	57
7.1	LEDNINGSRÄTTSLAGEN	57
7.2	SWEPOL LINKS LEDNINGSRÄTT	64
8	TILLÄMPNING AV NATURRESURSLAGEN	69
8.1	LAG (1987:12) OM HUSHÅLLNING MED NATURRESURSER M.M.	69
8.2	FÖRORDNING (1991: 738) OM MILJÖKONSEKVENSBESKRIVNINGAR	79
8.3	TILLÄMPNING AV NATURRESURSLAGEN I SAMBAND MED SWEPOL LINK	79
9	TILLÄMPNING AV MILJÖSKYDDSLAGEN	83
9.1	MILJÖSKYDDSLAGEN (1969:387)	83
9.2	TILLÄMPNING AV MILJÖSKYDDSLAGEN I SAMBAND MED SWEPOL LINK	87
10	SAMVERKAN OCH PÅVERKAN	91
10.1	SAMVERKAN MELLAN LAGRUM	91
10.2	PÅVERKANDEMÖJLIGHETER	92
11	DISKUSSION	97
12	KÄLLFÖRTECKNING	103

BILAGA 1a-b Kartor tillhörande plan- och bygglovsärendet

BILAGA 2a-b Kartor tillhörande ledningsrättsärendet

BILAGA 3a Karta visande trälningszon

1 Inledning

1.1 Bakgrund

1995 ingick Vattenfall AB ett tioårigt kraftutbytesavtal med det polska bolaget Polish Power Grid Company (PPGC). Enligt avtalet ska kraftutbytet ske genom en kabelförbindelse i Östersjön. Kraftutbytesavtalet bottnade i det samarbete som tidigare hade inletts mellan Affärsverket Svenska Kraftnät, Vattenfall AB och PPGC och som innebar att de skulle verka för att ett utbyte av elkraft mellan de bägge länderna skulle bli möjligt.¹

I Norden svarar vattenkraften för ungefär 60 procent av elförsörjningen. Hur stor andelen är varierar från år till år beroende på om det är våt- eller torrår. Den största andelen el som produceras i Polen kommer från kolkraftverk. Genom att förbinda det svenska kraftnätet med det polska kan båda länderna få ökad leveranssäkerhet.²

1997 bildades ett bolag, SwePol Link AB, som ska äga och driva kabelförbindelsen mellan Sverige och Polen, SwePol Link. Bolaget ägs till 51% av Svenska Kraftnät, 48% av Vattenfall AB och 1% av PPGC, där PPGC har rätt att utöka sitt ägande. Även om Vattenfall är delägare i bolaget ska andra företag kunna utnyttja förbindelsen genom att sluta avtal med SwePol Link AB.³

SwePol Link ska ingå som en del i ett planerat sammanknutet kraftförsörjningsnät. Detta nät kallas Baltic Ring. I samarbetet ingår 18 kraftbolag från länderna kring Östersjön; Estland, Lettland, Litauen, Ryssland, Polen, Tyskland, Danmark, Sverige och Finland samt Norge och Vitryssland.⁴

Det har varit en komplicerad och långdragen process med många tillståndsprövningar innan SwePol Link, har fått anläggas och tas i drift. På sidan 9 visar figur 1 översiktligt hur de olika tillståndsärendena pågår parallellt och tidsrymden för dessa.

1.2 Syfte och Avgränsningar

Syftet med detta examensarbete är att belysa vilka tillstånd enligt svensk lag som krävdes för att anlägga en kabelförbindelse mellan Sverige och Polen, SwePol Link. Vi har även undersökt hur lagarna samverkade samt vilken möjlighet det fanns för olika parter att påverka projektet i samband med de olika prövningarna.

Eftersom många av de lagar som berör SwePol Links tillståndsprocesser är upphävda och ersatta med nya, har vi valt att skriva ut lagtext i rapporten. Vi har även valt att inte beskriva den tekniska utformningen av kablarna i detalj då detta inte är vårt område.

¹ Söderberg, Leif, SwePol Link AB

² MKB tillhörande ansökan till Vattendomstolen 1998-06-09 s. 1

³ www.swepollink.svk.se 2001-11-15 kl. 10.43

⁴ www.balticring.com 2000-02-29 kl. 13.50

1.3 Metod

Examensarbetet har utförts genom studier av handlingar, så som ansökningar, remissvar, tillståndsbeslut m.m. Vi har även studerat propositioner, lagtexter, doktriner samt diverse skrifter. Information har dessutom erhållits genom intervjuer, telefonsamtal och skriftväxlingar med personer inom SwePol Link AB, myndigheter, statliga verk, kommuner och massmedia.

1.4 Disposition

Rapporten är indelad i elva kapitel. I det följande kapitlet finns en allmän beskrivning över hur förbindelsens utförande och placering har förändrats från idéstadiet till anläggningens i drifttagande. I kapitel 3 - 7 behandlas de olika tillstånd som var nödvändiga för företagets genomförande. Upplägget i dessa kapitel är lagtext med kommentarer och därefter en beskrivning av SwePol Links ärende. I åttonde kapitlet finns en redogörelse för hur naturresurslagen tillämpades i ärendet och i nionde kapitlet hur miljöskyddslagen tillämpades. Eftersom flera tillstånd ibland söktes under samma tidsperiod är det inte alltid möjligt att följa den kronologiska ordningen. I tionde kapitlet behandlar vi möjligheterna att påverka beslut och hur de olika lagarna samverkar. Arbetet avslutas med en diskussion i kapitel 11.

1.5 Källkritik

Många av de handlingar som vi har tagit del av, t.ex. ansökningar, överklaganden och yttranden, kan ha varit vinklade utifrån de åsikter som de olika parterna hade. Några av de personer som vi har varit i kontakt med har även de haft bestämda åsikter angående SwePol Link. Vi har trots allt försökt hålla oss objektiva och bilda oss en egen uppfattning. Vid litteraturstudier har vi främst använt oss av förarbeten till lagar och vi bedömer att vi härigenom har använt oss av tillförlitlig litteratur.

ANSÖKNINGAR OCH ÖVERKLAGANDE TILLSTÅND OCH BESLUT

1996

Ansökan koncession

Bn beslutar om detaljplanläggning

Planavtal

Planavtal

1997

Yttrande nämyndigheten

Koncessionstillstånd

Ansökan överlåtelse koncession, Ansökan ledningsrätt vattenomr.
Ansökan ledningsrätt landområde

Ledningsrätt, delbeslut förtida tillträde vattenområde

BN avbryter planarbetet

Ledningsrätt, delbeslut förtida tillträde landområde

BN avslår bygglovsansökan

1998

Ansökan kontinentalsockellagen

Överklagande till lst ang förbud vid vite

Ansökan ändrad koncession

Lst beslutar om detaljplan för bygglov, Förbud vid vite enl miljöskyddslagen

Regeringen upphäver lst beslut om detaljplan

BN beviljar bygglov, BN Fi-by bibehåller beslut om förbud vid vite

Lst upphäver beslut om förbud vid vite

Ansökan till vattendomstolen
BN överklagar till koncessionsnämnden för miljöskydd

Bifall ändrad koncession

Ledningsrättsbeslut ändrad koncession

Regeringen beviljar tillstånd enligt kontinentalsockellagen

Huvudförhandling vattendomstolen

Tillstånd enligt vattenlagen

1999

Bifall överlåtelse av koncession till SwePol Link AB

Undanröjande av dom återförvisning till vattendomstol

Ny huvudförhandling miljödomstol (vattendomstol)

Miljödomstolen lämnar deldom

2000

Förbindelsen tas i drift

Miljööverdomstolens dom, tillstånd ges

2001

Slutbesiktning av kabelarbetena

2002

Slutgiltigt ledningsrättsbeslut samt överlåtelse till SwePol Link AB

- Koncessionsärende
- Ärende enl Vattenlagen
- Bygglovsärende
- Ledningsrättsärende
- Ärende enl Kontinentalsockellagen
- Ärende enl miljöskyddslagen

BN=Byggnadsnämnden
lst=länstyrelsen

Figur 1. Översiktlig tidsaxel SwePol Links tillståndsärenden

2 SwePol Links utförande och placering

Från svensk sida har planer på en kabelförbindelse med Polen funnits sedan 1970-talet. På den tiden var Polen inte speciellt intresserad av att köpa svensk kraft. De hade ett tryggt kraftutbyte med Sovjetunionen. I samband med att östblocket splittrades och kommunismen föll sökte sig Polen allt mer till Västeuropa. Kontakterna med Sverige återupptogs och ett kraftavtal började diskuteras i början av 1990-talet. 1995 fanns en principöverenskommelse att PPGC skulle köpa 2 TWh årligen av Vattenfall. I avtalet fanns inga löften om att Vattenfall skulle köpa polsk kolkraft. 1994 påbörjades projektet med att en undersökning av lokalisering, teknik, marknad, tidplaner, kostnader etc. genomfördes. I slutet av 1995 hade alla aktuella myndigheter och kommuner underrättats om planerna. I slutet av 1996 tecknades ett "Letter of Intent" med ABB HVC (High Voltage Cables) i Karlskrona och ABB Power System i Ludvika. Kontrakten skrevs under en vecka efter att koncession beviljats av regeringen.⁵

Ett förslag utarbetades som innebar att en kabel skulle anslutas vid Stårnö i Karlshamns kommun på den svenska sidan och vid orten Mielno i provinsen Koszalin på den polska sidan. I Mielno kommun var invånarna emot förslaget och de beslutade att genomföra en folkomröstning angående kabeln. Läget bedömdes då som kritiskt och det bestämdes att förslaget skulle dras tillbaka. Ett andra förslag medförde att kabeln istället skulle anslutas vid orten Ustka i provinsen Slupsk. Området nyttjas av polska försvaret och här mötte kabelprojektet inga hinder.⁶

Växelström används normalt i kraftnäten, men vid långa kabelförbindelser är likström det enda rimliga tekniska alternativet. Energiförlusterna är mindre vid likström än vid växelström. Likström är dessutom det enda praktiska sättet att koppla samman två växelströmsnät som inte är synkrona⁷. För att sluta kretsen krävs någon form av återledning av strömmen. Detta kan t.ex. ske genom återledning med hjälp av havsvattnet eller genom återledarkablar. Vid återledning med hjälp av havsvattnet behövs en elektrodstation anläggas, se figur 3. Denna består av en anod och en katod. Anoden måste bestå av ett beständigt material, så som grafit, kiseljärn, koks eller titan. Katoden kan till skillnad från anoden bestå av en enkel kopparlina. Anoden är mer skrymmande än katoden och kräver mer tillsyn och underhåll. Den bör därför läggas mer lättillgänglig. Vid denna återledning, s.k. elektrolys, ökar korrosionen på närliggande metallföremål och samtidigt bildas bl.a. klorgas.⁸

Kabelförslaget innebar att återledning skulle ske med hjälp av havsvattnet. Den svenska sidan ansågs mest lämpad för anoden eftersom den polska kusten är mer tätbebyggd och kantas av sandstränder. Att anlägga en anod på den polska sidan medför ett större ingrepp i den skyddsvärda miljön och orsakar mer korrosion på

⁵ Söderberg, Leif, SwePol Link AB

⁶ BLT 1997-08-20 och 1997-09-16 samt Glos Pomorza 1996-11-27

⁷ synkron = samtidig, samverkan

⁸ Informationsblad, SwePol Link samt arkiverat material, Karlshamns kommuns kansli.

närliggande föremål. Havsbotten på den polska sidan består dessutom av sand. Detta medför en risk för att elektrodstationen översändas och då är det enklare att lyfta fram en katod än en anod. Enligt förslaget skulle anoden bestå av en titanplatta och uppta ett område på 150 x 800 m och placeras söder om Vångsö i Ronneby kommun. I Ronneby kommun gjordes omfattande undersökningar som visade att elektrodstationen skulle medföra så stor miljöpåverkan att man inte kunde godkänna förslaget. Kommunen förbjöd därmed vid vite att anlägga elektrodstationen utanför Vångsö, se även kapitel 9.⁹

Ett tredje och sista förslag utarbetades. Enligt detta förslag ska strömåterföring ske genom återledarkablar istället för återledning via havsvattnet. Elektrodstationen behövs därmed inte. På detta sätt försvinner problemen med klorgasbildning och korrosion. Även magnetfältet som uppkommer genom kraftöverföringen reduceras eftersom återledarkablarnas magnetfält till viss del tar ut polkabelns.¹⁰ Figur 2 visar förbindelsens sträckning.

*Figur 2: SwePol Links sträckning
Källa: www.swepollink.svk.se*

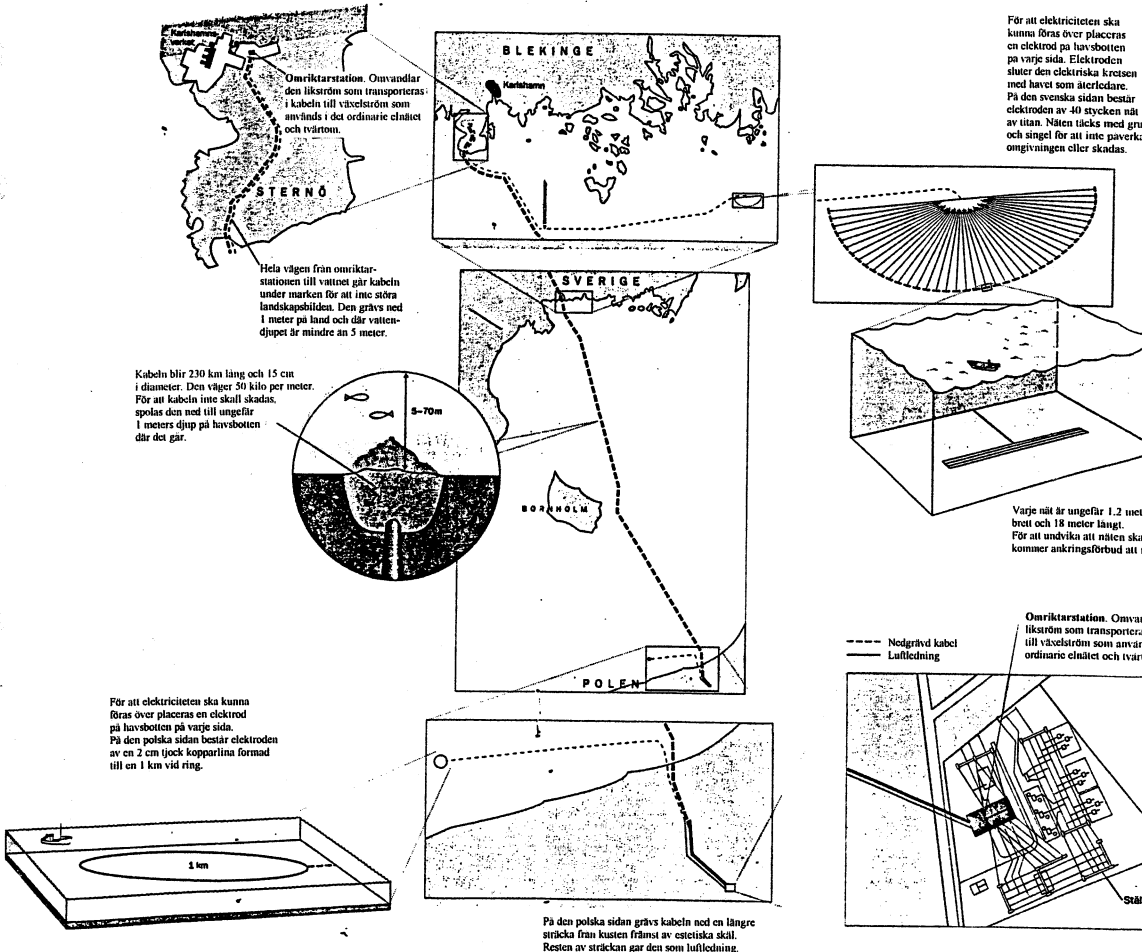
Den polska tillståndsprocessen skiljer sig från den svenska. I Sverige ger regeringen koncession och därefter behövs en rad olika tillstånd. I Polen ger i princip bygglovet tillstånd att anlägga och driva anläggningen, där bygglovsprocessen sker i fyra steg. Sommaren 1998 fanns alla nödvändiga polska tillstånd och därefter träffades överenskommelser med markägare. Den 1 oktober 1998 togs det första spadtaget i Sverige och den 12 oktober i Polen. Nedläggningen av kablarna slutfördes i december 1999. Därefter återstod att fylla igen sjödiken och diverse återställningsarbeten. Allt kabelarbete var klart januari 2000 och förbindelsen togs i bruk den 1 augusti samma år.¹¹

⁹ Kompl. till konc.ansökan 1996-10-25

¹⁰ Informationsblad, SwePol Link

¹¹ Söderberg, Leif, SwePol Link AB

I Sverige och Polen används växelström i kraftnäten men i kabelförbindelsen används som tidigare nämnts likström. För att skifta mellan växelström och likström har därför en omriktarstation anlagts på varje sida om kabelförbindelsen. På den svenska sidan har omriktarstationen placerats 2,3 km från strandkanten där kablarna går iland och på den polska sidan 12,4 km. Polkabeln har en effekt på 600 MW, vilket motsvarar en reaktor på Barsebäcks kärnkraftverk. Kabelförbindelsens totala sträcka i havet är 240 km. Den största delen av polkabeln befinner sig cirka en meter under havsbotten. Den är 13 cm i diameter varav själva kabelledaren är cirka 5 cm.¹²

Figur 3: SwePol Links utförande enligt elektrodstationsalternativet
 Källa: SwePol Link - Energisamarbete i Östersjöregionen

¹² Informationsblad, SwePol Link

3 Koncessionstillstånd

För att få dra fram och använda en ledning krävs koncessionstillstånd. Fram till och med 1997 tillämpades 1902 års ellag vid tillståndsprövning av en elektrisk anläggning. Från och med 1 januari 1998 gäller en ny ellag. Eftersom Svenska Kraftnät sökte koncession före 1998 tillämpades 1902 års ellag. Enligt 1902 års ellag lämnades tillstånd av nätmyndigheten och enligt den nya ellagen av energimyndigheten. När koncessionen avser en utlandsförbindelse lämnas tillstånd av regeringen. Även då koncessionsansökan berör en ledning i stamnätet, med spänningarna 220 eller 400 kV, lämnas i regel tillstånd av regeringen. Det finns två olika sorters tillstånd; linjekoncession och områdeskoncession. Linjekoncession avser en ledning med en bestämd sträckning och behövs vid region- och stamledningar. Vid områdeskoncession ges tillstånd att inom ett visst område bygga och använda ledningar upp till en viss spänning för att distribuera el till enskilda förbrukare. Ärendet angående SwePol Link berör endast linjekoncession och vi har därför valt att inte närmare behandla områdeskoncession. Endast de paragrafer som var aktuella för ansökan om linjekoncession avseende SwePol Link behandlas nedan under 1902 års ellag. I den nya ellagen tar vi endast upp de paragrafer i 2 kapitlet som berör ändring och överlåtelse av nätkoncession eftersom den nya lagen tillämpades när Svenska Kraftnät överlät koncessionen till SwePol Link AB.¹³

3.1 Lag (1902:71 s.1) innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar

Syftet med 1902 års ellag var att skydda allmänheten mot skador på liv och egendom samt att främja utbyggnaden av elektricitet i landet. Koncessionsskyldighet enligt lagen infördes för att förhindra att det anlades dubbla ledningsnät. I en utredning om lagen sades dessutom att tillstånd krävdes på grund av elektriska anläggningars farlighet och statens intresse att ha inflytande i elkraftförsörjningen. Det allmännas intresse av en utbredd och god elkraftförsörjning vägde inte lika tungt.¹⁴

1 § "Med elektrisk anläggning förstås i denna lag anläggning med däri ingående särskilda föremål för produktion, upplagring, omformning, överföring, distribution eller nyttjande av elektrisk ström.

Ha olika delar av samma elektriska anläggning skilda innehavare, anses varje sådan del som en särskild anläggning.

Elektriska anläggningar indelas med hänsyn till farlighetsgraden i starkströmsanläggningar och svagströmsanläggningar. Närmare bestämmelser härom meddelas av regeringen.

Med nätverksamhet avses att ställa elektriska starkströmsledning till förfogande för överföring av ström. Till nätverksamhet hör också projektering, byggande och underhåll av ledningarna, ställverk och transformatorer, anslutningar av elektriska

¹³ Energimyndigheten, 1999 s.7 ff.

¹⁴ 3LU 1957 saml. 9 avd. 3 nr. 22 s. 20-21 samt prop. 1996/97:136 s. 36

anläggningar, mätning av överförd effekt och energi samt annan verksamhet som behövs för att överföra ström på det elektriska nätet."

...
"Regeringen ska utse en myndighet (nätmyndigheten) som skall handlägga de frågor som anges i denna lag."

I propositionen 1970:139 definieras några av orden som finns upptagna i 1 §.

- Anläggning: något uppbyggt och stationärt samt till omfattningen inte alltför obetydligt, till exempel kraftstationer, transformatorstationer och ledningar.
- Upplagring: sådan lagring av el som sker till exempel i en kondensator.
- Omformning: all förändring av elektrisk kraft i fråga om spänning, strömstyrka och frekvens.
- Överföring: varje transport av elektrisk kraft. I 1 § menas dock endast transport av större energimängder.
- Distribution: leverans av kraft till olika förbrukare.
- Nyttjande: alla former av användning av elektrisk energi, till exempel belysning och uppvärmning.
- Starkströmsledning: elektrisk anläggning som kan vara farlig för person eller egendom.
- Svagströmsledning: ofarlig anläggning.¹⁵

I och med avregleringen av elmarknaden infördes en definition av nätverksamhet i paragrafens fjärde stycke. Orsaken till detta var att det nu blev viktigt att särskilja begreppen nätverksamhet från köp och försäljning av el. Nätverksamheten skulle även i fortsättningen vara reglerad i vissa avseenden, så som prissättning och tillgänglighet, medan produktion och försäljning av el skulle ske i konkurrens. Efter avregleringen kan en konsument själv välja vilken producent som den vill köpa el av och på så sätt kan priserna pressas och utbudet bli större. Konkurrensen som uppkommer stimulerar aktörerna att söka sig till attraktiva utländska marknader. I begreppet nätverksamhet ingår, förutom de moment som nämns i paragrafen, även ansökan om koncession, avtal om strömöverföring och administrativa åtgärder m.m. som behövs för att strömöverföringen ska fungera. Nätmyndighetens uppgifter var att ge allmänna råd för tillämpningen av lagen, pröva frågor om skyldigheter för innehavare av koncession, ge koncession, utöva tillsyn, följa upp nätföretagens verksamhet och ge information och råd om krav som ställs på en nätverksamhet. Nätmyndighetens uppgifter omfattades inte av frågor som berörde elsäkerhet. Regeringen utsåg närings- och teknikutvecklingsverket (NUTEK) till nätmyndighet.¹⁶

2 § 1 mom. *"Elektriska starkströmsledningar får inte dras fram eller begagnas utan tillstånd (nätkoncession) av regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, av nätmyndigheten. En ansökan om nätkoncession som avser en utlandsförbindelse skall dock prövas av regeringen. Till en lednings framdragande räknas inte bara själva*

¹⁵ Prop. 1970:139 s. 53-56

¹⁶ Prop. 1993/94:162 s. 28, 30, 113-116 och 143-145

byggandet av ledningen utan också schaktning, skogsavverkning eller liknande åtgärder för att bereda plats för ledningen.

En koncession skall avse en ledning med i huvudsak bestämd sträckning (nätkoncession för linje)..."

"En transformator- eller kopplingsstation som är avsedd för en spänning av 40 kV eller däröver och som skall anslutas till en eller flera nya ledningar får inte börja byggas förrän nätkoncession har meddelats för framdragande av minst en ny ledning eller medgivande har lämnats enligt 8 mom. för sådant framdragande.

Regeringen får föreskriva undantag"... "En sådan föreskrift får dock inte avse utlandsförbindelser."

Det krävs i princip koncession för alla starkströmsledningar, även när ledningen ska dras över egen mark eller då man har kommit överens med markägare. När det gäller jordkablar krävs koncession även då de inte berör allmän trafikled. Förberedande åtgärder såsom markundersökningar, stakning, upphuggning av siktgator och liknande omfattas inte av koncessionsplikten. I koncessionsansökan för linje behöver endast en huvudsaklig sträckning anges. Detta för att sträckningen kan behöva justeras under byggnadsarbetet.¹⁷

I och med avregleringen av elmarknaden ersattes ordet koncession med nätkoncession i paragrafen. Orsaken var att koncession hädanefter endast skulle avse nätverksamhet. Den som har koncession blir skyldig att upplåta sina ledningar och ansluta anläggningar så att överföring av el kan ske mellan de konsumenter och producenter som har slutit avtal med varandra. Bestämmelserna om utlandsförbindelser infördes samtidigt som begreppet nätkoncession. Vid prövningar gällande utlandsförbindelser ska hänsyn tas till att alla aktörer ska ha tillgång till sådana förbindelser. Svenska Kraftnät ska förvalta det svenska storkraftnätet och en stor del av utlandsförbindelserna. Deras uppgift blir att bygga ut storkraftnätet och utlandsförbindelserna när det bedöms vara samhällsekonomiskt lönsamt. De ska även ge svenska producenter och konsumenter möjlighet att sluta avtal om kraftöverföringar från utländska aktörer. Om någon annan aktör än Svenska Kraftnät vill bygga en utlandsförbindelse ska regeringen avgöra, efter yttrande från Svenska Kraftnät, om förbindelsen och företaget anses som lämpliga.¹⁸

2 § 2 mom. *"Nätkoncession får meddelas endast om anläggningen är lämplig från allmän synpunkt.*

Nätkoncession för linje får endast om det finns särskilda skäl meddelas för ledning som är avsedd för spänning som inte överstiger högsta tillåtna spänning för de områden med nätkoncession som berörs av ledningen."

...

"Nätkoncession som avser en utlandsförbindelse får inte meddelas om förbindelsen allvarligt skulle försämra möjligheterna att långsiktigt upprätthålla elförsörjningen i landet.

¹⁷ Prop. 1957:161 s. 59-61 samt prop. 1981/82:188 s. 55

¹⁸ Prop. 1993/94:162 s. 97-98 och 145

Nätkoncession får endast beviljas den som från allmän synpunkt är lämplig att utöva nätverksamhet." ...

"Nätkoncession får inte strida mot en detaljplan eller områdesbestämmelser. Om syftet med planen eller bestämmelserna inte motverkas, får dock mindre avvikelser göras.

Vid prövning av frågor om meddelande av nätkoncession skall lagen (1987:12) om hushållning med naturresurser m.m. tillämpas."

...

Kriteriet i första stycket har tillkommit för att förhindra att samhällsekonomiskt onödiga anläggningar byggs. I Sverige har vi idag ett väl utbyggt elkraftnät och utbyggnad av nätet bör bara ske där det inte finns tillräcklig överföringskapacitet. Vid prövningen om en koncession ska beviljas eller ej ska man bland annat bedöma hur ledningen påverkar konkurrensen inom elhandeln. Inom ett område med nätkoncession har i regel koncessionshavaren ensamrätt på att bedriva nätverksamhet. Endast i undantagsfall kan ett koncessionstillstånd meddelas för linje inom detta område. Att långsiktigt upprätthålla elförsörjningen i landet innebär att möjligheterna att exportera och importera el till och från utlandet säkerställs. Det beräknade nettoflödet i förbindelsen blir på så sätt avgörande. Hänsyn till driftsäkerheten och överföringskapaciteten inom landet måste också tas. De som vill få nätkoncession måste vara lämpliga ur tekniska, ekonomiska och organisatoriska synpunkter. Har de som söker koncession bedrivit nätverksamhet tidigare ska hänsyn tas till hur verksamheten skötts innan tillstånd ges. Lämpligheten prövas i samband med ansökan. Koncessionstillstånd lämnas till bestämd person eller företag.

Kraftledningar utgör stora ingrepp i miljön och man bör ta hänsyn till dessa redan vid den fysiska planeringen. När nya plan- och bygglagen samt lagen om hushållning med naturresurser m.m., naturresurslagen, infördes 1987 tillades att nätkoncession inte får strida mot detaljplan eller områdesbestämmelser. Hädanefter skulle man ta hänsyn till den kommunala planeringen och mark- och vattenområdesanvändningen. Även en hänvisning till naturresurslagen infördes.¹⁹

2 § 3 mom. *"Nätkoncession ges för bestämd tid, längst 40 år.*

En nätkoncession skall förenas med de villkor som behövs för att skydda allmänna intressen och enskild rätt samt med de villkor för anläggningens utförande och nyttjande som behövs av säkerhetsskäl eller som annars behövs från allmän synpunkt."

Redan 1902 infördes en tidsbegränsning av koncession. Begränsningen berodde på att man inte visste hur kraftdistributionen skulle utvecklas. Det gav även staten en möjlighet att kunna lösa in anläggningen eller införa nya villkor för nyttjande om det ansågs nödvändigt.²⁰

¹⁹ 3LU 1957 saml. 9 avd. 3 nr. 22 s. 26-27, prop. 1985/86:90 s. 127, prop. 1993/94:162 s. 62, 64 och 146-148 samt prop. 1994/95:222 s. 86

²⁰ 3LU 1957 saml. 9 avd. 3 nr. 22 s. 20-21

2 § 6 mom. *"Tillsynen över efterlevnaden av denna lag och av föreskrifter och villkor som har meddelats med stöd av lagen utövas av nätmyndigheten. Tillsynen omfattar dock inte frågor om elsäkerhet.*

Nätmyndigheten får meddela de förelägganden som behövs för att trygga efterlevnaden av de föreskrifter och villkor som omfattas av tillsynen.

Ett föreläggande får förenas med vite."

...

Nätmyndigheten ska utöva tillsyn enligt lagen, se under 1§. Vid frågor som berör elsäkerheten är dock elsäkerhetsverket tillsynsmyndighet. Nätmyndigheten ska se till att föreskrifterna i 2§ 4 mom. (att ansluta anläggningar och överföra el) och 2§ 7 mom. (tariffer och redovisning) följs. För att utöva tillsyn finns bestämmelser i 23 - 24 och 26§§ som ger myndigheten rätt att få upplysningar och tillgång till områden m.m. Dessa paragrafer behandlas ej närmare i denna rapport. Bestämmelser om vite finns i lagen (1985:206) om viten.²¹

32 § *"Beslut som meddelats enligt denna lag eller med stöd av föreskrifter som meddelats med stöd av lagen skall gälla omedelbart, om inte annat bestäms."*

...

33 § *"I fråga om vissa starkströmsanläggningar finns ytterligare bestämmelser i elberedskapslagen (1997:288).*

Svenska Kraftnät omfattas ej av elberedskapslagen. De ska vara elberedskapsmyndighet och ska själva beakta behovet av beredskapsåtgärder i den egna verksamheten och egna anläggningar. De kommer på så sätt undan konflikten mellan sina olika roller.²²

3.2 Ellag (1997:857)

1998 trädde den nya ellagen i kraft. Syftet med lagen var att samla bestämmelserna i 1902 års ellag och bestämmelserna i lagen om handel med el, m.m., elhandelslagen, i en gemensam lag. Reglerna i 1902 års ellag hade inte ändrats i någon större omfattning sedan införandet. Den var svåröverskådlig och en del paragrafer hade även ett föråldrat språk. I och med 1995 års elreform infördes en del nya lagregler som gjorde att lagen blev ännu mera svåröverskådlig. Reglerna från 1902 års ellag moderniserades och fördes över till den nya ellagen tillsammans med reglerna från elhandelslagen.²³

10 § *"Nätkoncession får beviljas endast den som från allmän synpunkt är lämplig att utöva nätverksamhet." ...*

²¹ Prop. 1993/94:162 s. 154

²² Prop. 1996/97:86 s. 38

²³ Prop. 1996/97:136 s. 34-36

"Nätkoncession för en utlandsförbindelse får beviljas och innehåsa av endast den som innehåller nätkoncession för stamnätet eller största delen därav eller en juridisk person där denna har ett bestämmande inflytande. Nätkoncession får dock beviljas även andra om ledningen är av mindre betydelse för det samlade överföringsnätet till utlandet."

Första stycket motsvarar 2§ 2 mom. femte stycket i 1902 års ellag. Bestämmelserna i andra stycket fanns tidigare inte i lagtexten, men frågan har tidigare behandlats i förarbeten. Stamnätet ägs av staten genom Affärsverket Svenska Kraftnät och de har därför rätt att beviljas nätkoncession för utlandsförbindelserna. Om stamnätet skulle överlåtas har den som kommer att äga den största delen av stamnätet rätt att få nätkoncession. Även en juridisk person, där den som äger stamnätet har ett bestämmande inflytande, har rätt att äga en utlandsförbindelse, jämför 18§ nedan. Med begreppet "mindre betydelse för det samlade överföringsnätet" i sista meningen menas till exempel en ansökan som avser åtgärder avseende en befintlig utlandsledning.²⁴

16 § "En nätkoncession får inte överlåtas utan tillstånd av regeringen. Regeringen får bemyndiga nätmyndigheten att pröva frågor om överlåtelse av nätkoncession som inte avser en utlandsförbindelse.

Vid prövning av en ansökan om överlåtelse av nätkoncession skall 10 § tillämpas."

Paragrafen motsvarar 2§ 2 mom. sista stycket i 1902 års ellag. Enligt andra stycket ska lämpligheten av den nye innehavaren av nätkoncession prövas, på samma sätt som vid en vanlig nätkoncessionsansökan. Övriga villkor i lagen behöver dock inte prövas.²⁵

18 § "En nätkoncession skall återkallas helt eller delvis,"

...

"om koncessionshavaren inte längre uppfyller villkoren enligt 10 § andra stycket första meningen för att inneha nätkoncessionen."

... "Avser nätkoncessionen en utlandsförbindelse, prövas dock frågan om återkallelse av regeringen."

Om den som äger stamnätet inte längre har ett bestämmande inflytande i den juridiska person som äger en utlandsförbindelse, kan nätkoncessionen för förbindelsen återkallas. Återkallelse av koncession för en utlandsförbindelse prövas alltid av regeringen.²⁶

3.3 Elförordning (1994:1250)

I elförordningen finns bestämmelser om vem som handlägger ett koncessionsärende, vad som ska ingå i en koncessionsansökan och vilka yttranden som ska inhämtas. Förordningen gäller fortfarande med vissa ändringar för att bättre stämma överens med

²⁴ Prop. 1996/97:136 s. 70 och 125-126 samt prop. 1997/98:159 s. 63

²⁵ Prop. 1996/97:136 s. 129

²⁶ Prop. 1997/98:159 s. 63-64

den nya ellagen. Vi har utgått från de bestämmelser som gällde innan den nya lagen trädde i kraft. Bestämmelserna i förordningen är tydliga och vi har därför valt att inte närmare kommentera dem. Nedan har endast tagits upp de bestämmelser som är intressanta vid kabelprojektet.

Enligt 1§ ska NUTEK vara nätmyndighet och handlägga frågor om nätkoncession. Myndigheten ska bland annat pröva ärenden om beviljande och tillstånd till överlåtelse av nätkoncession, 2§. När koncessionsärendet berör en utlandsförbindelse ska nätmyndigheten utreda och yttra sig i frågan, varefter regeringen prövar och avgör ärendet, 3 - 4§§. En ansökan om nätkoncession för linje ska vara skriftlig och undertecknad och lämnas in till nätmyndigheten. Ansökan ska enligt 5§ innehålla en miljökonsekvensbeskrivning och uppgifter om överföringsbehov, alternativa ledningssträckningar, resultat av tidigt samråd med länsstyrelsen och enskilt berörda samt ledningsspänning. I ansökan bör även de detaljplaner och områdesbestämmelser som berörs av verksamheten vara upptagna. Till ansökningshandlingen ska enligt 6§ dessutom bifogas teknisk beskrivning, karta, fastighetsägarförteckning och uppgifter om överenskommelser om upplåtelse av mark. I den tekniska beskrivningen ska det finnas en kostnadsberäkning, en konstruktionsritning över ledningen och uppgifter om hur ledningen ska anslutas till produktionsanläggning, station eller annan ledning. Den tekniska beskrivningen ska även vara undertecknad av behörig installatör och innehålla uppgifter om ledningen korsar till exempel allmän väg, område för sjötrafik eller annan starkströmsledning. Kartan ska vara topografisk och visa ledningen samt tillhörande transformatorstationer och dylikt i skalan 1:50 000 eller större. Till kartan ska en beskrivning av den mark som behöver tas i anspråk bifogas. Fastighetsägarförteckningen ska vara bestyrkt och innehålla uppgifter om namn och adress till berörda fastighetsägare och nyttjanderättsinnehavare. Överenskommelser med fastighetsägare om upplåtelse av mark bör vara skriftliga och bifogas handlingen. Likaså när det finns hinder mot sådana överenskommelser.²⁷

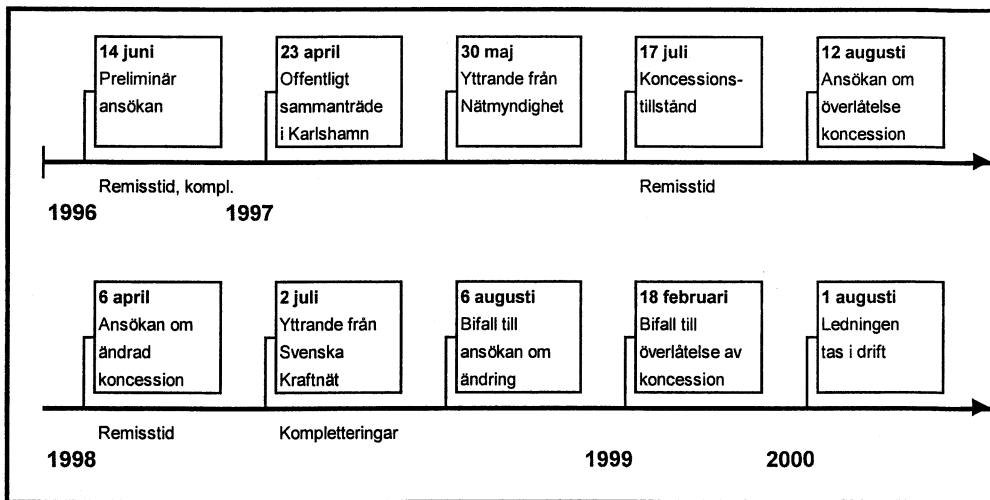
Innan beslut fattas i ett koncessionsärende ska yttrande hämtas från försvarsmakten, länsstyrelsen, kommuner, fastighetsägare och nyttjanderättsinnehavare, andra sakägare och innehavare av nätkoncession, 8§. Ofta behöver yttranden inhämtas från fler än dessa, vilket man får avgöra från fall till fall. Har en remissinstans något att erinra mot ansökan ska nätmyndigheten ge sökande tillfälle att kommentera yttrandet.²⁸

3.4 SwePol Links koncessionsärende

SwePol Links koncessionsärende pågick under närmare tre år. Orsaken till att det tog så lång tid var att Svenska Kraftnät ansökte om ändrad koncession p.g.a. ändrat utförande samt att de ansökte om överlåtelse av koncessionen till SwePol Link AB. För att lättare kunna följa ärendet finns en tidsaxel i figur 4. Uppgifterna i detta kapitel är hämtade från koncessionsansökningar, remissyttranden och regeringsbeslut (N 97/1929, N 97/2084 och N 98/955).

²⁷ Energimyndigheten, 1999 s. 8-9 och 11

²⁸ Energimyndigheten, 1999 s. 7

Figur 4. Tidsaxel Nätkoncession

Den 14 juni 1996 lämnade Svenska Kraftnät in en preliminär ansökan om nätkoncession för linje till nätmyndigheten. Ett samråd med länsstyrelsen m.fl., i enlighet med elförordningen, hade då redan ägt rum. Ansökan skickades ut på remiss till sjöfartsverket, Sveriges Geologiska Undersökningar (SGU), fiskeriverket, naturvårdsverket, länsstyrelsen i Blekinge län samt Ronneby, Karlshamns och Sölvesborgs kommuner. När nätmyndigheten hade erhållit remissvar anmodade myndigheten Svenska Kraftnät att inkomma med kompletteringar till ansökan. Svenska Kraftnät anmodades att komplettera ansökan vid ytterligare tre tillfällen, varav den sista kompletteringen inkom till nätmyndigheten den 17 april 1997. Under tiden inkom önskemål från enskilda, företag och föreningar om att de ville vara remissinstanser i ärendet. Ansökan med kompletteringar skickades ut på remiss till förut nämnda instanser, men även till sakägare, myndigheter, museer, riksantikvarieämbetet, företag, föreningar, enskilda m.fl. Av remissvaren framgick att det fanns en stor oro för vad kabelförbindelsen skulle medföra. Främst framhölls korrosionsrisk och påverkan på fisket genom klorgasutsläpp och magnetfält. En del remissinstanser framhöll dessutom att ett samråd inte hade skett på ett korrekt sätt, och anförde detta som grund för avslag av koncessionsansökan.

Den 23 april 1997 höll nätmyndigheten ett offentligt sammanträde i Karlshamn. Där framgick det än en gång att många var negativt inställda till kabelförbindelsen. Enligt elförordningen, se ovan, ska nätmyndigheten bereda ärenden som berör utlandsförbindelser åt regeringen som sedan kan fatta ett beslut. Regeringen erhöll ett yttrande från nätmyndigheten daterat den 30 maj 1997 samt ansökan med kompletteringar. I yttrandet framhöll nätmyndigheten att anläggningen inte strider mot bestämmelserna i 1902 års ellag och gav bifall till Svenska Kraftnäts ansökan med

restriktionen att beslutet skulle kompletteras med vissa villkor. Skälen för nätmyndighetens bedömning, och senare regeringens beslut, var följande:

Lokalisering av anläggningen

Redan innan koncessionsansökan hade lämnats in till nätmyndigheten tog Svenska Kraftnät kontakt med SGU för att få deras synpunkter avseende lokaliseringen av anläggningen. SGU anförde då att den föreslagna lokaliseringen av elektrodstationen var olämplig på grund av att de geologiska förhållandena i Blekinge skulle leda till ökad korrosion på metallföremål i området. De ansåg att en placering vid Skånekusten skulle vara lämpligare. Sökande svarade med att de skulle följa svensk standard, SEN 080401, vilket innebar att åtgärder skulle vidtas för att förebygga korrosion. Efter att ett antal olika placeringar av elektrodstationen i Blekinge hade övervägts framkom att lokaliseringen söder om Vångsö i Ronneby kommun var lämpligast. I Karlshamn fanns möjlighet att ansluta kabeln till det svenska stamnätet utan att några nya ledningar skulle behöva byggas, vilket var Svenska Kraftnäts främsta skäl till placeringen av ledningen. Nätmyndigheten tyckte att sökanden skulle ha undersökt alternativa placeringar i landet mer ingående men ansåg ändå att den sökta lokaliseringen kunde accepteras på grund av att intrånget inte skulle bli så stort. Regeringen tyckte att det fanns övervägande skäl till att placera anläggningen i Karlshamn istället för i Skåne. En placering i Skåne skulle medföra att stamnätet måste byggas ut vilket skulle leda till stora ingrepp i landskapsbilden. Regeringen godtog därför sökandens förslag med hänsyn till de förebygganden av korrosion som utlovats.

Anläggningens lämplighet enligt ellagens bestämmelser

Enligt 2§ 2 mom. första stycket 1902 års ellag får nätkoncession endast meddelas om anläggningen är lämplig från allmän synpunkt. Vad detta innebär har tidigare diskuterats i samband med genomgången av denna lag. I nätmyndighetens yttrande framhölls att det inte fanns någon förbindelse mellan de bägge länderna som kunde klara den överföringskapacitet som den planerade kabeln var avsedd för. Anläggningen ansågs inte heller medföra någon större skada för tredje man. Regeringen var av samma åsikt och därför ansågs inte något hinder mot 2§ 2 mom. första stycket föreligga. Enligt 2§ 2 mom. fjärde stycket får en utlandsförbindelse inte meddelas om den allvarligt skulle försämra landets möjligheter att långsiktigt upprätthålla elförsörjningen i landet. Nätmyndigheten och senare regeringen anförde att den planerade kabelförbindelsen skulle möjliggöra att ländernas produktionsresurser skulle kunna utnyttjas effektivare och medföra att förbrukningen sammantaget i de båda länderna skulle bli jämnare. För att kunna utnyttja kabeln fullt ut, skulle en utbyggnad av stamnätet mellan Alvesta och Hemsjö genomföras. Denna förstärkning av stamnätet hade tidigare diskuterats av Svenska Kraftnät och hade inget egentligt samband med SwePol Link. Utbyggnaden skulle även medföra ökad driftsäkerhet i södra Sverige, inte minst med tanke på avvecklingen av Barsebäcks kärnkraftverk. Överföring i kabeln skulle dock vara möjlig utan denna utbyggnad. Eftersom den totala produktionskapaciteten endast kan öka eller minska med cirka 3,5% fann nätmyndigheten att det inte var fråga om att allvarligt försämra elförsörjningen i landet. Även regeringen gjorde en liknande bedömning. En del av remissinstanserna

berörde frågan om hur elpriset skulle påverkas av förbindelsen, detta regleras dock inte i ellagen och kan inte behandlas i samband med koncessionstillstånd.

Sökandens lämplighet

Enligt 2§ 2 mom. femte stycket 1902 års ellag får nätkoncession endast beviljas till den som från allmän synpunkt är lämplig att utöva nätverksamhet. Hänsyn ska tas till sökandens allmänna kompetens och hur verksamheten är organiserad. Svenska Kraftnät, som ansvarar för det svenska stamnätet, ansågs väl uppfylla kriterierna av både nätmyndigheten och regeringen.

Tillämpning av naturresurslagen

Vid bedömningen om beviljande av koncession tog både nätmyndigheten och regeringen ställning till om bestämmelserna i naturresurslagen skulle tillämpas. Vi har valt att behandla dessa frågor under kapitel 8.

Regeringen beslutade den 17 juli 1997 att ge tillstånd till koncessionen och tillåtelse att fram till och med den 17 juli 2037 driva förbindelsen med följande villkor.

- "Skyldighet att vid anläggningsarbetenas utförande förebygga skador på miljön, samt att arbetena i anslutning till områden av riksintresse enligt 2 och 3 kapitlet lagen (1987:12) om hushållning med naturresurser, m.m., och på Stårnö, skall utföras på ett sätt som inte påtagligt skadar områdenas natur- och kulturvärden,
- skyldighet att följa svensk standard, SEN 080401, samt Korrosionsinstitutets anvisningar vad gäller korrosion,
- skyldighet att förebygga andra skador som kan uppkomma till följd av läckströmmar,
- förbud mot införande av trålförbud och liknande restriktioner för yrkesfisket,
- mätning och uppföljning av miljöeffekter, särskilt effekter av elektromagnetiska fält på vandringsfisk (lax, havsöring och ål) och långsiktiga effekter av bildning av klor och klororganiska föreningar vid elektrostationen,
- skydd mot övertoner och synkron resonans, samt
- skyldighet att följa sjöfartsverkets anvisningar om ankringsförbud, skyltning, rättelse av sjökort m.m."

När Svenska Kraftnät fått nätkoncession ansökte de om överlåtelse av koncessionen till SwePol Link AB. Nätmyndigheten skickade ansökan på remiss. Elsäkerhetsverket och Ronneby kommun hade inget att erinra medan Karlshamns och Sölvesborgs kommuner avstod från att yttra sig. Nätmyndigheten lämnade ett yttrande och överlämnade ärendet i december 1997 till regeringen.

Den 6 april 1998 ansökte Svenska Kraftnät om ändring av den meddelade koncessionen. Det beslutades att ärendet om överlåtelse av koncession skulle vänta tills ett beslut om ändring hade tagits. Ändringen innebar att återledning inte skulle ske med hjälp av havsvattnet utan genom två återledarkablar. Den planerade elektrostationen skulle därmed inte behöva anläggas. På detta sätt skulle problemen med klorgasutsläpp och korrosion försvinna.

Den 1 januari 1998 trädde den nya ellagen i kraft. Nätmyndigheten beredde inte frågan om ändrad koncession eftersom regeringen fattade ett beslut om undantag från elförordningen dvs. handlade ärendet själv. Den nya ellagen tillämpades vid prövningen av det ändrade utförandet eftersom det rörde sig om en ny koncession. Även vid ansökan om överlåtelse av koncession, se nedan, tillämpades den nya ellagen.²⁹

Vid ändringen av koncessionen prövade och beslutade regeringen endast om de förändringar som skulle göras var godtagbara. En ny prövning av hela koncessionen gjordes alltså ej. Den nya ansökan skickades på remiss varvid Svenska Kraftnät den 2 juli 1998 yttrade sig över remissvaren. Svenska Kraftnät anmodades därefter att inkomma med kompletteringar till ansökan. Ansökan med kompletteringar skickades sedan åter på remiss. Flera remissinstanser motsatte sig projektet som helhet och anförde att tillstånd ej skulle ges. Anledningen till detta var energipolitiska skäl och farhågor för överföringsteknikens miljö- och omgivningseffekter. En del remissinstanser anförde dessutom att den föreslagna överföringstekniken inte var den bästa på marknaden. Svenska Kraftnät svarade att de förslag som remissinstanserna hade på tekniska utföranden inte var lika miljövänliga eller inte fanns tillgängliga. Det fanns även remissinstanser som anförde att det var positivt med det nya utförandet där de negativa effekterna, som elektrostationen skulle medföra, eliminerades.

Regeringen bedömde att de föreslagna ändringarna i utförandet skulle medföra minskad omgivningspåverkan och en förbättring av natur- och kulturmiljön. Dessutom skulle ändringarna medföra att korrosion och klorgasutsläpp elimineras. Regeringen gav därför den 6 augusti 1998 bifall till ansökan om ändring i koncession. Villkoren från det tidigare meddelade koncessionstillståndet behölls men med följande tillägg.

- "Skyldighet att förlägga polkabeln och återledarkablarna så nära varandra som det tekniskt och ekonomiskt sett var möjligt med det tekniska utförande som ansökan avser,
- skydd mot övertoner och subsynkron resonans samt ekonomisk kompensation till berörda för kostnader i samband med detta, samt
- skyldighet att följa elsäkerhetsverkets anvisningar om jordning av återledarkablarnas skärmar."

Dessutom togs villkoren som berörde elektrostationen och dess effekter bort.

Regeringen kan komma att meddela föreskrifter under koncessionstiden om undersökningar visar att vandringsbeteendet hos lax, havsöring och ål påverkas i påtaglig omfattning.

Den 18 februari 1999 beslutade regeringen att bifalla Svenska Kraftnäts ansökan om en överlåtelse av koncessionen till SwePol Link AB. Vid en överlåtelse av koncession prövas endast lämpligheten hos den som koncessionen överläts till, enligt 2 kapitlet 10 och 16 §§ ellagen. Övriga villkor i lagen behöver inte prövas. Regeringen anförde att SwePol Link AB var lämpligt att utöva nätverksamhet eftersom Svenska Kraftnät har det bestämmande inflytandet (51%) och eftersom SwePol Link AB i övrigt ansågs lämplig.

²⁹ Vadasz-Nilsson, Anne, Energimyndigheten

4 Tillstånd för vattenföretag

Vatten är den viktigaste resursen vi har. Människan har alltid nyttjat vatten för att dricka, fiska i, färdas på, utvinna kraft m.m. Det har därför alltid varit viktigt att vårda och skydda vattnet. Redan under medeltiden fanns bestämmelser i landskapslagarna och landslagarna om rätten att anlägga kvarnar och fiskeverk samt om samfärdslag på vatten. 1918 infördes den vattenlag som har gällt fram till 1984, då en ny lag, vattenlag (1983:291), trädde i kraft. Denna lag upphävdes 1999 då reglerna överfördes till miljöbalken. 1983 års vattenlag byggde i stora delar på 1918 års vattenlag, men den nya lagen innehöll mer allmänt hållna regelbestämmelser som gjorde att lagen blev tillämplig på fler vattenföretag än tidigare. I och med införandet av en ny vattenlag skulle en rimlig avvägning mellan exploateringsintresset och motstående allmänna och enskilda intressen kunna göras avseende vattnets betydelse som naturresurs för miljö, friluftsliv och rekreation. Vad som avsågs med ett vattenföretag reglerades i vattenlagen och innefattade t.ex. uppförande och ändring av anläggningar i vattenområde, grävning och rensning i vattenområde, bortledning av grundvatten och avvattning av mark. För att ett vattenföretag skulle få komma till stånd krävdes tillstånd. En ansökan om tillstånd prövades, fram till införandet av miljöbalken, av en vattendomstol. Regeringen bestämde vilka tingsrätter som skulle vara vattendomstolar. Efter miljöbalkens införande prövas tillstånd av miljödomstolar. Ärenden som påbörjats före balkens ikraftträdande prövas efter 1983 års vattenlag. Tillstånd för anläggandet av SwePol Link prövades efter vattenlagen. Eftersom vattenlagen var omfattande har vi valt att inte behandla alla aktuella paragrafer för sig utan behandla bestämmelserna generellt och kapitelvis.³⁰

4.1 Vattenlagen (1983:291)

Vattenlagen var en relativt ung lag, som numera är upphävd men som fortfarande tillämpas i vissa fall. Den var lättförståelig och bestämmelserna i den hade inte ändrats i någon större omfattning sedan införandet. Lagen innehöll 22 kapitel varav vi har valt att endast beröra de som var intressanta för SwePol Links tillstånd. Syftet med 1983 års vattenlag var att modernisera bestämmelserna som fanns i 1918 års vattenlag. Reglerna skulle anpassas till tekniska framsteg och den allmänna samhällsutvecklingen. Vattenföretag medför långsiktiga ingrepp och det är därför viktigt att man på ett tidigt stadium beaktar motstridiga intressen berörande användningen av vattentillgångarna. Vid samhällsplaneringen är det viktigt att hänsyn tas till användningen av vattnet. Utöver denna samhällsplanering sker en vattenrättslig prövning genom domstol för att kunna kontrollera lokaliseringen av ett vattenföretag och för att kunna beakta motstående intressen. Ett vattenföretag kan inverka på allmänna intressen som inte har beaktats vid planarbetet eller nya allmänna intressen som har uppkommit. Sådana allmänna intressen kan beröra fisket, naturvård och kulturminnesvård samt närboendes trevnad. Vattentillgångarna som helhet är goda i Sverige men lokalt kan befolkningskoncentration, industriella vattenbehov och

³⁰ Prop. 1981/82:130 s. 66-67 samt Strömberg, R, 1984 s. 13 och 16

jordbruksbevattning medföra att vattentillgången blir liten. Planering av vattenanvändningen måste därför ske både lokalt och i ett större sammanhang.³¹

1 kapitlet

I första kapitlet definieras vad lagen är tillämplig på och innebörden av de begrepp som används. Vattenlagen reglerar användningen av vatten inom Sveriges territorialgräns. Användning utanför denna gräns regleras i kontinentalsockellagen, kapitel 5. I 1 § finns den grundläggande regeln för vattenlagen som säger att "vatten skall skyddas och vårdas som en gemensam naturtillgång". Bestämmelsen avser att belysa vattnets betydelse. I begreppet "skyddas och vårdas" ingår även att vattnet ska användas med sparsamhet. Vattenlagen är tillämplig på vattenföretag och vattenanläggningar, 2 §. Arbetena i vattnet för att anlägga SwePol Link ansågs som ett vattenföretag, då det innebar grävning och sprängning i vattenområde, 3 § punkt 1. De delar av SwePol Link som befinner sig i vattnet är att anse som en vattenanläggning, då de har tillkommit genom ett vattenföretag, 3 § andra stycket.³²

2 kapitlet

För att få utföra ett vattenföretag måste företaget ha rådighet över det vattenområde där verksamheten ska utföras, 1 §. Enligt huvudregeln äger varje fastighet det vattenområde som ligger närmast dess strand. För fastigheter som gränsar mot allmänt vatten finns särskilda regler i lagen (1950:595) om gräns mot allmänt vattenområde. Rådighet över vatten inom en fastighet tillkommer fastighetsägare eller tomträttshavare. Rådigheten kan även överflyttas genom frivilliga upplåtelse eller tvångsvisa nyttjanderätter, t.ex. ledningsrätt, som är obegränsade i tiden, 2 §.³³

3 kapitlet

I tredje kapitlet regleras de allmänna förutsättningarna för att ett vattenföretag ska få komma till stånd. Bestämmelserna är generellt hållna för att kunna tillämpas på alla sorters vattenföretag. Enligt 1 § får ett vattenföretag inte strida mot allmänna planeringssynpunkter. Främst avses den fysiska planeringen men även energi-, närings-, arbetsmarknads-, regional-, trafik- och försvarspolitiska intressen ingår i begreppet. Avsikten med paragrafen är att hindra olämpliga placeringar av vattenföretag. Bedömning av lokalisering ska göras i ett långsiktigt perspektiv. En prövningsmyndighet kan själv ta upp frågan om lokalisering och kan begära att företaget ska lämna uppgifter om alternativa lokaliseringar. I naturresurslagen finns kompletterande tillåtlighetsregler som ska tillämpas vid prövningen enligt vattenlagen, 1 §.

Ett vattenföretag får inte heller i betydande omfattning strida mot en fastställd detaljplan eller områdesbestämmelser, 2 §. Om en plan är föråldrad eller inte är anpassad till samhällsutvecklingen måste en planändring göras för att få tillstånd till ett vattenföretag. Detta kan ta väldigt lång tid att få igenom. Ett tillstånd enligt vattenlagen

³¹ Prop. 1981/82:130 s. 65, 70-71 och 97

³² Prop. 1981/82:130 s. 88 och 391-398 samt Strömberg, R, 1984 s. 19-27

³³ Prop. 1981/82:130 s. 400-403 samt Strömberg, R, 1984 s. 30-36

kan då meddelas under förutsättning att en planändring kommer att ske. Enligt 16§ naturvårdslagen får byggnadsåtgärder och andra förfaranden, som inskränker på allemansrätten, i princip inte utföras utan länsstyrelsens tillstånd. Ett undantag från 16§ finns i vattenlagens 3 kapitel 2§ andra stycket, som innebär att den vattenrättsliga prövningen ersätter länsstyrelsens prövning av naturvårdens och friluftslivets intressen. Liknande undantag finns i samma paragraf för 18 och 20§§ i naturvårdslagen, som berör täkt av sten, sand m.m.

Om ett vattenföretag medför skada eller olägenhet av större betydelse för allmänna intressen får det inte komma till stånd, 3§ första stycket. Vid denna bedömning ska de sammanlagda olägenheterna av ett vattenföretag beaktas. Olägenheterna ska sättas i relation till företagets omfattning och samhällsnytta. Om regeringen anser att företaget är av synnerlig betydelse från allmän synpunkt får ett företag komma till stånd även om det medför olägenhet för allmänna intressen, 3§ andra stycket.³⁴

Vid utformningen av ett vattenföretag ska samhällsekonomiska bedömningar göras. Nyttan med företaget från allmän och enskild synpunkt ska överväga de olägenheter och kostnader som det medför, 4§. Bedömningsunderlaget bör innehålla osäkerhetsanalyser där olika minimi- och maximivärden för t.ex. kalkylränta och energipriser ingår. Syftet med bestämmelsen i 4§ är att förhindra att vattenföretag som inte är samhällsekonomiskt lönsamma ska komma till stånd. Vid prövningen av 1 - 4§§ ska hänsyn tas även till andra anläggningar eller vattenföretag som behövs för att vattenföretaget ska kunna användas på ett ändamålsenligt sätt, 5§. Omriktarstationer, transformatorstationer och landkablar som krävs för SwePol Links funktion bör anses som sådana andra anläggningar. I 7§ finns en jämningsregel som säger att om ett vattenföretag kan utföras på två olika sätt, men ur kostnadssynpunkt lika, ska det alternativ som medför minsta intrång och olägenhet för motstående intressen väljas. Medför vattenföretaget att skada kan uppkomma på fisket, så som förhindrad framkomst eller minskat bestånd, ska behövliga anordningar anläggas och hänsyn tas till de villkor som kan behövas till skydd för fisket, 11§ första stycket. I andra stycket i samma paragraf finns en hänvisning till bestämmelserna om särskilda fiskeavgifter i 10 kapitlet 5§. Vattendomstolen kan besluta om fiskeavgifter istället för att meddela villkor.³⁵

4 kapitlet

Alla vattenföretag är tillståndspliktiga med vissa undantag, 1§ första stycket. Arbeten av större omfattning får inte påbörjas innan tillstånd givits, 1§ andra stycket. Har arbeten utförts utan tillstånd kan en laglighetsprövning ske i efterhand, 5§. Enligt huvudprincipen gäller ett lagkraftvunnet beslut för all framtid. Syftet med principen är att företagaren ska kunna känna en viss trygghet eftersom ett vattenföretag oftast kräver stora resurser.³⁶

³⁴ Prop. 1981/82:130 s. 411-416, prop. 1985/86:90 s. 198 samt Strömberg, R, 1984 s. 48-57

³⁵ Prop. 1981/82:130 s. 416-420 och 423-424

³⁶ Prop. 1981/82:130 s. 106, 430-431 och 434

10 kapitlet

Vattendomstolen får enligt 5§, om de finner det lämpligare, ålägga en tillståndshavare att betala fiskeavgift istället för att meddela villkor enligt 3 kapitlet 11§. Syftet med fiskeavgift är att främja fisket i de vattenområden som berörs av ett vattenföretag. Vattendomstolen kan besluta om avgiften ska betalas som en engångsavgift eller som en årlig avgift. Avgiften ska enligt 10§ betalas till fiskeriverket. Tidpunkten för betalning av engångsavgifter bestäms av vattendomstolen i varje enskilt fall.³⁷

13 kapitlet

Tillstånd för ett vattenföretag prövas enligt 1§ av vattendomstol. Regeringen bestämmer vilka tingsrätter som ska vara vattendomstolar. Vid överklagande prövas ärenden av Svea hovrätt, som är vattenöverdomstol, och i sista instans av högsta domstolen. Efter miljöbalkens införande prövas ärenden av miljödomstol, miljööverdomstol och högsta domstolen. I 13§ stadgas att tillstånd enligt 4 kapitlet 1§ benämns ansökningsmål.

Förfaranderegler vid vattendomstolarna i ansökningsmål regleras i 19-50§§. I 19§ finns bestämmelser om ansökans innehåll. Ansökan ska vara skriftlig och bland annat innehålla en teknisk beskrivning, ritningar, uppgifter om alternativa lokaliseringar, uppgifter om berörda fastigheter samt namn och adresser till ägare och andra berörda innehavare av särskild rätt och erbjudna ersättningsbelopp till sakägare. Hur man bedömer vilka fastigheter som anses som berörda anges i 22 kapitlet 2§. I 25§ nämns de instanser som ska tillvarata allmänna intressen. Enligt paragrafens första stycke får kammarkollegiet föra talan i vattenmål för att tillvarata generella allmänna intressen. Eftersom frågor av allmänt intresse är av stor omfattning kan kammarkollegiet behöva råd och synpunkter från fackmyndigheter. Naturvårdsverket ska t.ex. bevaka allmänna miljövårdsintressen i vattenmål. Kammarkollegiet ska sedan föra talan i nära samarbete med naturvårdsverket. Även kommuner får föra talan när det gäller allmänna intressen inom den egna kommunen, 25§ andra stycket. Fiskeriverket har rätt att yttra sig om vattenföretags inverkan på det allmänna fiskeintresset och föreslå bestämmelser till skydd för fisket, 25§ tredje stycket. Vid en tillståndsprövning ska yttranden från berörda myndigheter, t.ex. sjöfartsverket, länsstyrelsen och naturvårdsverket, inhämtas av domstolen. Myndigheter ska även kunna framföra sina synpunkter i högre instans, när ett mål har överklagats, men de blir då inte part i målet. Vid en tillståndsprövning har domstolen både rätt och skyldighet att ta hänsyn till alla framförda synpunkter, antingen det är sakägare eller inte som har framfört dem. Sökanden, staten, kommunen samt fysiska och juridiska personer, som har rättslig anknytning till fast egendom som berörs av det aktuella vattenföretaget, är sakägare och därmed parter i vattenmålet. När det gäller yrkesfiskare räknas den som har rätt att fiska med arrendeupplåtelse som sakägare om fisket skadas av vattenföretaget. Även de som fiskar med fasta redskap efter särskilt tillstånd från staten, är att räkna som sakägare om fisket skadas. Det är endast sakägare som har rätt att få ersättning för skada och intrång av vattenföretaget

³⁷ Prop. 1981/82:130 s. 484 och 487

och för sina rättegångskostnader. Det är endast kammarkollegiet som kan föra talan för allmänna intressen och inte berörda myndigheter. Om staten eller kommunen äger fastigheter räknas inte detta som allmänt intresse. Det är den myndighet som förvaltar fastigheten som har rätt att föra talan.

Vad en vattendom ska bestå av samt de villkor som domen kan vara förenade med finns beskrivet i 47§. Domen kan bl.a. bestå av företags ändamål, läge, omfattning och teknisk utformning, vilka områden som får tas i anspråk samt bestämmelser om tillsyn, besiktning och kontroll. Villkor i domen kan avse skyldighet att betala ersättning eller utföra skadeförebyggande åtgärder, skyldighet att betala avgifter samt skyldighet att tillgodose allmänna och enskilda intressen. Bestämmelserna om vattendom ska tjäna som en liten minneslista för vattendomstolarna och är inte uttömmande. Om det inte går att förutse verkningarna av ett vattenföretag kan vattendomstolen skjuta upp frågan om ersättning eller andra villkor till dess att effekterna är kända, 49§ första stycket. Samtidigt kan bestämmelser om provisoriska ersättningar och skadeförebyggande åtgärder meddelas. Enligt 50§ får vattendomstolen meddela, i samband med ett tillståndsbeslut, att ett vattenföretag får tas i anspråk trots att beslutet inte har vunnit laga kraft.³⁸

15 kapitlet

Femtonde kapitlet innehåller bl.a. bestämmelser om tillstånds giltighet och omprövning. I tillståndsdomen ska bestämmelser om arbetstid meddelas. Om tillståndshavaren inte iakttar dessa bestämmelser förfaller tillståndet, 2§. Vattendomstolen får, enligt 3§, göra en omprövning av villkoren i ett tillståndsbeslut, inom en bestämd tid, för att tillgodose allmänna intressen. Tidsperioden får variera mellan tio och trettio år från det att tillståndsdomen vunnit laga kraft. Möjligheten att göra en omprövning infördes i lagen för att ett tillstånd ska kunna ändras om det visar sig att tillståndet var olämpligt utformat eller om nya omständigheter har uppkommit. Som ändrade omständigheter kan nämnas ny teknik, nya samhällseliga värderingar, ändrade vattenförhållanden och stora samhällsekonomiska förändringar. För att allmänna intressen bättre ska tillgodoses måste tillståndshavaren räkna med att vissa inskränkningar i tillståndet kan komma att meddelas. De nya villkoren får dock inte vara så omfattande att företaget inte kan drivas vidare eller medföra orimliga kostnader. I 4§ stadgas att om anordningar som har vidtagits eller villkor som har meddelats till skydd för fisket, enligt 3 kapitlet 11§ eller 10 kapitlet 5§, är mindre ändamålsenliga får vattendomstolen meddela ändrade bestämmelser. Till skillnad från 3§ kan en prövning enligt 4§ ske när som helst. Om en tillståndshavare åsidosätter villkor i domen, och inte vidtar åtgärder vid påpekande, kan tillståndshavaren förlora sitt tillstånd, 5§. Enligt 7§ är det kammarkollegiet som kan ansöka om prövning som avses i 3 – 5§§.³⁹

22 kapitlet

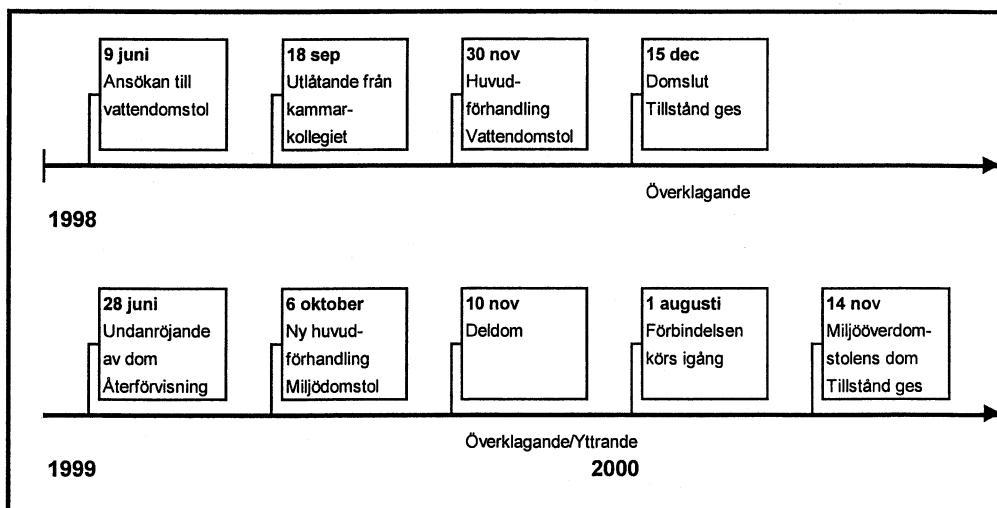
³⁸ Prop. 1981/82:130 s. 147-151, 513, 518, 524, 527, 541 och 544-545

³⁹ Prop. 1981/82:130 s. 110

I 2§ nämns vilka fastigheter som anses som berörda av ett vattenföretag. Detta kan t.ex. vara när en fastighet eller dess vatten tas i anspråk eller när företaget kan medföra skador på mark eller vatten som tillhör en fastighet.

4.2 SwePol Links vattenmål

SwePol Links vattenmål pågick under ca 2 ½ år. För att lättare kunna följa ärendet finns en tidsaxel i figur 5. Uppgifterna i detta kapitel är hämtade från ansökningar, överklaganden och domslut (VA 27/98, M 593-99, M 416-99 och M 8879-99).

Figur 5. Tidsaxel vattenmål

Den 9 juni 1998 ansökte Svenska Kraftnät (sökanden) om tillstånd enligt vattenlagen att få anlägga en kabel med återledarkablar mellan Sverige och Polen inom svenskt territorialhav. I samband med ansökan återkallade sökanden sin tidigare ansökan för alternativet med elektrostationer. Vid tiden för ansökan hade sökanden inte fått ändrad nätkoncession. Den nya vattenmålsansökan grundades därför på att koncession skulle ges, i annat fall ville sökanden att den gamla ansökan med eventuella modifikationer skulle prövas. Den nya ansökan gällde tillstånd att få anlägga två kabeldiken och att få lägga ned en polkabel i det ena diket och två återledarkablar i det andra. Sökanden ville även få tillstånd att lägga ned polkabeln och återledarkablarna på havsbotten, att spola ned kablarna i havsbotten där det var möjligt samt att för all framtid få bibehålla kablarna och deras skydd så som övertäckningar o.d. Under tiden för arbetena ville sökanden dessutom utföra vissa mindre sprängningsarbeten, spolning, schaktning, grävning eller liknande åtgärder samt att få lägga schaktmassor från kabeldikena vid sidan om dessa. Sökanden var mån om att arbetena skulle kunna starta senast den 1 oktober 1998 och ville därför att saken skulle tas upp till prövning snarast. Sökanden yrkade dessutom att tillståndet skulle få tas i anspråk även om domen inte hade vunnit laga kraft.

Kammarkollegiet ska enligt 13 kapitlet 25§ vattenlagen tillvarata allmänna intressen. De inkom med ett utlåtande daterat den 18 september 1998 där de medgav sökt ianspråktagande.

Sjöfartsverket, fiskeriverket och länsstyrelsen i Blekinge län motsatte sig inte förbindelsen om vissa villkor uppfylldes. Dessa villkor tillgodosågs i domslutet, se nedan under övriga villkor. Sölvesborgs och Karlshamns kommuner, intresseorganisationer samt några privatpersoner och företag yttrade sig över ansökan. Sölvesborgs kommun anförde att vattenområdet som berörs är av riksintresse för fisket. Kommunen hade dock inget att erinra mot kabeldragningen under förutsättning att fiskets bedrivande inte kommer att hindras eller att ålvandringen inte påverkas negativt. Karlshamns kommun avstyrkte ansökan i egenskap av fastighetsägare och anförde dessutom att det fanns en bred opinion mot hela kabelprojektet. Vidare ifrågasatte kommunen om en avvägning enligt 3 kapitlet 4§ vattenlagen hade gjorts i den omfattning som krävs. Enligt kommunens mening hade inte sökanden presterat en tillfredsställande samhällsekonomisk beräkning. Karlshamns kommun ansåg dessutom att sökanden inte hade redovisat alternativa förläggningar på ett konkret sätt och inte heller beaktat tekniska lösningar som skulle vara säkrare. Intresseorganisationer och enskilda tyckte att den föreslagna kabeldragningen var olämplig. Några fiskare och företag uttryckte oro mot risken att fisk och navigeringsutrustning ska påverkas av kablarna.

Under hösten 1998 fick Svenska Kraftnät vetskap om att en vattendom inte var möjlig att få innan årsskiftet 1998/1999 p.g.a. personalbrist inom domstolsväsendet. SwePol Link AB:s vd skrev då i början av november ett personligt brev till hovrättspresidenten och bad om råd. Vd:ns främsta fråga var om hovrättspresidenten kunde ordna så att målet kunde hanteras under 1998. Redan den 30 november hölls så en huvudförhandling vid Växjö tingsrätt.

Vattendomstolen meddelade dom i målet den 15 december 1998. Tillstånd gavs för sökanden att:

- "anlägga två cirka 200 meter långa kabeldiken i havet från stranden vid Starnö i Karlshamns kommun,
- i det ena diket lägga en polkabel och i det andra diket lägga två återledarkablar,
- från de båda dikena i enskilt och anmält vatten inom Karlshamns och Sölvesborgs kommuner i riktning mot polska kusten och fram till territorialvattengränsen lägga polkabeln och parallellt med denna återledarkablarna på havsbotten och där bottenförhållandena så medger spola ner kablarna i havsbotten,
- för kabellägningsarbetet i havet spränga, spola, schakta, gräva och vidta annan jämförlig åtgärd,
- lägga upp massor från kabeldikesavsnitten och schaktmassor vid sidan av kabeldikena, allt i huvudsaklig överensstämmelse med ansökan och till denna fogade ritningar och övriga handlingar."

Som skäl för domslutet anförde vattendomstolen följande:

Rådighet

Enligt 2 kapitlet vattenlagen måste ett vattenföretag ha rådighet över det vattenområde som företaget berör. SwePol Link AB har genom beviljad ledningsrätt fått sådan rådighet över enskilt vatten som behövs, kapitel 7.

Allmänna förutsättningar i tredje kapitlet vattenlagen

Vattendomstolen gjorde bedömningen att 3 kapitlet 6§ vattenlagen var tillämplig. Paragrafen behandlar undantag från tillståndsprövningen i vissa fall och innebär att 1, 2 och 4§§ inte tillämpas. Grunden för bedömningen var att domstolen likställde en koncessionsprövning enligt ellagen med en koncessionsprövning enligt lagen om vissa rörledningar. Denna lag finns upptagen i nämnda paragraf. Domstolen ansåg att de bedömningar som gjorts i koncessionsärendet var mycket detaljerade och omsorgsfulla och menade att de inte skulle ha kommit fram till ett annat beslut. Av denna anledning prövade domstolen endast förutsättningar enligt 3 och 7§§. Vid bedömningen enligt 3§ sammanföll vattendomstolens åsikter återigen med koncessionsbeslutet där inverkan på riksintressena för yrkesfisket och sjöfarten ingående diskuterats. Domstolen hade inget att tillägga. 7§ säger att om ett vattenföretag kan utföras på två olika sätt, men ur kostnadssynpunkt lika, ska det alternativ som medför minsta intrång och olägenhet för motstående intressen väljas. Vattendomstolen ansåg att sökanden visat villighet att anpassa utformningen och omfattningen av företaget till de krav och önskemål som framkommit. Några hinder mot de allmänna förutsättningar som anges i 3 kapitlet vattenlagen förelåg därmed inte.

Prövotid

Frågor berörande eventuella åtgärder och ersättningar med anledning av företagets inverkan på fisket och möjligheten att bedriva fiske sköts upp av vattendomstolen, i enlighet med 13 kapitlet 49§ vattenlagen. Prövotiden sattes till sex år. Under prövotiden ska fiskeriverket genomföra de undersökningar och åtgärder som domstolen beslutat och sedan redovisa resultaten till vattendomstolen. Fiskeriverkets åtaganden ska bekostas av sökanden.

Fiskeavgift

Det beslutades att sökanden skulle betala en fiskeavgift till fiskeriverket för främjandet av fisket, i enlighet med 10 kapitlet 5 och 10§§. Avgiften uppgick till 50 000 kronor.

Övriga villkor

Tillståndet var dessutom förenat med övriga villkor för att tillgodose sjöfartsverkets (Hanöbukstens sjötrafikområde), fiskeriverkets och länsstyrelsen i Blekinge läns krav:

- "Sökanden skall före arbetenas igångsättande genomföra en marinarkelogisk undersökning av arbetsområdet och därvid ställa sig länsantikvariens i Blekinge län anvisningar till efter rättelse.
- Schaktning och sprängning bör inte ske under tiden den 1 april - den 15 juni. Före sprängning skall en mindre laddning utlösas för att skrämja bort fisken och på så sätt minska skadorna.
- Det finare material som tas upp vid arbetena med kabeldikena skall i enlighet med sökandens åtagande mellanlagras på land.
- Kablarna skall läggas ut så att avståndet mellan polkabel och återledarna blir så litet som möjligt.
- Sökanden skall upprätta beredskap för att hantera en situation där senapsgas påträffas under arbetets gång.
- Sökanden skall ge sjöfartsverket, Hanöbuktens sjötrafikområde, fortlöpande information om arbetets fortskridande och noggrant ange var kabeln läggs ner.
- När kabeln lagts ner skall förekommande magnetiska störningar från kabeln snarast redovisas till sjöfartsverket.
- Kostnaderna för skyltning och utmärkning av kabeln skall betalas av sökanden.
- Sökanden skall föranstalta om besiktning av arbetsområdet sedan arbetena avslutats.
- Sökanden skall föra en förteckning över incidenter med kabeln som inträffar. Förteckningen skall upprättas i samråd med länsstyrelsen och hållas tillgänglig för allmänheten på plats som länsstyrelsen anvisar."

Arbetstid och oförutsedda skador

Vattendomstolen meddelade, i enlighet med 15 kapitlet 2§ vattenlagen, en arbetstid om tio år. Om sökanden inte har utfört de arbeten som tillståndet medger inom denna tid, ska tillståndet förfalla. Om vattenföretaget medför skador som vattendomstolen inte har kunnat förutse kan den skadelidande framställa anspråk genom anmälan till vattendomstolen. Anspråk härom ska ske inom tio år efter utgången av den i domen bestämda arbetstiden.

Omprövning

I domen bestämdes även att omprövning, enligt 15 kapitlet 3§ vattenlagen, får ske efter utgången av tjugo år från det att tillståndsdomen har vunnit laga kraft.

Verkställighet

I enlighet med 13 kapitlet 50§ meddelade vattendomstolen att tillståndet fick tas i anspråk, utan hinder av att domen ej hade vunnit laga kraft.

Vattendomstolens beslut överklagades till miljööverdomstolen av ett antal motståndare till kabelprojektet. Miljööverdomstolen anförde att det endast var Karlshamns kommun som hade rätt att överklaga. De övriga klagandena hade inte sådan anknytning till vattenföretaget att rätt att överklaga förelåg. Deras överklaganden avvisades därför. Miljööverdomstolen konstaterade att tillåtligheten av vattenföretaget hade prövats av vattendomstolen enligt de tillståndskrav som finns i 3 kapitlet 3§ vattenlagen, men inte

enligt de prövningsgrunder som finns i 3 kapitlet 1, 2 och 4 §§ vattenlagen. Vattendomstolens beslut att inte göra en fullständig prövning av vattenföretagets tillåtlighet, var ett sådant rättegångsfel som stadgas i 50 kapitlet 28 § rättegångsbalken enligt miljööverdomstolen. Denna paragraf säger att vattendomstolens beslut kan undanröjas om felet kan antas ha inverkat på målets utgång och inte utan väsentlig olägenhet kan avhjälpas av miljööverdomstolen. De prövningsgrunder som finns i 3 kapitlet 1, 2 och 4 §§ vattenlagen har betydelse för om ett företag får komma till stånd och för de villkor som kan bli förutsättningar för tillstånd. Enligt miljööverdomstolen kunde det antas att rättegångsfelet kunde ha påverkat målets utgång. Miljööverdomstolen beslutade därför den 28 juni 1999 att undanröja den överklagade domen och målet återvisades till vattendomstolen, numera miljödomstolen.

Miljödomstolen höll en ny huvudförhandling den 6 oktober 1999. Då fick parterna återigen tillfälle att yttra sig. Sökanden höll fast vid sin ansökan om tillstånd till begärda arbeten och anläggningar. Eftersom den största delen av de arbeten som omfattades av ansökningen redan hade blivit utförda, med stöd av verkställighetstillstånd, yrkade sökanden på att åtgärderna skulle godkännas i efterhand, med stöd av 4 kapitlet 5 § vattenlagen. Sökanden begärde en arbetstid på tre år och yrkade på verkställighetstillstånd. De föreslog att tiden för anmälan av oförutsedd skada skulle fastställas till tio år och att omprövning av villkor för tillstånd ska få ske tidigast tjugo år efter det att domen vunnit laga kraft.

Kammarkollegiet valde att inte föra talan för att bevaka allmänna intressen. Länsstyrelsen i Blekinge län hade inget att invända mot företaget ur plansynpunkt. De hade däremot synpunkter om anläggandet, dess påverkan på fiskar samt enskilt och allmänt fiske. De ansåg att prövotiden för att bestämma företagets påverkan på allmänt och enskilt fiske skulle sättas till minst sex år. De ansåg även att sökanden ska vara tvungad att avlägsna kablarna när de inte längre används. Dessutom framförde länsstyrelsen att omprövning ska kunna ske efter tjugo år och att tiden för oförutsedd skada ska vara minst tio år. Fiskeriverket anförde att fisket mellan inre trälgränsen och territorialvattengränsen är klassat som riksintresse. De menade även att vandringsfiskars orienteringsförmåga kan påverkas i närheten av kablarna och detta skulle i sådant fall innebära att fångstmöjligheterna påverkas. Fiskeriverket föreslog villkor som domen skulle förenas med. Villkoren behandlade hur påverkan på fisk och fiske ska minimeras och vilka studier som ska utföras för att se hur fiskarna påverkas. Verket ansåg att prövotiden borde sättas till sex år. För att påverkan på sjötrafiken ska bli så liten som möjligt hade sjöfartsverket en del synpunkter på anläggandet.

Karlshamns kommun avstyrkte ansökan och menade att hänsyn borde tas till den breda opinion som är emot kabelprojektet. Den teknik som används är så oprövad att den sannolikt medför risker för miljö samt människors och djurs hälsa och därför borde rätten lagligen ta hänsyn till detta. Kommunen ifrågasatte om fördelarna ur allmän och enskild synpunkt uppvägs av kostnaderna, skadorna och olägenheterna vid den avvägning som hade gjorts enligt 3 kapitlet 4 § vattenlagen. Samhällsekonomisk beräkning, redovisning av alternativ förläggning på ett tillfredsställande sätt och

ansträngningar för att ta fram en säkrare lösning hade inte gjorts enligt kommunen. Eftersom miljöbalken hade införts när målet återförvisades ansåg kommunen att miljöbalken indirekt skulle ha inflytande över målets utgång. Kommunen motsatte sig också att verkställighetstillstånd skulle beviljas.

Sölvesborgs kommun avstyrkte ansökan. Ett handelsbolag samt en privatperson anförde att det fanns risk att fisket skulle ödeläggas och att deras verksamhet inte skulle klara att vänta i flera år på ersättning för förluster. En yrkesfiskare yrkade på att få bli betraktad som sakägare för att få möjlighet till ersättning för framtida oförutsedda skador. Yrkesfiskaren ansåg vidare att ansökan skulle avslås.

Sökanden besvarade några av motparternas yttrande. De anförde bl.a. att yrkesfiskaren inte var sakägare, men att de var beredda att betala ersättning till honom om det visade sig att han led skada av företaget.

Miljödomstolen meddelade en deldom den 10 november 1999 som var likadan som vattendomstolens dom, men med tillägget att redan utförda arbeten genom detta tillstånd lagligförklarades i efterhand. Den prövotid som beslutades i vattendomstolen stod fast även i miljödomstolen. Detsamma gällde bestämmelserna om fiskeavgift, oförutsedd skada, omprövning och verkställighetstillstånd. De villkor i övrigt som vattendomstolen beslutat om kvarstod men med ett tillägg:

”Sökanden skall senast ett år efter det att kablarna tagits ur drift anmäla förhållandet till länsstyrelsen i Blekinge län. Länsstyrelsen har därefter att, i egenskap av tillsynsmyndighet, anvisa sökanden vilka åtgärder som skall vidtas, inklusive eventuell tillståndsprövning enligt miljöbalken eller motsvarande lagstiftning, inför och i samband med ett eventuellt upptagande av kablarna.”

Bestämmelserna om arbetstid ändrades från tio till tre år.

I 6§ lagen om införande av miljöbalken stadgas att äldre bestämmelser ska tillämpas i ärenden som har inletts före balkens ikraftträdande. Karlshamns kommuns önskemål om att miljöbalken skulle tillämpas kunde därmed inte uppfyllas. Miljödomstolen fann, vid tillämpningen av 3 kapitlet 1 och 2§§ vattenlagen, att det inte förelåg något hinder mot företaget. Domstolen menade att det allmänna intresse, enligt 3 kapitlet 3§, som skulle kunna komma att påverkas negativt var fiskeintresset. Det magnetfält som polkabeln beräknas alstra kommer inte att utgöra något hinder för vandringsfisken, enligt domstolen. Detta ska dock undersökas under prövotiden. Domstolen fann vidare att det inte fanns någon anledning att befara att företaget ska orsaka någon omfattande skada p.g.a. av magnetfält. Inverkan på fiskeintresset under arbetet med nedläggande av kablarna ansågs väl kompenserat genom fiskeavgiften som sökanden ska erlägga. Därför fann domstolen inget hinder mot företaget, i enlighet med 3 kapitlet 3§ vattenlagen. Vid prövning enligt 3 kapitlet 4§ ansåg domstolen att företaget inte kommer att medföra skador av betydelse för allmänna intressen och inte heller skador eller olägenheter av betydande omfattning för enskilda. Domstolen ansåg även att sökanden hade uppfyllt kravet på redovisning av samhällsekonomisk nytta. I 3 kapitlet 7§ vattenlagen stadgas att företaget måste genomföras med en sådan omfattning och på

ett sådant sätt att ändamålet vinnas utan oskälig kostnad med minsta intrång och olägenhet för motstående allmänna och enskilda intressen. Sökanden hade, enligt domstolen, anpassat utformningen och omfattningen av företaget till de krav och önskemål som framkommit i enlighet med denna paragraf. Domstolen beslutade även om verkställighetstillstånd.

Karlshamns kommun överklagade domen till miljööverdomstolen. Kommunen yrkade på att miljööverdomstolen skulle undanröja miljödomstolens beslut och att ansökan skulle avslås, alternativt att målet skulle återvisas till miljödomstolen för en ny prövning. Dessutom yrkade kommunen på verkställighetsförbud, vilket skulle innebära att anläggningen inte skulle få tas i anspråk. Som grund för yrkandena menade kommunen att en prövning enligt 3 kapitlet 4§ vattenlagen inte hade gjorts i tillräcklig omfattning. Miljödomstolen ansåg att sökandens utredning om samhällsekonomisk nytta med god marginal var uppfylld, medan kommunen ansåg att utredningen var knapphändig och bristfällig. Sökanden hade inte redovisat hur beräkningen av skador och nytta hade gjorts. Domstolen kommenterade inte kostnaderna för projektet i sin bedömning, utan de jämförde samhällsnyttan med skador och olägenheter utan att ta med kostnaderna. Olägenheterna fanns inte i någon särskild redovisning eller bedömning. Kommunen ansåg att domstolen kunde ha kommenterat uppmärksamheten och den allmänna opinionens oro. Kommunen ansåg även att sökandens redovisning av samhällsnyttan samt domstolens prövning till största del behandlade export av el. Kommunen menade att import av el skulle kräva en lika omfattande analys. Enligt kommunens mening hade miljödomstolen endast till hälften genomfört den prövning som miljööverdomstolen hade ålagt den.

Svenska Kraftnät fick därefter yttra sig över Karlshamns kommuns överklagande. Sökanden bestred kommunens yrkanden och ansåg att miljödomstolen hade gjort riktiga bedömningar. Sökanden anförde att kommunens yrkande om verkställighetsförbud skulle avvisas. I andra hand bestred sökanden yrkandet. Sökanden tyckte att det klart framgick att Karlshamns kommuns avsikt med yrkandet var att hindra att sökanden skulle ta förbindelsen i drift och att anledningen till yrkandet om verkställighetsförbud var att anläggningen var färdigbyggd. I yttrandet skrev sökanden att arbetena i stort sett var färdiga, men att ett verkställighetsförbud skulle leda till negativa effekter för alla parter. Havets organismer, fritidsfisket, trafiken med fritidsbåtar skulle drabbas och det skulle även leda till minskat skydd för polkabeln. Kommunens yrkande om verkställighetsförbud skulle därmed innebära att domstolen skulle besluta om förbud mot förbindelsens idrifttagning, men dessa frågor regleras inte i vattenlagen utan i förordning (1957:601) om elektriska starkströmsanläggningar. Sökanden menade att miljödomstolen inte har stöd i lag eller praxis för att pröva kommunens yrkande i frågan om förbud mot idrifttagning. Detta skulle innebära att kommunens yrkande skulle avvisas. Om miljödomstolen ändå skulle finna att yrkandet skulle kunna prövas som ett inhibitionsyrkande⁴⁰ ansåg sökanden att det inte fanns något skäl till att ändra domen. Sökanden bemötte de övriga

⁴⁰ inhibition = beslut att inställa verkställighetsåtgärder, som annars skulle ha inträffat till följd av avgörande i lägre instans

påstående som kommunen hade gjort i sitt överklagande. Enligt sökanden hade kommunen inte uppgett vilka skador och olägenheter som man beförde skulle inträffa om förbindelsen godkändes. Sökanden pekade på att fördelarna från enskild synpunkt ska överväga kostnaderna och olägenheterna, men att fördelarna från allmän synpunkt inte behöver göra det. De menade att kommunen hade fel när de antydde att användningen av kabelförbindelsen för import av el skulle minska nyttan. Sökanden konstaterade även att ett undanröjande av domen endast skulle kunna ske i två fall, vid rättegångsfel och vid överklagande. Karlshamns kommun hade inte påstått att något rättegångsfel hade förekommit. Det fanns enligt sökanden inga skäl för undanröjande och återförvisning eftersom miljödomstolen hade gjort en fullständig prövning.

Miljööverdomstolen prövade ärendet och fann att inget hinder förelåg mot verksamheten enligt 3 kapitlet 1 - 4 §§ vattenlagen. Domstolen fastställde därmed, den 14 november 2000, miljödomstolens domslut. 1 § vattenlagen innebär att en verksamhet inte får komma till stånd om den strider mot allmänna planeringssynpunkter samt att naturresurslagen ska tillämpas. I domslutet anfördes att Stärnö och Boön inte är utmärkta som platser för likströmsförbindelser i översiktsplanen från 1993. Ett område på Stärnö är dock utmärkt för energiändamål. Domstolen fann därmed att inget hinder förelåg mot allmänna planeringssynpunkter. Enligt 3 kapitlet 2 § vattenlagen får ett företag inte komma till stånd om det strider mot detaljplan eller områdesbestämmelser. Det aktuella området omfattas inte av någon av dessa planer och något hinder mot denna paragraf förelåg inte. Ett företag får inte heller komma till stånd om någon skada eller olägenhet av större betydelse uppkommer för allmänna intressen. Det allmänna intresse som kan komma till skada genom kabelförbindelsen är, enligt miljööverdomstolens bedömning, fiskeintresset. Domstolen menade dock att förbindelsen inte kommer att medföra någon betydande skada på fiskeintresset och något hinder mot 3 § förelåg därmed inte.

I 3 kapitlet 4 § vattenlagen stadgas att ett företag får komma till stånd om fördelarna från allmän och enskild synpunkt överväger kostnaderna, skadorna och olägenheterna orsakade av företaget. Enligt förarbetena (prop. 1981/82:130 s. 102) till vattenlagen framgår att verkningar av en verksamhet som inte har prövats enligt miljöskyddslagen eller beaktats i fastställd plan ska vägas in i den vattenrättsliga bedömningen. En sådan prövning har inte gjorts gällande SwePol Link berörande miljöeffekter i Sverige orsakade av utsläpp i Polen. Vid miljööverdomstolens prövning enligt 4 § togs hänsyn till att kärnkraftsavvecklingen fortskrider och att nätförhållandena i Polen förbättras så att förbindelsen kan utnyttjas fullt ut. Om kabelförbindelsen nyttjas för export medför detta att Sveriges utbyggda vattenkraft kan utnyttjas maximalt samt att Polens produktion av el från fossila bränslen minskar. Detta medför att nedfall av förorenande ämnen, så som svavel och kväveoxid, minskar i Sverige. Om förbindelsen däremot nyttjas för import medför detta att elförsörjningen i södra Sverige säkras.

Miljööverdomstolen värderade tillgången på el mycket högt då dagens samhälle är känsligt för elavbrott. Miljööverdomstolen anförde även att en maximal import innebär att en utbyggnad av fossileldade kraftverk i Sverige undviks då kärnkraften avvecklas. Vid en jämförelse mellan nedfall av förorenande ämnen i Sverige vid import av el från

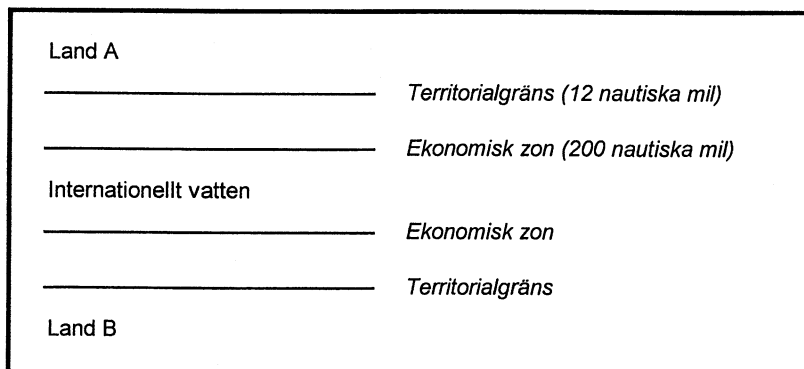
Danmark, Tyskland och Polen samt egen produktion av fossileldad energi konstaterades att nedfallet sannolikt blir minst vid import från Polen. Dessutom framkom att påverkan på miljön blir jämförelsevis begränsad. I den samlade bedömningen fann miljööverdomstolen att fördelarna ur allmän och enskild synpunkt övervägde kostnaderna, skadorna och olägenheterna av kabelförbindelsen. Något hinder mot 4§ förelåg därmed inte.

Karlshamns kommun valde att inte överklaga miljööverdomstolens beslut till högsta domstolen.

5 Tillstånd för utforskande av kontinentalsockeln

1958 tecknades i Genève en konvention om kontinentalsockeln. Konventionen trädde i kraft den 10 juni 1964. Med kontinentalsockeln menas den långsamt sluttande havsbotten som är belägen mellan stranden och den branta sluttningen ner till de stora havsdjupen. Rätten att utforska och tillgodogöra sig icke-levande naturtillgångar på kontinentalsockeln tillfaller staten. Tillstånd kan även ges till företag. Enligt konventionen innebär begreppet utforska även utläggande av ledningar.⁴¹

Den 16 november 1994 trädde en ny FN-konvention i kraft, Havsrättskonventionen, grundad på havsrättskonferenser under 1973 – 1982. Havsrättskonventionen anses som den mest omfattande konventionen som hittills framförhandlats inom FN. I konventionen definieras bland annat begrepp som kontinentalsockel, territorialgräns och ekonomisk zon. Figur 6 visar principen för ett lands territorialgräns och ekonomiska zon. Kontinentalsockeln sträcker sig, enligt havsrättskonvention, 200 nautiska mil (1 nautisk mil = 1 852 meter) utanför en baslinje som utgörs av stranden, eller så långt ut som kontinentalhyllan sträcker sig, dock aldrig längre än 350 nautiska mil. Territorialgränsen utgör en stats gräns i vatten, ursprungligen motsvarande räckvidden av ett kanonskott (cirka tre till fyra nautiska mil). Enligt Genèvekonventionen har en kuststat rättigheter att utvinna naturtillgångar på havsbotten ut till ett djup av 200 meter eller så mycket längre som det är tekniskt möjligt. Efterhand som kunskaper och teknik har utvecklats har ett flertal stater utökat sitt territorialhav, i vissa fall upp mot 200 nautiska mil. I och med införandet av havsrättskonventionen bestämdes att en stat ska ha rätt till ett territorialhav som sträcker sig 12 nautiska mil, som en kompromiss mellan de stater som har tre nautiska mil och de som har utökat sin gräns. Den ekonomiska zonen utgör en gräns för hur långt en stat får tillgodogöra sig naturtillgångar på och under havsbotten, se vidare i lag (1992:1140) om Sveriges ekonomiska zon. Enligt Havsrättskonventionen ska en stat ha rätt till en ekonomisk zon om 200 nautiska mil.⁴²

Figur 6. Territorialgräns och ekonomisk zon. (1 nautisk mil = 1852 meter)

⁴¹ Prop. 1966:114 s. 1-2, 11 och 50

⁴² Prop. 1966:114 s. 13 samt prop. 1995/96:140 s. 28, 30-32, 46, 56, 70 och 79

Om en stats territorialgräns eller ekonomiska zon gränsar mot en annan stats gräns eller zon ska gränsen staterna emellan grundas på avtal eller sen urminnes tider hävdade gränser. Kan en överenskommelse ej ske ska gränsen utgöras av en mittlinje mellan baslinjerna för beräkning av staternas territorialhav. Sverige kommer inte någonstans ut till 200 nautiska mil vare sig med kontinentalsockel eller med ekonomisk zon. Östersjön och Nordsjön omfattas av samma geologiska kontinentalsockel, så Sveriges juridiska kontinentalsockel bestäms genom avtal med intilliggande och motstående stater.⁴³

5.1 Lag (1966:314) om kontinentalsockeln

Som en följd av Genève-konventionen utfärdades en lag om kontinentalsockeln. Lagen är tillämplig på havsbotten på ömse sidor om den svenska territorialgränsen, det vill säga från allmänt vatten inom territorialhavet samt på havsbotten ut till den ekonomiska zonen. Gränsdragningen mellan enskilt och allmänt vatten regleras i lagen (1950:595) om gräns mot allmänt vattenområde. Inom territorialhavet kan det finnas andra lagar som ska tillämpas, till exempel vattenlagen. En prövning av vattenlagen krävs då vid sidan om tillstånd enligt kontinentalsockellagen. För SwePol Link var det endast 15a§ i kontinentalsockellagen som var intressant, varvid vi har valt att endast behandla denna nedan.⁴⁴

15 a § "För utläggande av undervattenskablar och rörledningar på kontinentalsockeln utanför territorialgränsen krävs tillstånd av regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer.

Ett tillstånd skall förenas med de villkor som behövs för att

- 1. möjliggöra utforskning av kontinentalsockeln och utvinning av dess naturtillgångar,*
- 2. förhindra, begränsa och kontrollera föroreningar från rörledningar, och*
- 3. skydda möjligheten att använda och reparera redan befintliga undervattenskablar och rörledningar.*

Om tillståndet avser utläggande av rörledningar, skall i beslutet anges den sträckning av rörledningen på kontinentalsockeln som tillståndet avser."

I artikel 79 i havsrättskonventionen stadgas att alla stater har rätt till att lägga ut undervattenskablar och rörledningar på en kuststats kontinentalsockel. Kuststaten får bara hindra detta om det förhindrar utforskning av kontinentalsockeln, utvinning av dess naturtillgångar eller om staten vill förhindra, begränsa eller kontrollera föroreningar från rörledningar. Tillstånd kan på så sätt vägras för en viss given plats. Vid utläggandet av kablar eller rörledningar ska kuststatens jurisdiktion⁴⁵ beaktas. Om t.ex. en elkabel ska dras mellan Sverige och ett annat land, regleras utläggningsfrågan inom svenskt territorium i lagen innefattande vissa bestämmelser om elektriska

⁴³ Prop. 1966:114 s. 13 samt prop. 1995/96:140 s. 80 och 83

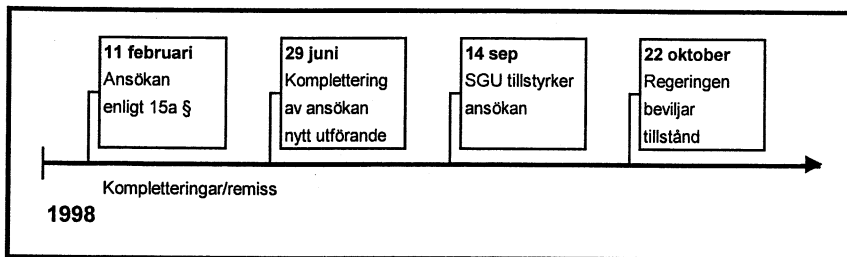
⁴⁴ Prop. 1966:114 s. 29 och 47-49

⁴⁵ jurisdiktion = befogenhet att utöva rättskipning

anläggningar och i lagen om kontinentalsockeln för området utanför territorialgränsen men innanför Sveriges ekonomiska zon.⁴⁶

5.2 SwePol Links tillstånd enligt lagen om kontinentalsockeln

SwePol Links tillståndsärende enligt kontinentalsockellagen pågick under knappt nio månader. För att lättare kunna följa ärendet finns en tidsaxel i figur 7. Uppgifterna i detta kapitel är hämtade från regeringsbeslut N 98/437.

Figur 7. Tidsaxel Tillstånd enligt 15a § kontinentalsockellagen

Den 11 februari 1998 ansökte Svenska Kraftnät om tillstånd för att anlägga SwePol Link enligt 15a§ kontinentalsockellagen. Ansökan kompletterades den 27 maj 1998 med en redovisning av vad som krävs för att förhindra, begränsa eller kontrollera föroreningar från förbindelsen. SGU beredde ärendet och skickade det på remiss. De flesta remissinstanser hade inget att erinra, andra hänvisade till de yttranden som de lämnat vid koncessionsärendet. Vid fyra tillfällen kompletterade Svenska Kraftnät ansökan, bl.a. i samband med ny koncessionsansökan p.g.a. nytt utförande. Svenska Kraftnät inkom även med ett slutligt yttrande den 11 september 1998. SGU ansåg inte att kabelförbindelsen skulle utgöra något hinder för utforskning av kontinentalsockeln och utvinning av dess naturtillgångar och tillstyrkte ansökan den 14 september 1998. Några särskilda villkor enligt 15a§ 2 och 3 punkterna kontinentalsockellagen krävdes inte. SGU föreslog dock att ett villkor skulle tas med i beslutet avseende kontroll för att bedöma om kablarna ska tas bort då de ej längre är funktionsdugliga.

Regeringen beviljade Svenska Kraftnät tillstånd enligt 15a§ kontinentalsockellagen den 22 oktober 1998. Regeringen delade SGU:s uppfattning att inga särskilda villkor krävdes för att skydda utforskning eller utvinning av naturresurser. I beslutet erinrade regeringen att det finns bestämmelser i lagen om ersättningsskyldighet vid skada på undervattenskablar och rörledningar m.m. Regeringen hänvisade vidare till de villkor som finns i koncessionsbeslutet från den 6 augusti 1998 och förutsatte att dessa villkor skulle vara vägledande vid projektets utformning och utförande även utanför territorialgränsen.

⁴⁶ Prop. 1995/96:140 s. 82, 173-174 och 184-185

Kabelförbindelsen sträcker sig även över dansk kontinentalsockel. Svenska Kraftnät ansökte därför om tillstånd från den danska regeringen som biföll ansökan.

6 Bygglöv

Den fysiska miljön i ett samhälle måste utformas så att bra levnadsvillkor kan åstadkommas för alla boende, både i nuvarande generation och i kommande generationer. Utgångspunkten för all fysisk planering är att gemensamma och långsiktiga intressen ska väga tyngre än privata och kortsiktiga. Hänsyn ska tas till behov av hushållning med naturresurser och energi, liksom behovet att långsiktigt bevara natur- och kulturvärden. Genom att planlägga bebyggelse kan förutsättningar skapas för att utnyttja marken på ett lämpligt sätt och för att allmänna intressen tillgodoses.⁴⁷

6.1 Plan- och bygglag (1987:10)

I plan- och bygglagen från 1987 finns bestämmelser om planläggning och byggande. Lagen ersatte flera lagar som fanns tidigare, till exempel byggnadslagen, byggnadsstadgan och lagen om påföljder och ingripanden vid olovligt byggande m.m. Plan- och bygglagen bygger i stora delar på principerna i tidigare lagstiftning, men omarbetning, förenkling och modernisering av reglerna genomfördes. Beslutsfattandet decentraliserades och större frihet och ansvar lades på den enskilda människan. SwePol Links bygglovsärende berördes av femte och åttonde kapitlet, med hänvisningar till andra och tredje kapitlet, samt tolfte och trettonde kapitlet. Endast tillämpliga paragrafer i dessa kapitel kommenteras.⁴⁸

2 kapitlet

I andra kapitlet finns bestämmelser om de allmänna intressen som ska beaktas vid planläggning och vid lokalisering av bebyggelse. Planläggning ska främja en lämplig utveckling och ge förutsättningar för en, ur socialt perspektiv, god bostads-, arbets-, trafik- och fritidsmiljö. Mark- och vattenområden ska användas för de ändamål som de är mest lämpade med hänsyn till områdenas beskaffenhet, läge och föreliggande behov, 1 § första stycket. Detta ska även beaktas vid ärenden om bygglov, 1 § andra stycket. Med uttrycket ”områdets beskaffenhet” avses områdets kulturella förutsättningar, terrängens utseende, grundförhållanden och andra liknande förhållanden. Planläggning ska främja en lämplig samhällsutveckling och innebär bl.a. att långsiktiga och gemensamma intressen ska beaktas och tillvaratas. När förtroendevalda i en kommun tar ställning till vad som är en lämplig utveckling för kommunen, bör synpunkter från enskilda, som är berörda, vägas in. Enskilda intressen bör dock inte få hindra en utveckling som från allmän synpunkt bedöms vara värdefull. Det är särskilt viktigt att ekonomiskt svaga intressen beträffande markanvändningen inte missgynnas i förhållande till exploateringsintressen som drivs av ekonomiskt starka grupper i samhället. Vid planläggning och i ärenden om bygglov ska naturresurslagen tillämpas, 2 §. Bebyggelse ska lokaliseras till mark som är lämpad för ändamålet med hänsyn till de boendes och övrigas hälsa, jord-, berg- och vattenförhållandena, möjligheterna att

⁴⁷ Prop. 1985/86:1 Del 1 s. 57-58

⁴⁸ Prop. 1985/86:1 Del 1 s. 85

ordna trafik, vattenförsörjning och avlopp, annan samhällsservice samt möjligheterna att förebygga vatten- och luftföroreningar samt bullerstörningar, 3§.⁴⁹

3 kapitlet

Krav på byggnader m.m. finns i tredje kapitlet. I 1§ stadgas att byggnader ska placeras och utformas på ett lämpligt sätt med hänsyn till stads- eller landskapsbilden och till natur- och kulturvärden på platsen. Paragrafen säger också att byggnaderna ska ha en yttre form och färg som är lämplig och som ger ett gott helhetsintryck. Det är byggnadsnämnden som har möjlighet att ställa krav på placering, utformning och färgsättning av byggnader så att den yttre miljön får en god estetisk kvalitet. Byggnader ska placeras och utformas så att de, och deras avsedda användning, inte påverkar trafiksäkerheten negativt eller på något annat sätt medför fara eller olägenheter för omgivningen, 2§. Med detta avses bl.a. att krav kan ställas på att byggnader placeras på sådant avstånd från varandra och utformas på sådant sätt att spridning av brand förhindras. Syftet med 2§ är att kommunerna redan vid bygglovstillfället ska ha möjlighet att ställa krav på byggnaden och dess placering med avseende på den tilltänkta verksamheten. Med hjälp av denna paragraf ska även olägenheter för omgivningen kunna förhindras. Olägenheterna kan bestå av luftföroreningar, buller, skakningar, ljus eller andra liknande störningar som inte är helt tillfälliga.⁵⁰

5 kapitlet

1 - 15§§ behandlar detaljplaner. Detaljplaner kan användas för att styra den fysiska användningen av viss mark för bebyggelse och liknande. Lämpligheten för en ny enstaka byggnad kan vanligtvis bedömas vid prövningen av bygglov. Det kan dock finnas situationer när lämpligheten måste prövas genom detaljplan. En sådan situation är t.ex. om byggnadens användning får betydande inverkan på omgivningen, 1§ andra punkten. Enstaka större byggnad för handel, industri eller service har ofta en betydande inverkan på omgivningen. Sådan inverkan kan vara störningar från verksamheten som sådan eller sekundära effekter, så som säkerhetsrisker eller ökad trafik. Vid verksamheter av detta slag kan det vara intressant för sakägare och boende i grannskapet att genom planreglering få veta de framtida möjligheterna för utveckling av verksamheten på platsen. Detaljplan kan användas för att begränsa eller utvidga skyldigheten att söka bygglov. Vid utformningen av en detaljplan ska skälig hänsyn tas till befintliga bebyggelse-, äganderätts- och fastighetsförhållanden som kan inverka på planens genomförande, 2§. I planen får bestämmelser om byggnaders användning, placering, utformning och utförande samt bestämmelser om vegetation meddelas, 7§. Dessa kan bl.a. avse byggnaders läge på tomten, byggnaders takvinkel, fasadmaterial, taktäckningsmaterial och färg. I 9 - 10§§ framgår att en detaljplan ska bestå av plankarta, planbestämmelse, planbeskrivning och genomförandebeskrivning. 11- 15§§ behandlar genomförandetid samt ändring och upphävande av plan.⁵¹

⁴⁹ Prop. 1985/86:1 Del 1 s. 112 och 469-470

⁵⁰ Prop. 1985/86:1 Del 1 s. 480 och 483-484

⁵¹ Prop. 1985/86:1 Del 1 s. 552-553 och 578 samt Westerlund 1992 s.84

8 kapitlet

Bestämmelser om bygglov finns i åttonde kapitlet. Bygglov krävs bl.a. för att uppföra byggnader, göra tillbyggnader och ta i anspråk eller inreda byggnader för annat ändamål än vad byggnaden senast använts till eller för vilket bygglov har lämnats, 1§. Det kan även krävas bygglov för att anordna eller uppföra andra anläggningar än byggnader, 2§. Det krävs t.ex. bygglov för att anordna upplag, uppföra murar och plank och att anordna parkeringsplatser. I 12§ stadgas att i område utan detaljplan ska ansökan om bygglov bifallas, om åtgärden som ansökan avser uppfyller kraven i 2 kapitlet (allmänna intressen vid planläggning och lokalisering av bebyggelse). Principen är att för ny bebyggelse ska lämpligheten prövas och att bestämmelserna i 2 kapitlet är grunden för denna prövning. Genom hänvisningen till 2 kapitlet blir även naturresurslagen tillämplig vid prövningen. I 12§ fastställs också att åtgärden som bygglovsansökan avser ska bifallas om den inte ska föregås av detaljplanläggning på grund av bestämmelserna i 5 kapitlet 1§, inte strider mot områdesbestämmelser och uppfyller kraven på byggnader m.m. i 3 kapitlet 1, 2 och 10 - 18§§. Bygglov kan vägras med stöd av detaljplanekravet i 5 kapitlet 1§. I förarbeten till plan- och bygglagen föreslogs att en bygglovsansökan avseende ett enda hus som regel inte skulle kunna avslås med hänvisning till att det behövs en detaljplan. Kravet i femte kapitlet 1§ skulle göras gällande i de situationer där det är naturligt att upprätta detaljplan för att reglera en bebyggelsemiljö, t.ex. ansökan om en större byggnadsgrupp eller randbebyggelse. Byggnadsnämnden använder ofta översiktsplanen som beslutsunderlag vid prövning om bygglov i områden som inte omfattas av detaljplan. 19§ föreskriver att byggnadsnämnden ska pröva ansökan om bygglov. Ansökan om lov ska göras hos nämnden och ansökan ska vara skriftlig, utom vid enkla åtgärder då den kan vara muntlig.⁵²

12 kapitlet

Bestämmelser om statlig kontroll beträffande områden av riksintressen m.m. finns i 12 kapitlet. 1§ anger att länsstyrelsen ska pröva kommunens beslut att anta, ändra eller upphäva en detaljplan om det kan befaras att beslutet innebär att riksintresse enligt naturresurslagen inte tillgodoses, eller att bebyggelsen blir olämplig med hänsyn till de boendes och övrigas hälsa eller behovet av skydd mot olyckshändelser. Länsstyrelsen har tre veckor på sig att besluta om en prövning enligt 1§ ska ske eller ej, 2§. Om något förhållande enligt 1§ föreligger ska länsstyrelsen upphäva kommunens beslut, 3§. Regeringen kan, enligt 6§, tvinga fram en detaljplan om riksintressen inte tillgodoses. Därutöver är det bara kommunen som formellt kan besluta om att upprätta en detaljplan. Kommunen är tvungen att upprätta eller låta upprätta en detaljplan när förutsättningarna är sådana att de passar in på reglerna om detaljplanekrav. Kommunen har inte rätt att använda andra än plan- och bygglagens kriterier för sin bedömning om det behövs detaljplan eller ej.⁵³

⁵² Prop. 1985/86:1 Del 1 s. 264 och 715-716

⁵³ Westerlund 1992 s. 20

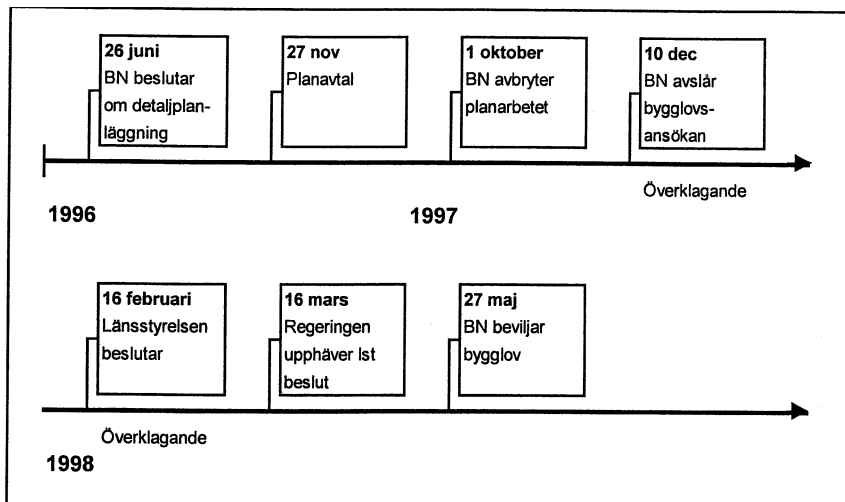
13 kapitlet

Föreskrifter om överklagande finns i 13 kapitlet. Enligt 1§ andra punkten får kommunfullmäktiges beslut, om uppdrag åt en kommunal nämnd att anta, ändra eller upphäva detaljplaner, överklagas i den ordning som föreskrivs för laglighetsprövning enligt 10 kapitlet kommunallagen (1991:900). Även kommunfullmäktiges och kommunala nämnders beslut om att inte anta, ändra eller upphäva detaljplan får överklagas, 1§ tredje punkten. Andra beslut av kommunfullmäktige eller kommunala nämnder som berörs av lagen får överklagas genom besvär till länsstyrelsen, förutom de ärenden som har avgjorts genom detaljplan, områdesbestämmelser eller förhandsbesked eller som gäller behovet av byggsamråd, 2§. Överklagandet ska ha inkommit till länsstyrelsen inom tre veckor från den dag då justeringen av protokollet med beslutet har tillkännagivits. Beslut av länsstyrelsen får överklagas genom besvär hos kammarrätten om beslutet avser något av de i trettonde kapitlet 4§ uppräknade fallen. Om beslutet avser andra fall överklagas beslutet genom besvär hos regeringen. Fördelningen av besvär mellan kammarrätten och regeringen sker enligt huvudprincipen att rättsfrågor prövas av kammarrätten och lämplighetsfrågor av regeringen. Överklaganden i ärenden om bygglov och förhandsbesked ska ske hos regeringen om länsstyrelsens beslut endast innefattar lämpligheten av en åtgärd i ett område som inte omfattas av detaljplan.⁵⁴

6.2 SwePol Links bygglovsärende

SwePol Links bygglovsärende pågick under ca två år. En orsak till att det tog så lång tid var att Karlshamns kommun ansåg att det krävdes en detaljplan för kunna pröva bygglovsansökan. För att lättare kunna följa ärendet finns en tidsaxel i figur 8. Uppgifterna i detta kapitel är hämtade från programhandling 1996-08-22, förstudie till detaljplan 1996-09-19, planavtal 1996-11-27, sammanträdesprotokoll och skrivelser från byggnadsnämnden i Karlshamns kommun, remissvar, samrådsredogörelse 1997-09-10, länsstyrelsens beslut 204-7104-97 och regeringsbeslut In98/394/PL.

⁵⁴ Prop. 1985/86:1 Del 1 s. 818

Figur 8. Tidsaxel bygglovsärende

Den 26 juni 1996 beslutade byggnadsnämnden i Karlshamns kommun att de anläggningar, strömriktarstation och utomhusställverk, som Vattenfall avsåg att bygga på norra delen av Stårnö skulle föregås av detaljpanelläggning. Nämnden beslutade även att detaljplanen skulle grundas på ett program som anger utgångspunkten för planen och att en miljökonsekvensbeskrivning skulle upprättas. Vattenfall upprättade en programhandling där de behandlade omfattningen av projektet. Vattenfall skulle behöva ta i anspråk ett område, ca 250 * 260 meter, öster om Karlshamnsverket för att uppföra en strömriktarstation samt ett utomhusställverk, se bilaga 1a - 1b. Strömriktarstationen ska bestå av en ventilhall och en servicebyggnad med en bottenarea på 500 kvm vardera. Höjden på ventilhallen beräknades bli 20 - 25 meter, och det föreslogs att den skulle placeras i ett fjorton meter djupt schakt efter en bergtäkt. I översiktsplanen från 1993 anges att ett område kring Karlshamnsverket ska jämföras med riksintresse för energiändamål. I programhandlingen angavs också att bl.a. vegetation och geotekniska förhållanden, radon, fornlämningar samt teknisk försörjning skulle klargöras. Bebyggelseområde, administrativa frågor och trafikfrågor m.m. skulle utredas och regleras.

Karlshamns kommun och SwePol Link AB träffade ett planavtal, den 27 november 1996, gällande samverkan i detaljpanelläggningen. Avsikten med planarbetet var att pröva områdets lämplighet för byggande av strömriktarstationen med tillhörande anläggningar. Planförslaget skulle grundas på Vattenfalls programhandling och ett program för miljökonsekvensbeskrivning. I avtalet beslutades att planarbetet skulle påbörjas i september 1996 och att arbetet skulle drivas och huvudsakligen genomföras av SwePol Link AB. Kommunens uppgifter skulle bl.a. vara att upprätta grundkarta och att hantera ärendet i samband med beslut om samråd, utställning och antagande. De skulle även administrera ärendet i samband med antagande och laga kraft samt ta

fram arkivhandlingar. SwePol Link AB åtog sig att ersätta kommunen för deras utförda arbete.

Detaljplanarbetet startade i början av 1997 och beräknades pågå under våren samma år. Byggnadsnämnden avsåg att, under detaljplanarbetet, pröva projektets förenlighet med översiktsplanen. Kommunen införde som krav för att fortsätta sitt detaljplanearbete att SwePol Link AB skulle ändra den tekniska lösningen av kabelförbindelsen till en mer miljövänlig teknik. Om SwePol Link AB trots allt stod fast vid sin ansökan skulle kommunen ta initiativ till att planarbetet skulle avbrytas. Under augusti 1997 genomfördes ett samråd avseende detaljplan för omriktarstation och kabeldragning på Stårnö. SwePol Link AB föreslog att filterställverket skulle placeras väster om bergtälten. Under samrådet inkom synpunkter bl.a. från miljönämnden och Karlshamnsverkets Kraftgrupp AB. Miljönämnden avstyrkte planförslaget med hänvisning till att Stårnöområdet natur- och friluftsliv skulle påverkas negativt. Det skulle främst gälla för det område som i översiktsplanen för Stårnö-Boön, markerats som framtida naturreservat. Karlshamnsverkets Kraftgrupp AB meddelade att de hade genomfört en analys av sina utbyggnadsmöjligheter inom den befintliga kraftverkstomten. Planförslaget inskränkte starkt på dessa möjligheter och bolaget förordade att filterställverket som hör till omriktarstationen skulle placeras öster om strömriktarstationen, i enlighet med det ursprungliga förslaget. SwePol Link AB förordade då att planarbetet skulle fortsätta i enlighet med den lokalisering som Karlshamnsverkets Kraftgrupp AB förespråkade. Byggnadsnämnden konstaterade efter samrådet att förutsättningarna för detaljplanarbetet hade ändrats väsentligt. Eftersom den mark som i samrådsförslaget var angiven, inte längre var tillgänglig, skulle det innebära att mark som inte var planlagd skulle tas i anspråk. Markanspråken skulle därmed öka väsentligt inom det område som i kommunens översiktsplan var avsett för energiändamål. Kommunen ansåg inte längre att kabelprojektets utformning stod i överensstämmelse med kommunfullmäktiges vilja. På grund av detta avbröt byggnadsnämnden, den 1 oktober 1997, planarbetet i väntan på att kommunfullmäktiges villkor om en mer miljövänlig teknik skulle uppfyllas.

SwePol Link AB ansökte om bygglov för nybyggnad av en ventilhall med tillhörande servicebyggnad och förråd. Byggnadsnämnden beslutade den 10 december 1997 att avslå ansökan, med hänvisning till att markens lämplighet för bebyggelse skulle prövas genom detaljplaneläggning enligt 5 kapitlet 1 § plan- och bygglagen. Svenska Kraftnät och SwePol Link AB överklagade beslutet till länsstyrelsen och yrkade att länsstyrelsen skulle upphäva beslutet och bevilja bygglov eller, i andra hand, återförvisa ärendet till byggnadsnämnden för handläggning och beviljande. Klagandena anförde att den sökta byggnationen inte skulle ha någon påverkan på omgivningen som motiverade till att det skulle behövas detaljplan och att ansökan om bygglov skulle kunna prövas ändå. De hänvisade också till att regeringen hade lämnat koncession med den lokalisering och utformning som var aktuell i bygglovsärendet. Länsstyrelsen gjorde bedömningen att Svenska Kraftnät inte var bygglovssökande i ärendet och hade inte rätt att överklaga byggnadsnämndens beslut. Därmed avvisades Svenska Kraftnäts talan. Att regeringen hade lämnat tillstånd enligt 1902 års ellag

borde, enligt länsstyrelsens mening, inte inverka på kraven på prövning om markens lämplighet för bebyggelse och reglering av bebyggelsemiljöns utformning enligt plan- och bygglagen. Länsstyrelsen påminde också om att regeringen särskilt påpekat att tillståndsbeslutet endast inneburit en prövning enligt ellagen. Kravet på detaljplan för bebyggelse, i 5 kapitlet 1§ första stycket plan- och bygglagen, omfattar inte bara den enskilda byggnaden utan även andra anläggningar som ligger i anslutning till och sammanhänger med byggnaden. De byggnader som bygglovsansökan avsåg har ingen självständig funktion utan är helt beroende av att övriga anläggningsdelar kommer till stånd. Vid bedömningen om de lovpliktiga byggnaderna skulle ha betydande inverkan på omgivningen borde hänsyn även tas till dessa anläggningar. Länsstyrelsen fann att de lovpliktiga byggnadernas användning skulle få betydande inverkan på omgivningen och att en detaljplan borde upprättas för att pröva markens lämplighet.

SwePol Link AB och Svenska Kraftnät överklagade länsstyrelsens beslut till regeringen där de vidhöll vad de tidigare anfört. De uppgav att regeringen tidigare prövat lokaliseringen av omriktarstationen i koncessionsärendet och att bygglovsprövningen därför endast skulle beröra de bygglovspliktiga delarna. Liknande anläggningar på andra ställen i landet hade dessutom beviljats bygglov med tillämpning av plan- och bygglagen utan föregående detaljplan. Svenska Kraftnät yrkade också på att deras överklagande skulle prövas i sak. Svenska Kraftnät åberopade en skrivelse som de lämnat till byggnadsnämnden, där de uppgav att de var medsökande till ansökan om bygglov. Regeringen fann att överklagandet av Svenska Kraftnät kunde tas upp till prövning i sak. Vid prövningen konstaterades att kommunen hade antagit en fördjupad översiktsplan som omfattade det aktuella området. Där hade detta område reserverats för energiändamål. Regeringen konstaterade också att det redan fanns anläggningar för energiändamål i området. Tillkomsten av de byggnader som bygglovsansökan avsåg skulle kunna prövas i samband med prövning av ansökan om bygglov, d.v.s. utan att föregås av detaljplaneläggning. Den 16 mars 1998 bifölls överklagandet. Byggnadsnämndens och länsstyrelsens beslut upphävdes och ärendet återförvisades till byggnadsnämnden för prövning om övriga förutsättningar för bygglov var uppfyllda.

Byggnadsnämnden fann vid sin prövning om bygglov, att byggnaderna som skulle placeras i täktschaktet skulle utmärka sig i terrängen på nära håll. På längre avstånd skulle befintliga trädridåer i huvudsak dölja byggnaderna. Omgivningen ansågs inte inrymma några speciella naturvärden. Byggnadsnämnden konstaterade också att Karlshamnsverken, som ligger 400 meter från den föreslagna byggnadsplatsen, var helt dominerande i omgivningen. Dessutom konstaterades att sökanden hade rätt att ta marken i anspråk för det aktuella ändamålet eftersom lantmäterimyndigheten upplåtit ledningsrätt. De föreslagna byggnaderna ansågs vara lämpliga med hänsyn till landskapsbilden och till natur- och kulturvärdena på platsen avseende placering och utformning, i enlighet med 3 kapitlet 1§ plan- och bygglagen. Sökanden redovisade omgivningspåverkan i en kompletterande beskrivning. Denna beskrivning visade att byggnadernas placering och användning inte skulle medföra fara eller betydande olägenhet för omgivningen i enlighet med 3 kapitlet 2§ plan- och bygglagen. Den 27

maj 1998 beviljade byggnadsnämnden bygglov med krav på färgval och att träd skulle planteras i området närmast tätkanten.

7 Ledningsrätt

Ledningsrätt medger möjligheter för en ledningshavare att anlägga, bibehålla och nyttja en ledning som belastar fastigheter som ägs av annan än denne. Ledningsrätten kan antingen knytas till en fastighet som ledningshavaren äger eller till ledningshavaren själv, som fysisk eller juridisk person. Med andra ord har ledningsrätten karaktären av både servitut och nyttjanderätt. En skillnad från nyttjanderätt är att ledningsrätt är obegränsad i tiden. Om en ledning säljs följer ledningsrätten ledningen och den nye ägaren får därmed automatiskt ledningsrätt. Ledningar som omfattas av ledningsrätt är oftast kostsamma att anlägga och har ett stort allmänt och enskilt intresse. En ledningsrätt gäller med bästa rätt, d.v.s. rätten har samma ställning som de rättigheter som skapas genom fastighetsbildningslagen och anläggningsslagen och gäller mot tredje man.⁵⁵

7.1 Ledningsrättslagen

Innan ledningsrättslagen trädde i kraft bildades rättigheter att dra fram ledningar genom avtal mellan ledningshavaren och berörda fastighetsägare. Sådana avtal kan få ökat sakrättsligt skydd genom inskrivning i fastighetsregistret. Vid en exekutiv auktion kan de ändå få ge vika för rättigheter med bättre rätt. Om en rättighet bildas genom avtal är rättighetshavaren tvungen att komma överens med alla fastighetsägare längs med ledningssträckningen, vilket är tidsödande och inte alltid möjligt. En rättighet att dra fram en ledning kunde även bildas genom tillämpning av expropriationslagen eller fastighetsbildningslagen. Expropriationsförfarandet var tidsödande och kunde bli dyrt för ledningshavaren. Ett servitut bildat genom fastighetsbildningslagen kunde endast bildas i samband med en fastighetsreglering.

Syftet med införandet av en ledningsrättslag var att man på ett enklare och snabbare sätt skulle kunna tillskapa rättigheter för ledningar som gäller i fastigheter med bästa rätt.⁵⁶

1 § "Enligt denna lag kan den som för ledning vill utnyttja utrymme inom fastighet få rätt därtill (ledningsrätt). Fråga om ledningsrätt prövas vid förrättning.

Ledningsrätt omfattar enligt vad som bestämmes vid förrättningen befogenhet att inom fastigheten vidtaga de åtgärder som behövs för att framdraga och begagna ledningen. På begäran av ledningens innehavare kan förordnas att ledningsrätt skall höra till dennes fastighet eller inskrivna tomträtt."

I förarbetena diskuterades om det var möjligt att utforma ledningsrätt med bestämmelserna om vägrätt som förebild. Enligt väglagen erhålls vägrätt när en arbetsplan har utställts och fastställts. Detta förfarande kan ta lång tid. Ett sådant tillvägagångssätt skulle dock bli, främst när det gäller koncessionspliktiga ledningar,

⁵⁵ Prop. 1973:157 s. 1, 85, 87-88 och 129

⁵⁶ Prop. 1973:157 s. 80-81 och

onödigt komplicerat och tidsödande. En prövning av dels koncession, dels av någon form av arbetsplan skulle medföra dubbelarbete. Det låg närmare till hands att låta ledningsrätt bildas genom förrättning. Lantmäterimyndigheterna har en väl etablerad förrättningsorganisation och kontaktnät med planmyndigheter. En förrättningslantmätare är dessutom kunnig i tekniska, ekonomiska och fastighetsrättsliga frågor och har förhandlingsvana. De är även vana att ta ställning till hur marken planmässigt ska utnyttjas.⁵⁷

I andra stycket anges att ledningsrätt kan knytas antingen till en fastighet (eller tomträtt) eller till en ledningshavare. Ledningsrätt kan därvid liknas dels vid ett servitut, dels vid en nyttjanderätt. En nyttjanderätt kan inte upplåtas i en egen fastighet. Vid längre ledningssträckor kan det därför bli besvärligt om ledningshavaren äger en utav fastigheterna längs sträckan. Om fastigheten säljs måste en ny ledningsrättsförrättning över aktuell fastighet genomföras. I sådana fall knyter man med fördel ledningsrätten till en fastighet för att undvika framtida arbete.⁵⁸

En ledningsrätt omfattar inte endast rätt att anlägga och nyttja en ledning över annans fastighet, utan även rätt att beträda marken för tillsyn och reparation av ledningen. Ledningshavaren kan få befogenheter att vidta åtgärder på annans fastighet, t.ex. ta bort träd och buskar som hindrar ledningens begagnande. Dessutom kan en fastighetsägare tvingas avstå från visst nyttjande av sin fastighet, så som förbud att uppföra byggnad inom ett visst avstånd från ledningen.⁵⁹

I förarbetena diskuterades frågan om ledningsrätt skulle kunna upplåtas i allmänt vattenområde. Staten har rätt att utforska havsbotten och utvinna dess naturtillgångar enligt kontinentalsockellagen. Det ansågs därför som en självklarhet att även ge dem rätt att dra fram och nyttja de ledningar som behövs för verksamheten utan att en särskild prövning genomförs. När det gäller ledningsdragnings i allmänt vattenområde, utan samband med företag som prövas enligt kontinentalsockellagen, ansågs det inte vara möjligt att reglera frågan om ledningsrätt. Detta beror på att det saknas bestämmelser om fastighetsbildning och fastighetsregistrering i dessa områden.⁶⁰

2 § "Lagen gäller för ledningar av följande slag,"

...

2. "elektrisk starkströmsledning för vilken koncession fordras eller som behövs för sådana ledningar som avses i 1,"

...

Elektriska starkströmsledningar som kräver koncession är av mycket varierande storlek, allt från de största stamledningarna på 400 kV ner till enkla lågspänningsledningar mellan en nätstation och de enskilda förbrukarnas installationer.

⁵⁷ Prop. 1973:157 s. 59 och 85

⁵⁸ Prop. 1973:157 s. 129

⁵⁹ Prop. 1973:157 s. 87-88

⁶⁰ Prop. 1973:157 s. 89

De ledningar som inte kommer att omfattas av lagen blir endast sådana som inte kräver koncession, så som ledningar inom byggnad, gårdstomt, jordbruksfastighet och industrianläggning.⁶¹

3 § "I ledning ingår sådana för dess ändamål erforderliga anordningar som transformatorer, pumpstationer och andra tillbehör."

I lagtexten ges inte någon definition på begreppet ledning, men i förarbetena har det tagits upp exempel på vad som omfattas av begreppet. Där anges bl.a. metalltråd, kabel eller annan elektrisk ledare, slang, rör, avloppstrumma och kulvert. Rännsten, dike, kanal, timmerränna eller tunnel omfattas däremot inte av begreppet ledning. Som tillhör till ledning kan räknas stolpar, stag, socklar, fästen, reningsbrunnar och ventiler. En ledning kan även vara beroende av andra tekniska anordningar för att kunna fungera tillfredsställande. Sådana anordningar är t.ex. kopplings- och transformatorstationer.⁶²

5 § "Ledningsrättsförrättning handlägges av lantmäterimyndighet."

I förarbetena diskuterades frågan hur ledningsrätt skulle tillskapas. Ett förslag var att ärendet skulle handläggas av en särskild ledningsrättsförrättningsinstans. Det fanns dock många skäl till att låta lantmäterimyndigheten ansvara för förrättningen, så som stort kunnande och liknande fastighetsrättsliga ärenden.⁶³

11 § "Vad som i koncessionsbeslut eller eljest av den som meddelar koncession föreskrivits om ledningens framdragande skall lända till efterrättelse utan hinder av 6 - 10 §§."

Om en ledningssträckning har fastställts i ett koncessionsbeslut ska ingen hänsyn tas till bestämmelserna i 6 - 10 §§ vid en ledningsrättsförrättning. I dessa paragrafer finns villkoren för att en upplåtelse av ledningsrätt ska få ske. I 6 § finns bestämmelsen om att ändamålet med ledningen bör överväga olägenheterna med den samme. I 7 § stadgas att ledningen inte får strida mot säkerhetsbestämmelser. 8 § innehåller reglerna om detaljplansöverensstämmelse. I 9 § finns bestämmelser om ett områdes ändamålsenliga användning utanför detaljplan och i 10 § stadgas att det inte får uppkomma olägenhet för allmänt intresse.

I samband med ett koncessionsärende inhämtas yttranden från bl.a. länsstyrelser, kommuner, naturvårdsverk, företrädare för allmän samfärdsel, krigsmakten och enskilda markägare. I förarbetena ansågs det att en ledningssträckning som har fastställts i ett koncessionsbeslut, efter en samlad bedömning och avvägning av olika intressen, måste kunna gälla även i ledningsrättsärendet. I de fall där ledningssträckningen inte är helt preciserad på en topografisk eller ekonomisk karta

⁶¹ Prop. 1973:157 s. 27

⁶² Prop. 1973:157 s. 94-95 och 131

⁶³ Prop. 1973:157 s. 105-114

kan dock en prövning av 6 - 10 §§ bli aktuell eftersom det då kan finnas olika valmöjligheter i lokaliseringen.⁶⁴

12 § "Mark eller annat utrymme för ledning får tagas i anspråk på fastighet, om det icke orsakar synnerligt men för fastigheten.

Även om synnerligt men uppkommer, är fastighet skyldig att avstå utrymme, om ledningen är av väsentlig betydelse från allmän synpunkt eller om ledningen enligt beslut av koncessionsmyndighet skall framdragas över fastigheten. Om ägaren begär det, skall fastigheten inlösas. Är olägenheten begränsad till viss del av fastigheten, skall endast den delen inlösas."

...

Första stycket innehåller bestämmelser till skydd för enskilda intressen. En fastighet får endast tas i anspråk om inte synnerligt men uppkommer. Vad som menas med synnerligt men får avgöras från fall till fall, men det måste vara ett intrång av stor omfattning.

I andra stycket finns undantagsbestämmelserna till första stycket. Om ledningen är av väsentlig betydelse från allmän synpunkt får utrymme tas i anspråk trots att det medför synnerligt men för fastigheten. Samma sak gäller för koncessionspliktiga ledningar. Ett koncessionsbeslut blir bindande vid prövning enligt ledningsrättslagen, även om synnerligt men uppkommer.⁶⁵

15 § "Ledningsrättsfråga upptages efter ansökan." ...

Ansökan ska vara skriftlig och ange den åtgärd som ansökan avser. I ansökan ska den sökande ta med de fastigheter som berörs av ledningen samt berörda rättighetsägare. Om det finns skriftliga handlingar som är av betydelse för förrättningen ska dessa bifogas ansökan. Ansökan ska vara undertecknad av den sökande eller dennes ombud.⁶⁶

16 § "I fråga om förrättning enligt denna lag tillämpas 4 kap. 1 - 24, 27 - 36 och 37 - 40 §§ samt 6 kap. 6 och 7 §§ fastighetsbildningslagen."

En ledning är oftast till fördel för ledningshavaren utan att den stör de belastade fastigheterna i någon större omfattning. Enligt fastighetsbildningslagen kan servitut bildas som endast gynnar en fastighet. Ledningsrättslagens bestämmelser bör därför anknytas till reglerna i fastighetsbildningslagen.⁶⁷

Lantmäterimyndigheten består vid en prövning av en förrättningsslantmätare och i vissa fall även två gode män. Om särskild fackkunskap krävs får myndigheten anlita

⁶⁴ Prop. 1973:157 s. 35 och 135

⁶⁵ Prop. 1973:157 s. 135 - 136

⁶⁶ Prop. 1973:157 s. 44 och 141

⁶⁷ Prop. 1973:157 s. 23

sakkunniga. Förrättningslantmätaren ska utreda vilka som är att anse som sakägare och kalla dessa till sammanträde. I undantagsfall kan en förrättning ske utan sammanträde. På sammanträdet redogör lantmätaren ärendet och sakägarna får tillfälle att yttra sig i saken. Byggnadsnämnden ska alltid underrättas om tid och plats för sammanträdet. Lantmätaren och dess biträden har rätt att få tillträde till mark och byggnader som behövs för att verkställa mätningar m.m. Protokoll upprättas vid varje förrättning och sammanställs i en akt tillsammans med övriga handlingar. Karta samt en beskrivning upprättas över förhållanden som kommer till stånd genom förrättningen. Förrättningen avslutas genom ett avslutningsbeslut som meddelas så snart alla till förrättningen hörande åtgärder har blivit uträttade.⁶⁸

17 § "Avser förrättning ledning för vilken koncession fordras men ännu ej erhållits, får förrättningen inledas, om den som har att meddela koncession medger det."

Enligt huvudregeln ska koncessionsärendet vara avgjort innan ledningsrättsförrättningen påbörjas. Ibland kan det dock vara viktigt att det tekniska förberedelsearbetet till förrättningen kommer igång så fort som möjligt. Koncessionsmyndigheten kan då ge tillstånd till att ledningsrättsförrättningen påbörjas innan koncessionsbeslut fattats. Innan tillstånd ges måste koncessionsmyndigheten vara säker på att risken för avslag i koncessionsärendet är liten. Om en ansökan om ledningsrättsförrättning inkommer till lantmäterimyndigheten utan att koncessionsärendet är avgjort kan myndigheten antingen avvisa ärendet eller förelägga sökanden att inkomma med ett tillstånd från koncessionsmyndigheten.⁶⁹

19 § "Lantmäterimyndigheten skall utreda förutsättningarna för upplåtelse av ledningsrätt och ombesörja behövliga tekniska arbeten och värderingar. Härvid bör rådgivning ske med sakägarna. Vid behov skall samråd ske med de myndigheter som beröres av upplåtelsen."

Lantmäterimyndigheten ska utreda förutsättningarna för en ledningsupplåtelse fullständigt. De legala villkoren ska prövas, de faktiska möjligheterna att utföra ledningsbyggnationen ska undersökas och olika alternativ ska jämföras. Utöver ledningsrätt krävs oftast bygglov och ibland även andra tillstånd. Bygglov och andra tillstånd får sökanden själv begära, men lantmäterimyndigheten är skyldig att kontakta olika tillståndsmyndigheter för att i samråd komma fram till en lämplig lösning.⁷⁰

21 § "Om en sådan nämnd som avses i 16 § vid samråd enligt 19 § anser att upplåtelsens tillåtlighet enligt 9 § kan sättas i fråga och om det från andra synpunkter än som avses i 9 och 10 §§ finns förutsättningar för att medge upplåtelsen, skall lantmäterimyndigheten hänskjuta ärendet till nämnden för prövning. Har ledningens sträckning fastställts av koncessionsmyndighet, skall sådant hänskjutande dock inte ske."

⁶⁸ Prop. 1973:157 s. 45 och 141 - 143

⁶⁹ Prop. 1973:157 s. 144 - 145

⁷⁰ Prop. 1973:157 s. 145 - 146

Finner nämnden att 9 och 10 §§ inte utgör hinder mot upplåtelsen, skall nämnden lämna medgivande till denna.

Beslut varigenom nämnden vägrat medgivande till upplåtelsen eller gjort sådant medgivande beroende av villkor får överklagas hos länsstyrelsen. Länsstyrelsens beslut får överklagas hos regeringen.

Beslut av nämnden eller högre instans varigenom medgivande till upplåtelsen vägrats eller gjort beroende av villkor är bindande för lantmäterimyndigheten."

Paragrafen innehåller reglerna om byggnadsnämndens vetorätt. Ledningsrättsärendet ska hänskjutas till byggnadsnämnden om den anser att det finns förutsättningar för att inte medge ledningsrätt. Denna regel sätts dock ur spel när ledningsdragningen har bestämts i ett koncessionsbeslut. Anledningen till att bestämmelserna har utformats på detta sätt beror på att det anses att ledningens sträckning och dess konsekvenser har utretts tillräckligt i och med koncessionsbeslutet, se ovan under 11§.⁷¹

22 § "Om hinder icke möter mot upplåtelsen, skall lantmäterimyndigheten meddela ledningsbeslut.

I ledningsbeslut anges

- 1. ledningens ändamål och huvudsakliga beskaffenhet,*
- 2. utrymme som upplåtes för ledningen,*
- 3. fastighet eller del därav som inlöses,*
- 4. bestämmelser som avses i 1 § andra stycket,*
- 5. den tid inom vilken ledningen skall vara utförd,*
- 6. övriga föreskrifter rörande ledningen som med hänsyn till förhållandena finnes påkallade."*

I ledningsbeslutet ska ledningens ändamål och huvudsakliga beskaffenhet anges. Det ska klart framgå att ledningen är av sådan art som nämns i 2§ ledningsrättslagen. Ledningens funktion ska anges, t.ex. vilken spänning och dimension ledningen ska ha och vilka anordningar som utgör tillbehör till ledningen. Andra punkten i paragrafen fastställer att det ska anges vilket utrymme inom varje fastighet som tas i anspråk och om ledningen är en luftledning eller markledning. Om någon eller några fastigheter helt eller delvis ska inlösas ska även detta tas med i beslutet. Det ska preciseras vilka befogenheter, enligt 1§, som ledningshavaren har att inom berörda fastigheter vidta åtgärder för att dra fram och begagna en ledning. Dessutom ska det framgå om ledningsrätten är knuten till en fastighet, tomträtt eller till ledningshavaren. Ett ledningsbeslut förfaller om inte ledningen har kommit till stånd inom en viss tid. Denna tid ska därför finnas med i beslutet. Även övriga föreskrifter och materiella avgöranden som anses nödvändiga för ledningen ska upptas i beslutet. Ersättningsfrågor avgörs däremot i ett särskilt beslut.⁷²

⁷¹ Prop. 1973:157 s. 96 - 102, 131 - 135 och 146

⁷² Prop. 1973:157 s. 147 - 148

23 § "Om det är lämpligt, får ledningsbeslut meddelas utan hinder av att tekniska arbeten och värderingar ej utförts. Under samma förutsättning får ledningsbeslut meddelas särskilt beträffande viss sträcka av ledningen."

Paragrafen gör det möjligt att skjuta upp arbetskrävande utstakningar, värderingar eller andra tekniska arbeten till dess att ledningsbeslut har meddelats. Detta kan förhindra onödigt arbete och de tekniska arbetena utförs när de blir till verklig nytta och inte behöver ändras. Enligt andra meningen ges lantmäterimyndigheten rätt att dela upp ledningsrättsbeslutet på flera sträckor. För att kunna genomföra detta måste man vara säker på att ledningsrätt kommer att meddelas längs hela sträckningen. Regeln används därför främst vid koncessionspliktiga ledningar.⁷³

28 § "I fråga om fullföljd av talan mot beslut eller åtgärd av lantmäterimyndigheten enligt denna lag äger 15 kap. 1 - 8, 10 och 11 §§ fastighetsbildningslagen motsvarande tillämpning. Bestämmelserna om fastighetsbildningsbeslut skall därvid tillämpas på ledningsbeslut."

29 § "Bestämmelserna i 16 - 18 kap. fastighetsbildningslagen om rättegången i fastighetsbildningsmål tillämpas på mål som fullföljts enligt 28 §. I fråga om rättegångskostnad i ledningsrättsmål skall därvid tillämpas vad som gäller i fråga om sådana mål som avses i 16 kap. 14 § andra stycket fastighetsbildningslagen. Rör talan förrättning som avses i 33 § tillämpas dock vad som gäller om rättegångskostnader i fastighetsbildningsmål i allmänhet."

Paragraf 28 och 29 innehåller bestämmelserna om överklagande och förfarande vid rättegång. Enligt fastighetsbildningslagen prövas fastighetsbildningsfrågor genom förrättning i första instans. Överprövning av en myndighets beslut och åtgärder är en rättslig angelägenhet. En prövning av ett förrättningsbeslut enligt fastighetsbildningslagen prövas av fastighetsdomstolen. Målet kan sedan fullföljas till hovrätt och högsta domstolen. Eftersom en ledningsrättsförrättning an knyter till fastighetsbildningslagens regler bör även bestämmelserna om fullföljande av talan göra det.⁷⁴

Besvär över förrättningen kan inte göras förrän förrättningen har avslutats. Besvärstiden sträcker sig i fyra veckor och börja löpa från den dag då förrättningen förklaras avslutad. Rätt att klaga över ett beslut har sakägare och byggnadsnämnd. Även länsstyrelsen har besvärsmätt om de finner att beslutet strider mot en bestämmelse som har meddelats till förmån för allmänna intressen.⁷⁵

35 § "Överlåtelse av ledning, för vilken ledningsrätt upplåtits, är giltig endast om överlåtelsen omfattar även ledningsrätten. Vad nu sagts gäller dock ej om ledningen överlåtits för att borttagas."

⁷³ Prop. 1973:157 s. 149

⁷⁴ Prop. 1973:157 s. 42

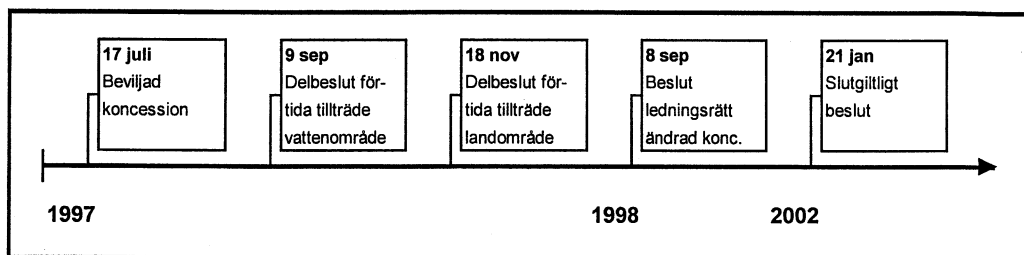
⁷⁵ Prop. 1973:157 s. 47 och 57

Överlåtes ledningsrätt utan att den därmed avsedda ledningen samtidigt överlåtes, är överlåtelsen giltig endast om ledningen ännu ej byggets eller om den borttagits."

En koncessionerad ledning får inte överlåtas till någon annan utan tillstånd från koncessionsmyndigheten. Om ledningen överlåts utan tillstånd får den inte utnyttjas. En överlåtelse av ledningsrätt medför att en överlåtelse av koncessionen ska göras.⁷⁶

7.2 SwePol Links ledningsrätt

SwePol Links ledningsrättsärende pågick under flera år, men det var under det första året som de viktiga preliminärbesluten kom och förhandstillträde till områdena fastställdes. Ett slutgiltigt beslut meddelades inte förrän alla tillstånd för kabelprojektet var klara. För att lättare kunna följa ärendet finns en tidsaxel i figur 9. Uppgifterna i detta kapitel är hämtade från ansökan, protokoll 1997-11-03 och ledningsbeslut daterade 1997-09-09, 1997-11-18, 1998-09-08 och 2002-01-21 tillhörande ärende FKFB 97524.

Figur 9. Tidsaxel ledningsrätt

Den 17 juli 1997 fick Svenska Kraftnät nätkoncession för linje för en likströmsförbindelse mellan Sverige och Polen. Med stöd av koncessionsbeslutet ansökte därefter Svenska Kraftnät om ledningsrätt för en kabel i vattenområde tillhörande fastigheten Karlshamn 8:1. Ledningsrätten var tänkt att sträcka sig från strandkanten vid högsta förutsägbara vattenstånd fram till allmänt vattenområde. Svenska Kraftnät begärde samtidigt förtida tillträde.

Förretningslantmätaren kallade till sammanträde i Karlshamn där ombud för Svenska Kraftnät (sökande) och Karlshamns kommun (ägare till fastigheten Karlshamn 8:1) närvarade. Svenska Kraftnät anförde att de skulle komma att begära en prövning enligt vattenlagen hos vattendomstolen och att de därför skulle behöva rådighet över vattnet, enligt 2 kapitlet 1 § vattenlagen. En sådan rådighet erhålls genom ledningsrätt. Svenska Kraftnät anförde vidare att de skulle komma att komplettera sin ledningsrättsansökan berörande kabelsträckningen över Stårnö fram till en omriktarstation. De ansåg därför

⁷⁶ Prop. 1973:157 s. 163

att den fortsatta handläggningen av ledningsrätten kunde anstå tillsvidare och handläggas gemensamt med landdelen av kabelförbindelsen.

Karlshamns kommun motsatte sig ledningsrätt och anförde att detaljplanearbetet avseende omriktarstationen på Stårnö skall avbrytas om inte Svenska Kraftnät ändrar den tekniska lösningen från en monopolär kabel till en kabelsträckning utan elektrodstationer. Bygg- och miljönämnden antydde vidare att kabeln borde ta en annan sträckning över Stårnö. Kommunen ansåg att kabeln och elektrodstationerna kommer att medföra omfattande miljöeffekter och kunde inte acceptera den föreslagna tekniska lösningen.

Förrättningslantmätaren konstaterade att vattendomstolen kommer att pröva frågor om hur byggande ska ske i vattnet, säkerhet, ersättning m.m. som inte prövas i ledningsrättsförrättningen och att ledningsbeslutet därmed kan få en förenklad utformning.

Svenska Kraftnät erhöll ledningsrätt för vattenområdet den 9 september 1997. I den fastighetsrättsliga beskrivningen står att ledningshavaren har rätt att anlägga och bibehålla elektrisk likströmskabel om högst 450 kV jämte 10 elektrodkablar om 100 V vardera inom det område av Karlshamn 8:1 som betecknas Lr på kartan, se bilaga 2a. Ledningshavaren har rätt att för utförande, tillsyn, reparation och ombyggnad av ledningarna tillträda det upplåtta området. Som skäl för beslutet anfördes att ledningarna är av sådan beskaffenhet som avses i 2§ andra punkten ledningsrättslagen. Eftersom Svenska Kraftnät har koncession för linje ska ledningens anläggande komma till stånd utan hinder av 6 - 10§§ enligt 11§ ledningsrättslagen. Någon hänsyn till de regler som finns till skydd för allmänna och enskilda intressen togs därför inte. Allt fiske inom berört område tillhör, genom ett tidigare genomfört laga skifte, Karlshamns kommun. Lantmäterimyndigheten bedömde att det var lämpligt att göra ledningsbeslutet till preliminärfråga. Ledningarna ska vara utförda inom fyra år efter det att ledningsbeslutet vunnit laga kraft. Det beslutades även att tillträde får ske omedelbart utan hinder av att ledningsbeslutet eller beslutet om förtida tillträde vunnit laga kraft.

Svenska Kraftnät ansökte ett par månader senare om ledningsrätt för kabeldragningen över Stårnö. Förrättningslantmätaren kallade till sammanträde där företrädare för Svenska Kraftnät (sökande), Karlshamns kommun (ägare av Karlshamn 8:1), Karlshamns AB (ägare av Karlshamn 8:2), Karlshamnsverkets Kraftgrupp AB (ägare av Kølö 1), Ballast Syd AB (nyttjanderättshavare), Karlshamns Energiverk AB (kraftledningsägare), byggnadsnämnden i Karlshamns kommun samt en värderingsman närvarade. Eftersom ersättningsfrågan kommer att bli omfattande så tog lantmäterimyndigheten hjälp av en särskild värderingssakkunnig. Ingen hade något att erinra mot detta.

Svenska Kraftnät anförde att de erhållit koncessionsbeslut för linje den 17 juli 1997 och hänvisade till bestämmelserna i 11§ och 21§ första stycket ledningsrättslagen.

Dessutom framhöll de att omriktarstationen och ställverket är sådana tillbehör som avses i 3§ ledningsrättslagen. Svenska Kraftnät yrkade på att ledningsbeslutet skulle göras till preliminärfråga och begärde samtidigt förtida tillträde.

Kommunen ansåg att de negativa miljöeffekterna av kabeln och elektrodstationerna kommer att bli så omfattande att den föreslagna kabeldragningen är oacceptabel.

Karlshamns AB, Karlshamnsvverkets Kraftgrupp AB och Ballast Syd AB hade inget att erinra mot framställda yrkanden.

Karlshamns Energiverk AB framförde oro för korrosionsskador, varvid Svenska Kraftnät svarade att de är skyldiga att följa Korrosionsinstitutets anvisningar för att eliminera sådana skador. Karlshamns Energiverk AB anförde dessutom att de har ett generellt avtal angående ledningsdragning på kommunal mark och att denna rätt måste säkras vid förrättningen.

Lantmäterimyndigheten lämnade ett ledningsrättsbeslut den 18 november 1997. Beslutet innehöll två ledningsrätter varav den första gällde till förmån för Svenska Kraftnät och belastade Karlshamn 8:1, 8:2, Kölö 1 och Tärnö 1:66. Den andra gällde till förmån för Karlshamns Energiverk AB och belastade Karlshamn 8:1.

Ledningsrätt I

Ledningshavaren har rätt att anlägga och för all framtid bibehålla en 400 kV växelströmsledning från tillkommande utbyggnad av befintligt 400 kV ställverk öster om Karlshamnsvverket till en strömriktarstation. Ledningshavaren har även rätt att anlägga och för all framtid bibehålla en likströmskabel om 450 kV och tio elektrodkablar med en spänning om högst 100 V från strömriktarstationen söderut över Stärnö fram till strandlinjen se bilaga 2b. I ledningsrätten ingår rätt för ledningshavaren att anbringa för ledningarna erforderliga stolpar, stag, linor samt jordtag och övriga säkerhetsanordningar. Till övriga säkerhetsanordningar räknas bl.a. tavlor för enslinjemarkeringar samt varningstavlor för kabel och ankringsförbud. Ledningshavaren ges även rätt att, så länge ledningsrätten gäller, fälla träd och buskar som hindrar ledningarna och dess tillbehör eller medför fara för säkerhet. Stenar som inte har upplagts för särskilt ändamål får flyttas. Ledningshavaren ska äga tillträde till de tjänande fastigheterna för att kunna dra fram ledningarna samt för tillsyn, underhåll, reparation och ombyggnad av dessa. På de belastade fastigheterna ges ledningshavaren rätt att bygga ut befintligt 400 kV ställverk och att anlägga och bibehålla strömriktarstationen samt för dess drift erforderliga byggnader, anläggningar, tillfartsvägar och utrustning. Runt strömriktarstationen ska staket sättas upp.

Ledningsrätt II

Ledningshavaren har rätt att anlägga och för all framtid bibehålla en jordkabel om högst 10 kV mellan punkterna a-b inom område Lr2, se bilaga 2b. I ledningsrätten ingår rätt för ledningshavaren att fälla träd och buskar som hindrar ledningen eller som medför fara för säkerhet. Även stenar får tas bort om de inte har upplagts för särskilt

ändamål. Ledningshavaren ges även rätt att äga tillträde till den tjänande fastigheten för att kunna dra fram ledningen samt för tillsyn, underhåll, reparation och ombyggnad av denna.

Fastighetsägarna till de belastade fastigheterna får inte i ledningarnas närhet ändra markanvändningen så att ledningarnas bibehållande enligt säkerhetsföreskrifternas regler äventyras. De får inte heller utan ledningshavarens medgivande spränga, fälla träd, uppsätta stängsel eller schakta eller på annat sätt ändra marknivån. Annan åtgärd som kan medföra fara för ledningarna eller medföra att ledningarna kan vålla skada på person eller egendom får inte heller vidtagas.

Som skäl till ledningsbeslutet framhölls att ledningarna i ledningsrätt I och II är av sådan beskaffenhet som avses i 2§ andra punkten ledningsrättslagen. Hinder föreligger inte mot upplåtelse av ledningsrätter som delvis sammanfaller. Svenska Kraftnät har linjekoncession varvid hänsyn till 6-10§§ ledningsrättslagen inte behöver tas enligt 11§ samma lag. Omriktarstationen och ställverket utgör sådana tillbehör som avses i 3§ ledningsrättslagen.

Enligt ett servitutsavtal har ägaren av fastigheten Kølö 1 (Karlshamnsverkets Kraftgrupp AB) rätt att disponera ett område öster om fastigheten och som är belägen under +5,0 meter över rikets nollplan. Ägaren av Karlshamn 8:1 (Karlshamn kommun), som är tjänande fastighet, får inte utan tillstånd från härskande fastighets ägare företa åtgärder inom området under en nivå av +15,0 meter över rikets nollplan. Enligt Svenska Kraftnät kommer omriktarstationen att hamna ungefär på nivån 15,0 meter. Rättigheterna kan därför utövas gemensamt, men ledningshavaren måste iaktta försiktighet vid anläggandet av omriktarstationen.

Ledningsarbetet ska vara utfört inom fyra år efter det att ledningsbeslutet vunnit laga kraft för att inte ledningsbeslutet ska förfalla enligt 31§ ledningsrättslagen. Tillträde får ske omedelbart utan hinder av att ledningsbeslutet eller beslutet om förtida tillträde har vunnit laga kraft.

Den 6 augusti 1998 meddelade regeringen vissa ändringar i tidigare koncessionsbeslut. Regeringens beslut innebar inte att någon ny koncession meddelades utan endast att det tidigare koncessionsbeslutet ändrades i vissa avseenden. Ändringarna innebar att elektrodstationen ersattes med metalliska återledare. De olägenheter som elektrodstationen antogs medföra i form av klorprodukter, korrosion och påverkan på havsbotten av elektrodnät och elektrodkablar eliminerades helt. Dessutom reducerades magnetfältet från förbindelsen. Med anledning av detta ansökte Svenska Kraftnät om vissa ändringar i tidigare meddelat ledningsrättsbeslut.

För ledningsrättsupplåtelsen innebar ändringarna inga större förändringar. De upplåtna mark- och vattenområdena täckte det nya utförandet. Däremot gjordes vissa justeringar i besluten daterade 9 september 1997 och 18 november 1997 eftersom elektrodkablar nämns i bägge.

Den 8 september 1998 meddelade lantmäterimyndigheten nytt ledningsrättsbeslut. Reglerna för ändring i ledningsbeslut som finns i 33§ ledningsrättslagen tillämpades. För ledningsrätten i vattenområde som belastar Karlshamn 8:1 gavs ledningshavaren rätt att anlägga och bibehålla elektrisk likströmskabel om högst 450 kV jämte 2 återledarkablar isolerade för 20 kV vardera. För ledningsrätt I på Stärnö gavs ledningshavaren rätt att anlägga och för all framtid bibehålla en 400 kV växelströmsledning från tillkommande utbyggnad av befintligt 400 kV ställverk öster om Karlshamnsverket till en strömriktarstation. Ledningshavaren gavs även rätt att anlägga och för all framtid bibehålla en likströmskabel om 450 kV och 2 återledarkablar isolerade för 20 kV vardera från strömriktarstationen söderut över Stärnö fram till strandlinjen. I övrigt föranledde ändringen inga andra förändringar i tidigare meddelade beslut.

Den 21 januari 2002 meddelade lantmäterimyndigheten ett slutgiltigt ledningsrättsbeslut och samtidigt överfördes ledningsrätten till SwePol Link AB. Beslutet grundade sig på tidigare meddelade beslut med vissa mindre justeringar. Ledningssträckningen har blivit inmätt och ledningsrätten anpassades nu efter de faktiska förhållandena. Ett sjömärke har även blivit placerat på Tärnö och ledningsrätten utvidgades till att även gälla detta område. Ersättningsfrågorna har blivit utredda och eftersom ingen hade något att erinra vid slutbesiktningen av arbetena med kabelprojektet, den 11 december 2001, förklarade lantmätaren förrättningen avslutad.

8 Tillämpning av naturresurslagen

Människor har i alla tider nyttjat jordens naturresurser. Ett av de stora användningsområdena av naturresurser är och har varit för energiändamål. Landets naturresurser utgör en grundläggande faktor för vårt välbefinnande. Ett fortsatt utnyttjande av resurserna är tvunget för att behålla vår välfärd. Men jordens resurser är inte oändliga. Allt fler har fått upp ögonen för vårt missbrukande av resurserna. Kommande generationers välfärd är beroende av hur väl vi hushåller med våra naturresurser idag.

8.1 Lag (1987:12) om hushållning med naturresurser m.m.

Innan naturresurslagen trädde i kraft fanns det vissa riktlinjer om riksintressen avseende mark- och vattenområden upptagna i den fysiska riksplaneringen. Regler om hur mark och vatten skulle användas fanns även i ett flertal lagar. En del regler var föråldrade och det fanns även motsättningar mellan bestämmelser i olika lagar. Det fanns därmed ett behov av att samla de bestämmelser som skulle gälla för användningen av mark- och vattenområden i en gemensam lag. Som grund för lagens utformning skulle den fysiska riksplaneringen användas.⁷⁷

Lagens syfte skulle vara att främja en användning av naturresurserna som är förnuftig för samhället både i ett långsiktigt och kortsiktigt perspektiv. Lagen ska tillämpas genom andra lagar vid till exempel tillståndsprövningar och kommunal planering och kan inte tillämpas för sig själv.⁷⁸

Miljökonsekvensbeskrivningar - MKB

År 1989 gav regeringen naturvårdsverket och Boverket uppdraget att utreda förutsättningar och former för en mer systematisk användning av miljökonsekvensbeskrivningar (MKB). Dessa miljökonsekvensbeskrivningar ska verka som beslutsunderlag i ärenden inom olika områden i samhället, där åtgärder eller verksamheter får en väsentlig inverkan på miljön och hushållningen med naturresurser. Utredningen fann att syftet med att göra miljökonsekvensbeskrivningar bör vara att skapa förutsättningar för ett ökat hänsynstagande till miljön och hushållningen med naturresurser. Utredarna menade att det fanns starka motiv för ett mer miljöinriktat beslutsfattande med syfte att förebygga lokala miljöproblem och att värna om viktiga värden för människors livskvalitet. Regeringen föreslog att miljökonsekvensbeskrivningar ska införas i planerings- och beslutsprocessen för alla större projekt som påverkar miljön. De menade även att de nationella miljömålen skulle få genomslagskraft i den kommunala och regionala planeringen. En miljökonsekvensbeskrivning ska på så sätt ge bra underlag för beslut och påverka de bedömningar som görs innan ett avgörande.⁷⁹

⁷⁷ Prop. 1985/86:3 s. 11 och 13

⁷⁸ Prop. 1985/86:3 s. 14

⁷⁹ Naturvårdsverket och Boverket, 1990 s. 9-11 samt Prop. 1990/91:90 s. 14, 37 och 187

I MKB-utredningen påpekades att inom EG utarbetades ett första utkast till en MKB-procedur redan 1978 och att direktivet antogs 1985. Direktivet antogs för att åstadkomma gemensamma, allmänna principer för bedömningen av miljöeffekter i samband med tillståndsprövningen för olika miljöstörande projekt. Skillnaderna mellan de olika ländernas regler kunde medföra ojämn konkurrens där man inte tävlade på lika villkor. Därför behövdes likvärdiga nationella regler. Direktivet gäller för bedömning av offentliga och privata projekt som kan antas medföra betydande miljöeffekter. Med projekt avses uppförande av byggnader eller utförande av installationer eller planer samt andra ingrepp i den naturliga omgivningen. Sveriges lagstiftning om miljökonsekvensbeskrivningar blev efter införandet överensstämmande med de krav på miljökonsekvensbeskrivningar som finns i EG:s direktiv.⁸⁰

Miljökonsekvensbeskrivningar ska bidra till att lokalisera det tänkta företaget till lämplig plats och precisera villkoren för utformningen av företaget. I en miljökonsekvensbeskrivning kan dessutom utformas krav på kontrollprogram och andra åtgärder som hindrar eller lindrar negativa konsekvenser av företaget. Det är viktigt att underlaget för ett beslut innehåller en tydlig alternativredovisning och bedömda konsekvenser av olika beslutsalternativ.⁸¹

Miljöproblem måste förebyggas eller begränsas och långsiktigt god resurshushållning ska prioriteras när samhället byggs ut. Det är bättre att utföra ett projekt rent och resurssnålt från början, istället för att försöka lindra konsekvenserna i efterhand. Det är viktigt att bedömningen av miljökonsekvenser sker i ett tidigt skede i planeringsprocessen. Bedömningen bör ske samtidigt som tekniska och ekonomiska frågor diskuteras, och innan beslut fattas om en viss plan, åtgärd eller ett projekt. Miljökonsekvensbeskrivningar bör alltså samordnas med övriga avgörande i samhällets beslutsprocesser. Detta kan medföra ökade påtryckningar på myndigheter och företag att ta hänsyn till miljön. En mer organiserad användning av miljökonsekvensbeskrivningar kan medverka till att skapa gynnsamma förutsättningar för användning av mark och vatten som är förenligt med de välfärdspolitiska målen.⁸²

I vattenlagen fanns det tidigare en bestämmelse om att en ansökan i ett ansökningsmål skulle innehålla de uppgifter, ritningar och tekniska beskrivningar som behövdes för att bedöma företagets beskaffenhet, omfattning och verkningar. Ansökan skulle även innehålla uppgifter om alternativa lokaliseringar av företaget m.m. Dessa krav kunde ses som att en miljökonsekvensbeskrivning skulle göras men stadgandet var inte tillräckligt tydligt. Därför beslutades att den aktuella paragrafen skulle kompletteras med en bestämmelse om att ansökan ska innehålla en miljökonsekvensbeskrivning.⁸³

Enligt 1902 års ellag fick elektriska starkströmsledningar inte dras fram eller användas utan koncession. En ansökan om linjekoncession skulle enligt elförordningen bl.a.

⁸⁰ Naturvårdsverket och Boverket, 1990 s. 60 samt Prop. 1990/91:90 s. 172

⁸¹ Naturvårdsverket och Boverket, 1990 s. 91

⁸² Prop. 1990/91:90 s. 12, 61 och 167-168

⁸³ Prop. 1990/91:90 s. 175-176

innehålla uppgifter om överföringsbehov och alternativa linjestreckningar samt karta över den föreslagna sträckningen och beskrivning av mark som behövde tas i anspråk. Med hänsyn till den inverkan på miljön som elledningar och andra elanläggningar har, fann regeringen att en ansökan om koncession bör innehålla en miljökonsekvensbeskrivning.⁸⁴

Enligt kontinentalsockellagen får regeringen eller den myndighet som regeringen beslutar, ge tillstånd till annan än staten att utforska eller utvinna naturtillgångar. Enligt kontinentalsockelförordningen ska en ansökan innehålla uppgifter om de åtgärder som måste göras för att förhindra vattenförorening och intrång på sjöfart och fiske m.m. När lagen anknöts till naturresurslagen beslutades även att en miljökonsekvensbeskrivning bör upprättas vid ett tillståndsärende enligt kontinentalsockellagen.⁸⁵

Regeringen ansåg att bestämmelserna om miljökonsekvensbeskrivningar borde byggas upp enligt den praxis som utvecklats internationellt. En miljökonsekvensbeskrivning bör bestå av en beskrivning av det aktuella områdets egenskaper och förutsättningar samt en beskrivning av projektet, inklusive alternativa lägen och utformningar. Den bör även beskriva varje alternativs effekter för miljön och hushållningen med naturresurser samt förslag till åtgärdsprogram för att undvika eller begränsa angivna negativa effekter. I de fall projektet uppstår för att ersätta eller komplettera en befintlig funktion bör förslaget även jämföras med nollalternativet, d.v.s. ingen förändring. Regeringen fann att det inte var lämpligt att i detalj ange vad som ska anges i en miljökonsekvensbeskrivning. Därför valde de att redogöra för vad som ska uppnås med beskrivningen. En miljökonsekvensbeskrivning ska möjliggöra en samlad bedömning av inverkan på miljön, hälsan och hushållningen med naturresurser. Vad som exakt ska ingå får avgöras från fall till fall, beroende på omfattningen av verksamheten. Miljökonsekvensbeskrivningen ska även granskas offentligt innan den får sin slutliga utformning.⁸⁶

1 kap. Inledande bestämmelser

1 § "Marken, vattnet och den fysiska miljön i övrigt skall användas så att en från ekologisk, social och samhällsekonomisk synpunkt långsiktigt god hushållning främjas."

Första paragrafen är mycket allmänt hållen och tanken är att den ska utgöra en bakomliggande tanke vid tillämpningen av 2 och 3 kapitlet samt andra speciallagar. Med marken, vattnet och den fysiska miljön i övrigt menas enligt förarbetena även de resurser som är belägna under mark- och vattenytan samt byggnader, landskapsbild m.m. Vid lagens tillkomst rådde oenighet om uttrycket "den fysiska miljön i övrigt" skulle stå med i paragrafen då lagrådet inte ansåg att byggnader o.d. skulle omfattas av

⁸⁴ Prop. 1990/91:90 s. 180

⁸⁵ Prop. 1990/91:90 s. 185

⁸⁶ Prop. 1990/91:90 s. 186-187 samt Westerlund, 1992 s. 168

lagen. Vidare ska en god hushållning ur ekologisk, social och samhällsekonomisk synpunkt främjas. En ekologisk synpunkt kan t.ex. vara att man försöker utnyttja ändliga naturresurser minimalt och värna om särskilt känsliga mark- och vattenområden. Ur social synpunkt ska välfärden och goda levnadsförhållanden beaktas samt hänsyn tas till allemansrätten. Med samhällsekonomisk synpunkt menas en politisk värdering utifrån sysselsättning och ekonomisk tillväxt. Långsiktig expansion av produktion, investeringar och sysselsättning måste tryggas. Hänsyn ska tas till kommunernas ekonomiska situation och den påverkan på försörjningen som en åtgärd kan få.⁸⁷

2 § "Bestämmelserna i 2 och 3 kap. skall tillämpas enligt vad som är föreskrivet i plan- och bygglagen, vattenlagen, miljöskyddslagen, naturvårdslagen, lagen om vissa torvfyndigheter, väglagen, lagen innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar, lagen om vissa rörledningar, luftfartslagen, minerallagen, lagen om kontinentalsockeln, lagen om inrättande, utvidgning och avlyssning av allmän farled och allmän hamn, lagen om Sveriges ekonomiska zon och lagen om byggande av järnväg."

Tillämpningen av naturresurslagen ska ske genom prövning av andra lagar så som vid kommunernas planläggningar och tillståndsprövningar enligt speciallagar. De lagar som ska tillämpa naturresurslagen är sådana som innehåller krav på tillståndsprövning för nyetablering, utvidgning eller förändring av pågående verksamhet och som påverkar mark- och vattenområden. Vilka lagar som berörs omnämns i ovanstående paragraf. Naturresurslagen innehåller avvägningsregler som ska tillämpas då det finns flera intresserade med anspråk på marken och vattnet och är därför mycket allmänt hållna. Det har riktats skarp kritik mot naturresurslagens uppbyggnad och många anser att det strider mot god lagstadgning att framställa en lag som ska verka genom andra lagar och som innehåller mycket allmänt hållna regler som kan tolkas på flera sätt.⁸⁸

2 kap. Grundläggande hushållningsbestämmelser

1 § "Mark- och vattenområden skall användas för det eller de ändamål för vilka områdena är mest lämpade med hänsyn till beskaffenhet och läge samt föreliggande behov. Företråde skall ges sådan användning som medför en från allmän synpunkt god hushållning."

Föreliggande behov för utnyttjande av mark- eller vattenområden kan vara av allmänna eller enskilda behov. Om det inte går att kombinera skilda behov av ett visst område ska de allmänna behoven ges företräde. Ett visst område kan vara lämpat för t.ex. bostads-, arbets-, och fritidsändamål, råvaru- och energiutvinning samt natur- och kulturminnesvård. En bedömning måste göras för varje område för att avgöra vilket behov som är att anses som mest långsiktigt och om områdets beskaffenhet är särskilt lämpat för just detta ändamål. En avvägning måste alltså ske mellan exploatering av

⁸⁷ Prop. 1985/86:3 s. 150-152

⁸⁸ Prop. 1985/86:3 s. 21-22, 145 och 153 samt Westerlund, 1992 s. 113-160

området och bevarande och skydd av pågående markanvändning. Denna avvägning kommer främst till stånd vid kommunernas planläggningar.⁸⁹

2 § "Stora mark- och vattenområden som inte alls eller endast obetydligt är påverkade av exploateringsföretag eller andra ingrepp i miljön skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt påverka områdenas karaktär."

Paragrafen har tillkommit för att skydda orörda områden från nyetablering av industriell verksamhet, tätorts- och fritidsbebyggelse, större trafikleder, större ledningsföretag m.m. Lokalisering av sådana exploateringsföretag bör i första hand ske till områden med liknande verksamheter. Verksamheterna ska påtagligt påverka områdenas karaktär, genom att de medför bestående negativ inverkan eller tillfälligt stor negativ inverkan på området, för att omfattas av paragrafen. Verksamheter som endast påverkar området i liten utsträckning omfattas därför inte. Paragrafen ger inte ett komplett skydd för dessa områden. De ska bara så långt möjligt skyddas. Detta innebär att en samhällsekonomisk bedömning får göras i varje enskilt fall där det skyddande intresset ska vägas mot motstående intressen och ekonomiska konsekvenser härav. Vid bedömningen ska man utreda om inte de motstående intressena kan förläggas i ett område som redan är påverkat av liknande verksamheter.⁹⁰

3 § "Mark- och vattenområden som är särskilt känsliga från ekologisk synpunkt skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan skada naturmiljön."

Områden som är känsliga från ekologisk synpunkt är bl.a. områden med instabila produktionsförhållanden, ogynnsamma återväxtförutsättningar och områden som inrymmer utrotningshotade växter och djur. Områden som ska skyddas från ekologisk synpunkt ska bara skyddas så långt som möjligt. Däremot finns ingen gräns om påtaglig påverkan, så i princip ska all verksamhet som medför påverkan omfattas av paragrafen.⁹¹

5 § "Mark- och vattenområden som har betydelse för rennäringen eller yrkesfisket eller för vattenbruk skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra näringarnas bedrivande.

Områden som är av riksintresse för rennäringen eller yrkesfisket skall skyddas mot åtgärder som avses i första stycket."

De vattenområden som främst bör skyddas för yrkesfiskets bedrivande är lek- och uppväxtområden samt landnings- och fångstplatser. Vilka områden som ska skyddas får bestämmas från fall till fall. I andra stycket regleras att de områden som är av riksintresse ska skyddas. Vilka områden som är av riksintresse bestäms av

⁸⁹ Prop. 1985/86:3 s. 153-154

⁹⁰ Prop. 1985/86:3 s. 155-156

⁹¹ Prop. 1985/86:3 s. 157

fiskeristyrelsen och kompletteras kontinuerligt. Områdena bör så gott det går avgränsas på kommunala översiktsplaner.⁹²

6 § "Mark- och vattenområden som har betydelse från allmän synpunkt på grund av områdenas naturvärden eller kulturvärden eller med hänsyn till friluftslivet skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt skada natur- eller kulturmiljön. Behovet av grönområden i tätorter och i närheten av tätorter skall särskilt beaktas.

Områden som är av riksintresse för naturvärden, kulturminnesvärden eller friluftslivet skall skyddas mot åtgärder som avses i första stycket."

I samband med den fysiska riksplaneringen gjorde naturvårdsverket och riksantikvarieämbetet en redovisning av vilka områden som är att klassa som riksintresse för naturvård, friluftsliv och kulturvård. Kommunerna och länsstyrelserna har planer och program som i stort tar upp områden som är betydelsefulla på grund av naturvärden, kulturvärden eller för friluftslivet. Planerna och programmen kompletteras kontinuerligt. De områden som berörs kan t.ex. ha ett rikt fågelliv, ovanlig flora, goda möjligheter till bad, fritt strövande, båtliv och camping, värdefull bebyggelse, fornminnen eller speciell karaktär på odlingslandskap. För att ett område ska klassas som riksintresse krävs att miljön saknar få motsvarigheter i övriga landet. Riksintresseområdena bör preciseras i kommunala översiktsplaner. Preciseringsen ska vara över de områden som verkligen är skyddsvärda och några säkerhetszoner runt omkring får inte förekomma.⁹³

8 § "Mark- och vattenområden som är särskilt lämpliga för anläggningar för industriell produktion, energiproduktion, energidistribution, kommunikationer, vattenförsörjning eller avfallshantering skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra tillkomsten eller utnyttjandet av sådana anläggningar.

Områden som är av riksintresse för anläggningar som avses i första stycket skall skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra tillkomsten eller utnyttjandet av anläggningarna."

Bestämmelsen syftar till att kommunerna i sina planer tar hänsyn till verksamheter som är särskilt lämpade till ett visst område och inte tillåter annan verksamhet som kan försvåra för sådan verksamhet. Anläggningar för energidistribution kan avse kraftledningar som ingår i stamnätet och ledningar för överföring av energi mellan och inom olika regioner.⁹⁴

10 § "Om ett område enligt 5 – 8 §§ är av riksintresse för flera oförenliga ändamål, skall företräde ges åt det eller de ändamål som på lämpligaste sätt främjar en långsiktig hushållning med marken, vattnet och den fysiska miljön i övrigt. Behövs området eller en del av detta för en anläggning för totalförsvaret skall försvarsintresset ges företräde.

⁹² Prop. 1985/86:3 s. 118 och 160-161

⁹³ Prop. 1985/86:3 s. 117 och 162-165

⁹⁴ Prop. 1985/86:3 s. 167-168

Beslut med stöd av första stycket får inte strida mot hushållningsbestämmelserna i 3 kap."

Vilket eller vilka ändamål som är lämpligast bedöms med utgångspunkt från de ekologiska, sociala och samhällsekonomiska synpunkter som nämns i 1 kapitlet 1 §. Bedömningarna görs främst i samband med de kommunala planläggningarna men även vid tillståndsprövning enligt speciallagarna.⁹⁵

3 kap. Särskilda hushållningsbestämmelser för vissa områden i landet

1 § "De områden som anges i 2 – 7 §§ är, med hänsyn till de natur- och kulturvärden som finns i områdena, i sin helhet av riksintresse. Exploateringsföretag och andra ingrepp i miljön får komma till stånd i dessa områden endast om hinder inte möter enligt 2 – 7 §§ och om det kan ske på ett sätt som inte påtagligt skadar områdenas natur- och kulturvärden.

Bestämmelserna i första stycket och 2 – 6 §§ utgör inte hinder för utvecklingen av befintliga tätorter eller av det lokala näringslivet eller för utförandet av anläggningar som behövs för totalförsvaret. Om det finns särskilda skäl utgör bestämmelserna inte heller hinder för anläggningar för utvinning av sådana fyndigheter av ämnen eller material som avses i 2 kap. 7 § andra stycket."

I tredje kapitlet har man samlat de bestämmelser som ersätter de geografiska riktlinjerna i den fysiska riksplaneringen. Områdena som tas upp i kapitlet är samtliga av stora värden ur naturvård, kulturminnesvård, turism och friluftsliv och betraktas som riksintressen. Större miljöstörande verksamheter som skadar områdenas speciella karaktär bör inte få komma till stånd. Eftersom områdena betraktas som riksintresse har redan en nationell avvägning gjorts avseende områdenas användning. Områden som klassas som riksintresse preciseras genom de kommunala planläggningarna. Vid planarbetet sker samråd med länsstyrelsen som har till uppgift att bevaka att riksintressen blir tillgodosedda. Om inte natur- och kulturvärden som är av riksintresse blir tillräckligt tillgodosedda vid planläggning och tillståndsprövning kan staten ingripa genom plan- och bygglagen 12 kapitlet 1 §.⁹⁶

Vid den fysiska riksplaneringen delades landets kustområden upp i obrutna respektive högexploaterade kustområden. De obrutna kustområdena är förhållandevis lite påverkade av exploatering av olika slag och har därför stora natur- och kulturvärden samt är särskilt lämpade för turist och friluftsliv. Med högexploaterade kustområden avses områden som är relativt starkt påverkade av tätorter, industrier och fritidsbebyggelse. Blekingekusten utgör ett sådant område. De delar av de högexploaterade områdena som är relativt lite påverkade ska så långt som möjligt bevaras för friluftsliv och rekreation. Miljöstörande industrier ska främst anläggas inom de delar där liknande verksamhet redan finns belägna. I förarbetena nämns Karlshamn som ett område vid Blekingekusten där miljöstörande anläggningar redan

⁹⁵ Prop. 1985/86:3 s. 169

⁹⁶ Prop. 1985/86:3 s. 80-82 och 170

finns och att liknande verksamheter bör lokaliseras hit. För befolkningen i tätorterna är det viktigt att det finns tillgång till rekreationsområden i närheten. De delar av kustområdena som är ringa påverkade av exploatering utgör därför ett stort värde med hänsyn till naturvård och kulturminnesvård. Områdena bör avgränsas utifrån vilka värden de har för naturvård och kulturminnesvård och inte utifrån ekonomiska intressen. Kustområdenas gräns ut mot havet bör bestämmas inom en zon på 1 – 3 sjömil utanför baslinjen.⁹⁷

Enligt första stycket andra meningen får exploateringsföretag och andra ingrepp i miljön komma till stånd om inte hinder möter enligt 2 – 6§§ och om det kan ske på ett sätt som inte påtagligt skadar områdenas natur- och kulturvärden. Med andra ingrepp i miljön avses ingrepp som kan bli en följd av ett visst exploateringsföretag, t.ex. schaktningsarbeten och utsläpp. En påtaglig skada är en åtgärd som kan ha en bestående negativ inverkan eller en tillfällig åtgärd som medför stor negativ inverkan på natur- och kulturvärden. Vid tillämpningen av andra meningen ska man utgå från vad som är en lämplig utveckling i hela det geografiska område som berörs i ett visst ärende ur natur- och kulturvårdssynpunkt. Detta är en skillnad mot 2 kapitlet 6§ där en bedömning endast gäller påverkan av en viss exploateringsåtgärd i den närmaste omgivningen.⁹⁸

I andra stycket finns bestämmelser om att natur- och kulturvärden inte får hindra utvecklingen av befintliga tätorter eller det lokala näringslivet. Med utveckling av tätorter menas utbyggnad för att tillgodose en normal befolkningsutveckling, utbyggnad av trafikleder eller servicebyggnader m.m. Utveckling av näringslivet innebär främjandet av sysselsättningen i orten.⁹⁹

*2 § "Inom följande områden skall turismens och friluftslivets, främst det rörliga friluftslivets, intressen särskilt beaktas vid bedömningen av tillåtligheten av exploateringsföretag eller andra ingrepp i miljön:
Mörrumsån och vid sjön Mien till Pukaviksbukten och Listerlandet"*

...

Enligt förarbetena faller fritidsfisket in under begreppet friluftsliv. Skydd för friluftsliv innefattar därmed även skydd av reproduktions-, uppväxt- och fångstområden som har särskild betydelse för fritidsfisket. I paragrafen nämns Mörrumsån som ett område av riksintresse för turism och friluftsliv. Mörrums turism och friluftsliv består till största delen av de människor som årligen kommer hit för att fiska lax eller i övrigt besöker de anläggningar med anknytning till laxfisket. För Mörrum är det viktigt att denna näringsgren bibehålls. Exploateringsföretag som försvårar näringsens bedrivande bör inte få komma till stånd.¹⁰⁰

⁹⁷ Prop. 1985/86:3 s. 83-84, 98 och 113

⁹⁸ Prop. 1985/86:3 s. 171

⁹⁹ Prop. 1985/86:3 s. 172

¹⁰⁰ Prop. 1985/86:3 s. 66

4 § "Inom kustområdena och skärgårdarna från Brofjorden till Simpevarp och från Arkösund till Forsmark, utmed Gotlands kust, på Östergarn och Storsundet på Gotland samt på Fårö får fritidsbebyggelse komma till stånd endast i form av kompletteringar till befintlig bebyggelse."

...

Områdena som räknas upp i paragrafen innefattar även Blekingekusten, men bestämmelserna berör endast fritidsbebyggelse och är därför inte aktuell i detta avseendet.

4 kap. Tillåtlighetsprövning av industrianläggningar m.m.

2 § "Om en anläggning eller en åtgärd, som inte omfattas av kravet på tillstånd enligt 1 §, kan antas få betydande omfattning eller bli av ingripande beskaffenhet, får regeringen i ett visst fall besluta att anläggningen eller åtgärden inte får utföras utan tillstånd enligt detta kapitel.

Statliga myndigheter som får kännedom om anläggningar och åtgärder som avses i första stycket skall underrätta regeringen om detta."

I 4 kapitlet 1§ nämns ett antal anläggningar som inte får utföras utan tillstånd av regeringen. Dessa anläggningar har sådan karaktär att de normalt har stor betydelse för hushållningen med landets samlade mark- och vattentillgångar. Bestämmelserna i 2§ ger regeringen möjlighet att besluta om prövning för anläggningar av annan art än de obligatoriskt prövningspliktiga som nämns i 1§. Paragrafen motsvarar 136a§ sjunde stycket byggnadslagen. Bestämmelserna omfattar dels nya anläggningar, dels utvidgning av befintliga anläggningar. Syftet med paragrafen är att anläggningar som faller utanför de uppräknade verksamheterna i 1§, men som bedöms av sådan art att en prövning av regeringen bör ske, ska kunna prövas. Tillståndsprövning bör ske om en viss anläggning kommer att medföra betydande miljöstörningar eller andra ingrepp i miljön.¹⁰¹

3 § "Tillstånd enligt 1 eller 2 § får lämnas om hinder inte möter på grund av bestämmelserna i 2 eller 3 kap. eller med hänsyn till andra allmänna planeringssynpunkter och om kommunfullmäktige har tillstyrkt att tillstånd lämnas.

Om det från nationell synpunkt är synnerligen angeläget att en viss anläggning kommer till stånd inom landet och om ingen annan i tekniskt, ekonomiskt eller annat hänseende lämpligare plats för anläggningen har stått att finna än den som ansökningen avser, får dock regeringen lämna tillstånd även om kommunfullmäktige inte har tillstyrkt detta."

Första stycket innehåller en bestämmelse om den s.k. kommunala vetorätten. Denna innebär att regeringen i princip inte får lämna tillstånd till en verksamhet om inte den kommun där verksamheten ska förläggas tillstyrker detta. Enligt andra stycket finns dock en undantagsregel som innebär att regeringen i vissa fall kan ge tillstånd utan

¹⁰¹ Prop. 1985/86:3 s. 123, 135-136 och 191

kommunens tillstyrkande. Anläggningen ska i dessa fall vara av synnerligen betydelse ur nationell synpunkt. Sådana anläggningar kan t.ex. vara av betydelse för landets självförsörjning eller för landets försvar och säkerhet. Även anläggningar som på annat sätt är av stor betydelse för landet kan innefattas av undantagsregeln. Det kan då röra sig om lager för kärnavfall eller anläggning för annat avfall eller betydelsefulla mineralfyndigheter. I dessa fall är sannolikheten stor att alla kommuner, som skulle kunna komma ifråga, skulle motsätta sig anläggningen och den skulle inte kunna komma till stånd om inte undantagsregeln fanns.¹⁰²

Huvudregeln ska dock vara att kommunen ska tillstyrka och att undantagsregeln endast ska användas i speciella fall. Tillstyrker inte kommunen ska alternativa lokaliseringar först utredas. Om ingen kommun tillstyrker kan det bli aktuellt att överväga att använda sig av undantagsregeln.¹⁰³

5 kap. Miljökonsekvensbeskrivningar

1 § "En ansökan om tillstånd för en anläggning eller en åtgärd som avses i 4 kap. skall innehålla en miljökonsekvensbeskrivning."

Denna paragraf gäller både anläggningar och åtgärder som omfattas av obligatorisk prövningsplikt enligt 4 kapitlet 1 §, men även de som prövas enligt 4 kapitlet 2 §.¹⁰⁴

2 § "Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får föreskriva att det i ärenden enligt någon av de lagar som anges i 1 kap. 2 § skall upprättas en miljökonsekvensbeskrivning enligt detta kapitel."

Genom denna paragraf kan bestämmelserna om miljökonsekvensbeskrivningar nå alla de lagar som är knutna till naturresurslagen. Beslutsmyndigheten i ett enskilt fall ska kunna besluta, med stöd av 2 §, att en miljökonsekvensbeskrivning ska upprättas, även i de ärenden som inte omfattas av föreskrifter med krav på miljökonsekvensbeskrivning. De tillståndsprövningar som ska grundas på bl.a. miljökonsekvensbeskrivningar finns uppräknade i förordningen om miljökonsekvensbeskrivningar.¹⁰⁵

3 § "Miljökonsekvensbeskrivningen skall möjliggöra en samlad bedömning av en planerad anläggnings, verksamhets eller åtgärds inverkan på miljön, hälsan eller hushållningen med naturresurser."

Avsikten med denna paragraf är att en miljökonsekvensbeskrivning ska ge ett bättre beslutsunderlag som tar mer hänsyn till miljön och att upprättandet av en beskrivning ska ingå som en del i beslutsprocessen redan från början. Med uttrycket "inverkan på miljön" avses den inverkan som blir på den omgivande marken, vattnet, luften och

¹⁰² Prop. 1985/86:3 s. 137

¹⁰³ Prop. 1985/86:3 s. 138-139

¹⁰⁴ Prop. 1990/91:90 s. 456

¹⁰⁵ Prop. 1990/91:90 s. 132, 158, 170 och 457

landskapet till följd av företaget. Med uttrycket avses även inverkan på djur, växter och kulturvärden i byggd och odlad miljö. Inverkan på hälsan avser människans hälsa och säkerhet. Vad som avses med inverkan på hushållningen med naturresurser framgår av andra och tredje kapitlet i denna lag. Även alternativ till det planerade projektet ska anges i beskrivningen och effekterna av dessa.¹⁰⁶

4 § "Miljökonsekvensbeskrivningen skall bekostas av den som ansvarar för verksamheten eller som ska vidta åtgärden i fråga."

Paragrafen innebär att den som ansöker om tillstånd ansvarar för att en miljökonsekvensbeskrivning upprättas och ska stå för kostnaden. Kvaliteten på en miljökonsekvensbeskrivning som ska ligga som underlag för ett beslut bedöms av den myndighet som ska besluta i ärendet, men det är den sökande som ansvarar för att kraven uppfylls.¹⁰⁷

8.2 Förordning (1991: 738) om miljökonsekvensbeskrivningar

I förordningen om miljökonsekvensbeskrivningar finns hänvisningar till de lagar som kräver miljökonsekvensbeskrivningar vid tillståndsprövning samt vad en sådan skall innehålla. Nedan har endast tagits upp de bestämmelser som är intressanta vid kabelprojektet.

I 1 § finns en hänvisning till naturresurslagen och de bestämmelser om miljökonsekvensbeskrivningar som finns upptagna där. Bestämmelser om miljökonsekvensbeskrivningar finns även i miljöskyddslagen, vattenlagen m.fl., 2 §. Vid koncessionsprövning enligt 1902 års ellag samt vid tillståndsprövning enligt kontinentalsockellagen ska en miljökonsekvensbeskrivning bifogas till ansökan och den ska även remitteras. Miljökonsekvensbeskrivningen ska kungöras och det ska där anges att skriftliga anmärkningar får lämnas inom en viss angiven tid, minst fyra veckor, 4 och 7 §§. En miljökonsekvensbeskrivning ska innehålla en motiverad redovisning av alternativa lokaliseringar och utformningar samt ge uppgifter om konsekvenserna av att den sökta åtgärden inte vidtas. De myndigheter som prövar ansökningar om koncession eller tillstånd i övrigt beslutar i varje enskilt ärende vad miljökonsekvensbeskrivningen skall innehålla. Länsstyrelsen ska i sitt yttrande ange om den anser att miljökonsekvensbeskrivningen är tillräcklig eller om den behöver kompletteras, 12 §.

8.3 Tillämpning av naturresurslagen i samband med SwePol Link

Koncession

Vid koncessionsprövning ska naturresurslagen tillämpas enligt 2 § 2 mom. 1902 års ellag. I 1 kapitlet 2 § naturresurslagen stadgas att 2 och 3 kapitlet i nämnda lag ska

¹⁰⁶ Prop. 1990/91:90 s. 457-458

¹⁰⁷ Prop. 1990/91:90 s. 188 och 458

tillämpas vid prövningen. En miljökonsekvensbeskrivning ska dessutom bifogas ansökan enligt 4§ förordning om miljökonsekvensbeskrivningar.

I 2 kapitlet 5§ finns bestämmelser till skydd för åtgärder som påtagligt kan påverka yrkesfisket. Kablarna till SwePol Link har spolats ner i havsbotten där markförhållandena har möjliggjort detta. Trålningszonen vid Hanöbanken utgör ett riksintresse för yrkesfisket, bilaga 3a. Inom stora delar av detta område var det inte möjligt att spola ner kablarna eftersom botten består av sten eller berg. Kablarna har därför lagts direkt på botten. Fiskeriverket anförde att trålning oftast inte kan utföras inom områden med sten- eller bergbotten, men att tekniken ständigt utvecklas. Kabelförbindelsen kommer därmed att utgöra ett visst hinder för möjligheten att tråla i framtiden. Regeringen ansåg däremot inte att förbindelsen påtagligt försvårar yrkesfiskets bedrivande. Därmed beslutades att SwePol Link AB inte får införa trålningsförbud och liknande restriktioner som kan störa yrkesfisket samt att förbindelsen ska utmärkas på sjökort.

Vissa inseglingszoner till Karlshamn och tre ankringsområden kommer att beröras av kabelförbindelsen. Dessa är av riksintresse för sjöfarten. Sjöfartsverket anförde att de inte hade något att erinra under förutsättning att ankringsförbud kring förbindelsen begränsas samt att skyltning utförs. Regeringen bedömde att kabelförbindelsen inte påtagligt kommer att försvåra sjöfartens utnyttjande av nämnda områden och beslutade att sjöfartsverkets anvisningar ska följas.

SwePol Link kommer att ligga i närheten av områden som är av riksintresse för naturvård och friluftsliv, enligt 2 kapitlet 3§. Dessutom finns Mörrumsån i närheten som är av riksintresse för friluftslivet och turismen enligt 3 kapitlet 2§. Områdena skulle komma att beröras av de toxiska ämnen som skulle bildas vid elektrolysen enligt det ursprungliga förslaget samt av de elektromagnetiska fälten runt kablarna. Regeringen bedömde utifrån utförda beräkningar att de toxiska ämnena endast ringa skulle komma att påverka fisk och andra organismer. Naturvårdsverket anförde att klorgasens påverkan på omgivningen ska följas upp. Risken att fiskars orienteringsförmåga störs genom elektromagnetisk påverkan är oklar. Fiskeriverket bedömde dock denna risk som liten. Regeringen beslutade utifrån detta att mätning och uppföljning av miljöeffekter, orsakade av elektromagnetiska fält och klorgas, på fisk och omgivning ska genomföras kontinuerligt. Naturmiljön eller den biologiska mångfalden i berörda områden ansågs inte påtagligt skadas av kabelförbindelsen. Något hinder mot 2 kapitlet 3§ samt 3 kapitlet 2§ naturresurslagen förelåg därmed ej. I och med att elektrodstationsalternativet ändrades till återledning via kablar, eliminerades olägenheterna med utsläpp av toxiska ämnen och korrosion. Det elektromagnetiska fältet reduceras genom att återledarkablarna läggs så nära polkabeln som möjligt. Enligt koncessionsbeslutet kommer avståndet mellan kablarna att variera mellan 3 och 43 meter. Det elektromagnetiska fältet kommer då också att variera. I genomsnitt medför det ändrade utförandet en reduktion av magnetfältet jämfört med elektrodstationsalternativet. Regeringen ansåg därmed att det nya utförandet inte påtagligt skadar naturmiljön. Villkoret att mätning och uppföljning av miljöeffekter

orsakade av elektromagnetiska fält ska kvarstå. Dessutom infördes ett villkor som innebar att polkabeln och återledarkablarna ska läggas så nära varandra som det tekniskt och ekonomiskt sett är möjligt.

I regeringsbesluten antyds att hela Blekingekusten är av riksintresse med hänsyn till naturvård och kulturminnesvård. Enligt 3 kapitlet 1§ får inte exploateringsföretag komma till stånd om dessa påtagligt kan komma att skada ovan nämnda intressen. I besluten har även 3 kapitlet 4§ nämnts, som innebär att ny fritidsbebyggelse inte får anläggas längs Blekingekusten. I SwePol Links koncessionsärende saknar paragrafen betydelse.

Kabelkorridoren genom trålningszonen vid Hanöbanken och genom inseglingszonen till Karlshamn kommer på vissa ställen att vara bredare och på vissa smalare än den ursprungliga korridoren. Trålningsförbud ska även fortsättningsvis inte få införas. Sjöfartsverkets anvisningar om ankringsförbud, skyltning och rättelse av sjökort ska följas av sökanden.

I de samlade bedömningarna fann regeringen att kabelprojektet var förenlig med bestämmelserna i 2 och 3 kapitlena naturresurslagen.

Vattenmål

Vid tillståndsprövningen av ett vattenföretag ska naturresurslagen tillämpas enligt 3 kapitlet 1§ vattenlagen. I 1 kapitlet 2§ naturresurslagen stadgas att 2 och 3 kapitlet i nämnda lag ska tillämpas vid prövningen. En miljökonsekvensbeskrivning ska dessutom bifogas ansökan enligt 2§ förordning om miljökonsekvensbeskrivningar och 13 kapitlet 19§ vattenlagen.

De synpunkter som framkom vid koncessionsprövningen vad gäller trålning, ankring, inseglingszon, elektromagnetisk strålning och toxiska ämnen framfördes även vid tillståndsprövningen enligt vattenlagen. Tillståndet blev därmed förenat med vissa villkor, se kapitel 4.2. Dessutom förordnades fiskeriverket att under prövotiden genomföra följande undersökningar och redovisa resultatet till vattendomstolen, senare miljödomstolen.

Fiskeriverket skall:

- "genomföra undersökningar av vissa bottnar i samband med arbetena vid nedläggning av kabeln.
- genomföra telemetristudier på ål för att undersöka förändringar i deras orientering. Studierna ska genomföras dels när kabeln är i full drift, dels när den är avstängd.
- genomföra telemetristudier på lax för att undersöka hur de reagerar för magnetfält. Studierna ska genomföras i bräckt vatten.
- utföra laboratorieundersökning för att belysa vad en kabels läge i förhållande till det jordmagnetiska fältet har för inverkan på fiskvandringen.
- genomföra en studie över hur glasålen reagerar för magnetfält av den styrka som den föreslagna kabeln kan ge upphov till.

- samla in fångststatistik för ål, lax och havsöring. Uppgifter ska hämtas från Listerlandet, platser öster och väster om kabeln samt i Mörrumsån."

Kontinentalsockeln

En miljökonsekvensbeskrivning ska bifogas ansökan om tillstånd enligt kontinentalsockellagen, 7§ förordning om miljökonsekvensbeskrivningar.

I regeringens beslut konstaterades att inga särskilda villkor krävdes för att skydda utforskning eller utvinning av naturresurser. Dessutom förutsattes att de villkor som fastställdes i koncessionsbeslutet ska gälla i tillämpliga delar även utanför territorialgränsen.

4 kapitlet NRL

Boverket ansåg att kabelförbindelsen skulle komma att medföra sådan påverkan, främst avseende klorutsläpp och elektromagnetisk strålning, att regeringen borde pröva förbindelsen enligt 4 kapitlet 2§. I en skrivelse daterad 27 augusti 1996 föreslog därför Boverket en sådan prövning.

Koncessionsnämnden för miljöskydd yttrade sig i ärendet. Koncessionsnämnden anförde bl.a. att kabelförbindelsen inte är jämförbar med de anläggningar som finns uppräknade i 1§ och att det finns jämförbara förbindelser som inte har prövats enligt naturresurslagen. Dessutom har regeringen gett koncessionstillstånd till förbindelsen enligt 1902 års ellag. I det sammanhanget tillämpades bestämmelserna i naturresurslagen och en miljökonsekvensbeskrivning bifogades ansökan.

Regeringen var av samma åsikt som koncessionsnämnden för miljöskydd och vidtog därmed ingen åtgärd med anledning av Boverkets skrivelse.¹⁰⁸

¹⁰⁸ Koncessionsnämnden för miljöskydd, Dnr 500-483-96 samt Regeringsbeslut M 96/3334/7

9 Tillämpning av miljöskyddslagen

Det ursprungliga förslaget innebar att en elektrodstation skulle anläggas utanför Vångsö i Ronneby kommun. Vid elektrolys av detta slag bildas klorgas som enligt SwePol Link AB:s koncessionsansökan beräknades uppgå till 4,7 ton/år. Ronneby kommun ifrågasatte beräkningarna och fruktade att utsläppen skulle bli större och att det skulle medföra andra olägenheter. Därför undersökte kommunen om det fanns några möjligheter att genom miljöskyddslagen förhindra anläggandet av elektrodstationen.

9.1 Miljöskyddslagen (1969:387)

Syftet med miljöskyddslagen var att samla alla regler berörande luftföroreningar, vattenföroreningar, buller och andra störningar i en gemensam lag. För att reglerna skulle tillämpas krävdes att störningarna inte skulle vara tillfälliga utan vara av varaktig karaktär. Reglerna kunde även gälla tillfälliga störningar om dessa var omfattande. Lagreglerna som reglerade vattenföroreningar fanns innan miljöskyddslagens införande i 8 kapitlet vattenlagen (1918:523). Vissa verksamheter omfattades av speciallagstiftning, så som atomansvarighetslagen (1968:45) och 1902 års ellag. Vid störningar som inte täcktes av speciallagarna skulle miljöskyddslagen tillämpas. I förarbetena ges ett exempel berörande uppvärmt kylvatten från atomanläggning. Utsläpp från en sådan anläggning skulle prövas enligt atomansvarighetslagen med tanke på strålning och enligt miljöskyddslagen med tanke på andra störningar. Departementschefen uttalade att risk för framtida störningar skulle vägas in vid bedömningen om en verksamhet skulle tillåtas. Vetskapen om att en risk föreligger kan få negativa konsekvenser på människor och omgivning. Sådana konsekvenser är t.ex. psykiska obehag och att området blir mindre attraktivt vilket kan leda till att fastighetsvärdena sjunker.¹⁰⁹

Från och med 1 januari 1999 gäller miljöbalken. Innehållet i miljöskyddslagen ingår numera i miljöbalken och miljöskyddslagen är därmed upphävd. Frågan om elektrodstationen uppkom 1997 då miljöskyddslagen fortfarande gällde och därför skedde prövning enligt denna lag. Nedan behandlas de paragrafer som tillämpades.

1 § "Denna lag är tillämplig på

- 1. Utsläppande av avloppsvatten, fast ämne eller gas från mark, byggnad eller anläggning i vattendrag, sjö eller annat vattenområde,"*
- 2. ...*

"Lagen är icke tillämplig på sådant utsläppande av avfall som avses i lagen (1971:1154) om förbud mot dumpning av avfall i vatten eller på störning i radiomottagningsapparat. Ej heller är lagen tillämplig i fråga om joniserande strålning eller beträffande elektriska och magnetiska verkningar av en elektrisk anläggning, varom särskilda bestämmelser gäller.

¹⁰⁹ Prop.1969:28 s. 42, 48, 187 och 210 samt 3LU 1969:37 s. 1 och 52

Åtgärd eller användning som enligt vad nu sagts omfattas av lagen kallas miljöfarlig verksamhet."

Utsläpp av gas hade vid lagens införande inte reglerats i något annat lagrum men det ansågs viktigt att poängtera att lagreglerna även skulle gälla för gasutsläpp¹¹⁰. I och med denna formulering bör lagen vara tillämplig på klorgasutsläpp i vatten. I andra stycket nämns störningar från en elektrisk anläggning. Den ursprungliga formuleringen, "...joniserande strålning eller inverkan av elektrisk ström från elektrisk anläggning, varom särskilda bestämmelser gäller...", ändrades 1987 då tillägget om elektriska och magnetiska verkningar infördes. Innan paragrafen trädde i kraft skickades lagförslaget ut på remiss. Statens energiverk var emot förslaget och ansåg att 1902 års ellag täckte allt som berörde elektriska anläggningar och att det skulle innebära en dubbelprövning. Eftersom endast störningar i form av elektriska och magnetiska verkningar finns upptagna tolkas paragrafen så att andra miljöstörningar på grund av en elektrisk anläggning kan prövas enligt miljöskyddslagen.¹¹¹

4 § "För miljöfarlig verksamhet skall väljas sådan plats att ändamålet kan vinnas med minsta intrång och olägenhet utan oskäligen kostnad."

Paragrafen innebär att man ska väga olika alternativa placeringar mot olika tekniska utföranden och sedan välja den plats och det utförande som anses vara mest ekonomiskt lämplig. En sådan avvägning ska vara avgörande för om en verksamhet ska få tillstånd. En liknande regel fanns i vattenlagen.¹¹²

4 a § "Tillstånd enligt denna lag får inte meddelas i strid mot en detaljplan...."

4a§ gäller endast då tillstånd krävs för verksamheten. Paragrafen är därför ej tillämplig i SwePol Links ärende.

5 § "Den som utövar eller ämnar utöva miljöfarlig verksamhet skall vidtaga de skyddsåtgärder, tåla den begränsning av verksamheten och iakttaga de försiktighetsmått i övrigt som skäligen kan fordras för att förebygga eller avhjälpa olägenhet. Skyldigheten att avhjälpa olägenheter kvarstår även efter det att verksamheten har upphört."

Omfattningen av åligganden enligt första stycket bedöms med utgångspunkt i vad som är tekniskt möjligt vid verksamhet av det slag som är i fråga och med beaktande av såväl allmänna som enskilda intressen.

Vid avvägningen mellan olika intressen skall särskild hänsyn tagas till å ena sidan beskaftenheten av område som kan bli utsatt för störning och betydelsen av störningens verkningar, å andra sidan nyttan av verksamheten samt kostnaden för skyddsåtgärd och den ekonomiska verkan i övrigt av försiktighetsmått som kommer i fråga."

¹¹⁰ Prop. 1969:28 s.257

¹¹¹ Prop. 1986/87:135 s. 31 och 89

¹¹² Prop. 1969:28 s. 263

Ett företag som befaras medföra miljöstörande verksamhet ska vända sig till myndigheter eller någon annan sakkunnig för att få råd om hur de på bästa sätt ska kunna begränsa störningarna. Även samråd med berörda sakägare bör ske på ett tidigt stadium. Paragrafen innebär en strävan mot samhällsekonomisk lönsamhet, det vill säga att den totala nyttan ska vara större än den totala kostnaden. För att en miljöfarlig verksamhet överhuvudtaget ska få utövas, ska de minimikrav som paragrafen utgörs av vara uppfyllda. En skälighetsbedömning ska göras vid tillämpningen av 4 och 5 §§. Vid bedömningen ska man väga samman de krav som finns i paragraferna och bedöma vad som är tekniskt, ekonomiskt och miljömässigt möjligt.¹¹³

6 § "Kan miljöfarlig verksamhet befaras föranleda olägenhet av väsentlig betydelse, även om försiktighetsmått som avses i 5 § iakttages, får verksamheten utövas endast om särskilda skäl föreligger.

Innebär den befarade olägenheten att ett stort antal människor får sina levnadsförhållanden väsentligt försämrade eller betydande förlust från naturvårdssynpunkt uppkommer eller att liknande allmänt intresse skadas avsevärt, får verksamheten ej utövas. Regeringen kan dock lämna tillstånd enligt denna lag, om verksamheten är av synnerlig betydelse för näringslivet eller för orten eller eljest från allmän synpunkt."

...

Paragrafens syfte är att regeringen ska kunna lämna tillstånd till vissa verksamheter som anses vara av sådant allmänt intresse att de ska få komma till stånd trots att minimikraven i 5 § inte är uppfyllda.¹¹⁴

38 § "Statens naturvårdsverk, länsstyrelserna samt den eller de kommunala nämnder som fullgör uppgiften inom miljö- och hälsoskyddsområdet utövar tillsynen över miljöfarlig verksamhet.

Naturvårdsverket har den centrala tillsynen, samordnar tillsynsverksamheten och lämnar vid behov bistånd i denna verksamhet.

Länsstyrelsen utövar tillsyn över sådan miljöfarlig verksamhet som kräver tillstånd enligt 10 § eller som utövas av Försvarmakten, Försvarets materielverk eller Försvarets radioanstalt. Den lokala tillsynen över övrig miljöfarlig verksamhet utövas av den eller de kommunala nämnder som avses i första stycket.

Tillsynsmyndigheterna skall samarbeta med varandra samt med sådan statliga och kommunal organ som har att utöva tillsyn i särskilda hänseenden eller som på annat sätt fullgör uppgifter av betydelse för tillsynsverksamheten. Det åligger tillsynsmyndigheterna att verka för att överträdelser av denna lag beivras."

I den ursprungliga lagen från 1969 fanns inte någon tillsynsmöjlighet på lokal nivå inskriven. I förarbetena berördes dock, redan då, vikten av ett samarbete mellan centrala och lokala myndigheter i tillsynen över miljöfarlig verksamhet. Enligt då

¹¹³ Prop. 1969:28 s. 264-265

¹¹⁴ Prop. 1969:28 s. 266

gällande hälsovårdsstadga skulle hälsovårdsnämnder verka för att begränsa vattenföroreningar inom kommunen.¹¹⁵ Tillsynsmöjlighet på kommunal nivå infördes i paragrafen 1989 i syfte att kommunerna skulle få starkare ställning i miljöfrågor. Det var också en strävan mot decentralisering främst i verksamhet som ej är tillståndspliktig och främjandet av ett kommunalt arbete med miljövärdplanering.¹¹⁶

40 § "Om tillstånd inte har givits enligt denna lag, får en tillsynsmyndighet meddela ett föreläggande om sådana försiktighetsmått eller förbud som behövs för att lagen eller föreskrifter som har meddelats med stöd av den skall efterlevas."

...
"I beslut om föreläggande enligt denna paragraf får en tillsynsmyndighet sätta ut vite."

Ett företag är tvungen att följa tillåtlighetsreglerna i 4-6§§ oavsett om verksamheten behöver tillstånd eller omfattas av anmälningsplikt, eller ej. En tillsynsmyndighet kan, på eget initiativ eller efter en framställan från allmänheten eller en sakägare, se till att en verksamhet som inte behöver tillstånd följer lagen genom föreläggande eller genom förbud. Ett ingripande enligt första stycket får endast ske då tillstånd inte finns och endast då det är uppenbart att det föreligger eller kommer att medföra miljöfarlig verksamhet. Vid brådskande fall eller då tillsynsmyndighet varit i kontakt med företaget och befarar att rättelse ej kommer att ske får myndigheten dock meddela förbud direkt.¹¹⁷

48 § "Om inte något annat framgår av andra – femte styckena, får beslut i särskilda fall enligt denna lag eller enligt föreskrift som beslutats med stöd av lagen överklagas
1. hos länsstyrelsen, om beslutet har meddelats av en sådan nämnd som avses i 38 §,
2. hos Koncessionsnämnden, om beslutet har meddelats av Statens naturvårdsverk eller länsstyrelsen,
3. hos regeringen, om beslutet har meddelats av Koncessionsnämnden.
Koncessionsnämndens beslut i ett dit överklagat ärende får inte överklagas."

...

49 § ...

"Igångsättningsmedgivanden och beslut i frågor som avses i 40 § gäller med omedelbar verkan, om vederbörande myndighet inte förordnar annat i beslutet."

Både tillstånd och förbud enligt miljöskyddslagen börjar gälla direkt. Om någon, som har besvär rätt, anser att beslutet är felaktigt räcker det inte med att överklaga. Den klagande måste även begära inhibition för att inte beslutet ska gälla fram till prövning av överklagandet. För inhibitionsyrkandet görs en egen prövning. Denna prövning sker

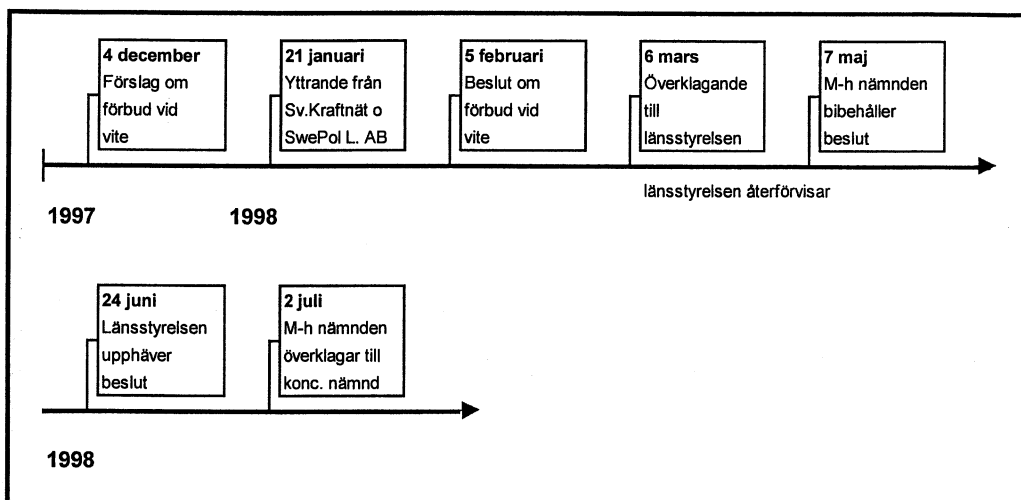
¹¹⁵ Prop. 1969:28 s. 158-159

¹¹⁶ Prop. 1987/88:85 s. 39, 254 och 260

¹¹⁷ Prop. 1969:28 s. 289 samt Bjällås och Rahmn, 1996 s. 176

9.2 Tillämpning av miljöskyddslagen i samband med SwePol Link

Ronneby kommun tillämpade miljöskyddslagen för att försöka hindra anläggandet av elektrostationen utanför Vångsö. För att lättare kunna följa ärendet finns en tidsaxel i figur 10. Uppgifterna i detta kapitel är hämtade från miljö- och hälsoskyddsnämndens sammanträdesprotokoll (Dnr 97.0337), överklagande till länsstyrelsen (1998-03-06), länsstyrelsens beslut (248-2846-98), överklagande till koncessionsnämnden för miljöskydd (1998-07-02).

Figur 10. Tidsaxel Föreläggande med stöd av miljöskyddslagen

Miljö- och hälsoskyddsnämnden i Ronneby kommun lade fram ett förslag som innebar att de skulle förbjuda SwePol Link AB och Svenska Kraftnät att etablera och bedriva verksamhet utanför Vångsö som medför utsläpp av klorgas. Föreläggandet skulle ske med stöd av miljöskyddslagen. Miljöinspektör Thomas Gummesson fick i uppdrag att undersöka om miljöskyddslagen kunde tillämpas. Han tog bl.a. kontakt med Staffan Westerlund, professor i miljö rätt vid Uppsala universitet, som inkom med ett utlåtande. Undersökningarna visade att utsläpp av klorgas via elektrodnät är miljöfarlig verksamhet och omfattas av 1§ miljöskyddslagen. Dessutom utgör platsen, där anläggningen var planerad, ett område av riksintresse för naturvård med vattenanknytning. Miljö- och hälsoskyddsnämnden beslutade därför den 4 december 1997 med stöd av 1, 4-6, 38 och 40§§ miljöskyddslagen att de hade för avsikt att Svenska Kraftnät och SwePol Link AB skulle förbjudas vid vite att anlägga och driva

¹¹⁸ Strömberg, H, 1997 s. 128 samt Westerlund, 1982 s. 286

verksamheten utanför Vångsö. Svenska Kraftnät och SwePol Link AB fick möjlighet att yttra sig i ärendet.

I yttrandet bestred Svenska Kraftnät och SwePol Link AB att det förelåg förutsättning för ett förbud enligt nämnda lagrum. De ansåg inte att verksamheten skulle medföra sådan väsentlig olägenhet som omfattas av 6§ första stycket miljöskyddslagen. De hänvisade vidare till de avvägningar av olika alternativ som låg till grund för regeringens koncessionsbeslut enligt 1902 års ellag samt till en skriftlig sammanfattning av erfarenheter av likströmsteknik till havs och dess miljöpåverkan.

Vid miljö- och hälsoskyddsnämndens sammanträde den 5 februari 1998 beslutades, med stöd av 38 och 40§§ miljöskyddslagen, att förbjuda Svenska Kraftnät och SwePol Link AB att utföra verksamheten utanför Vångsö. Skälen för förbudet var dels att verksamheten befarades utgöra miljöfarlig verksamhet enligt 1§ miljöskyddslagen, dels utgjorde området ett riksintresse för naturvård med vattenanknytning. Dessutom skulle elektrodstationen anläggas i närheten av Bräkneån, som är av riksintresse enligt 2 kapitlet 6§ naturresurslagen. Platsen för den planerade verksamheten ansågs därför olämplig och stred mot 4§ miljöskyddslagen.

Svenska Kraftnät och SwePol Link AB överklagade beslutet till länsstyrelsen och yrkade att beslutet skulle upphävas. Dessutom yrkade de om inhibition. Som skäl till överklagandet anförde de att hänsyn till riksintressen enligt naturresurslagen redan hade gjorts i koncessionsbeslutet. Miljöstörningarna ansågs där vara av ringa omfattning och beräknades endast påverka det bottenområde där elektrodstationen skulle placeras. Verksamheten omfattas inte heller av de i miljöskyddförordningen (1989:364) angivna miljöfarliga verksamheter som kräver tillstånd eller har anmälningsskyldighet. Trots att en verksamhet ej behöver tillstånd eller har anmälningsskyldighet måste tillåtlighetsreglerna i 4-6§§ miljöskyddslagen beaktas. Om tillåtlighetsreglerna ej beaktas kan en tillsynsmyndighet ge förelägganden eller förbud. 4a§ gäller dock endast då tillstånd krävs. Klagandena ansåg vidare att svarande inte hade gjort en skälighetsbedömning som ska göras enligt 4§ miljöskyddslagen. De hade bara tagit upp att verksamheten berör område av riksintresse och inte hur verksamheten faktiskt skulle komma att påverka området. Med dessa anföranden hävdade klagandena att det inte förelåg något hinder mot 4§ miljöskyddslagen. Som skäl för inhibition yrkade man att beslutet var felaktigt och att det skulle upphävas. Klagandena hävdade att elektrodstationen är nödvändig för kabelförbindelsen mellan Sverige och Polen och att hela projektet är av stor ekonomisk omfattning. Förseningar av projektet är dyrbart. Klagandena ville att ett undantag från 49§ skulle göras.

Länsstyrelsen återförvisade ärendet till kommunen. Miljö- och hälsoskyddsnämnden bibehöll sitt beslut efter att de begärt mer information från klagandena. Begärandet om information grundades i att det hade börjat spekuleras i pressen om ett nytt utförande av förbindelsen. Enligt klagandena hade en ny koncessionsansökan lämnats in avseende ett nytt utförande.

Länsstyrelsen upphävde miljö- och hälsoskyddsnämndens beslut den 24 juni 1998. Som skäl till beslutet anfördes att alternativa lokaliseringar och miljöeffekter hade utretts av regeringen i koncessionsärendet. Den valda platsen kunde därmed godtas efter en bedömning enligt 4§ miljöskyddslagen. Eftersom ärendet hade avgjorts i huvudsaken behövdes inget avgörande av inhibitionsyrkandet.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden överklagade den 2 juli 1998 länsstyrelsens beslut till koncessionsnämnden för miljöskydd.

Den 1 januari 1999 trädde miljöbalken i kraft. Koncessionsnämnden för miljöskydds uppgifter handläggs därefter av miljödomstolen. Genom att ny koncession meddelades har ärendet om förbud enligt miljöskyddslagen lagts ner.

10 Samverkan och påverkan

I flera lagar finns det kopplingar till andra lagar eller till beslut som fattats med hjälp av andra lagrum. I de lagar som tillämpades under SwePol Links tillståndsprocesser finns ett flertal sådana kopplingar som vi tidigare nämnt. I detta kapitel har vi sorterat ut de samverkande reglerna. Under SwePol Links tillståndsprocesser var det en stark opinion mot kabelförbindelsen från kommuner och allmänhet. Framför allt var det många som framförde sina åsikter i samband med vattenmålet och som ville bli betraktade som sakägare och remissinstanser.

10.1 Samverkan mellan lagrum

Vattenlagen - ledningsrättslagen

För att ett vattenföretag ska få anläggas krävs rådighet över det vattenområde som företaget berör. En sådan rådighet fås antingen genom att man äger området där företaget ska anläggas eller genom ledningsrätt. Svenska Kraftnät ansökte därför om, och fick, ledningsrätt för vattenområde innan vattendomstolen fattade sin dom.

Vattenlagen - naturvårdslagen

I naturvårdslagen finns bestämmelser som säger att byggnadsåtgärder och andra förfaranden som inskränker på allemansrätten inte får utföras utan länsstyrelsens tillstånd. I vattenlagen finns dock en paragraf som medför att den vattenrättsliga prövningen ersätter länsstyrelsens prövning av naturvårdens och friluftslivets intressen.

Vattenlagen - koncessionstillstånd

Vid vattendomens prövning framkom att en prövning enligt vattenlagen 3 kapitlet 1, 2 och 4§§ inte krävdes p.g.a. reglerna i 6§ samma kapitel. I 6§ stadgas att "bestämmelserna i 1, 2 och 4§§ inte gäller rörledningar i vatten, vartill koncession har meddelats enligt lagen om vissa rörledningar". Vattendomstolen likställde alltså koncessionstillstånd meddelade enligt 1902 års ellag med tillstånd meddelade enligt lagen om vissa rörledningar. Miljööverdomstolen ansåg däremot inte att det gick att likställa de olika koncessionstillstånden och återförvisade målet till vattendomstolen för ny prövning. Vattendomstolen hänvisade även till koncessionsbeslutet när de gjorde en prövning enligt 3 kapitlet 3§. Domstolen ansåg att en tillräcklig prövning av inverkan på riksintressena för yrkesfisket och sjöfarten hade gjorts i koncessionsprövningen och menade att de inte hade någonting att tillägga. Vattendomstolen gjorde härigenom en koppling mellan vattenlagen och 1902 års ellag, trots att det inte finns något samband uttryckt i lagrummen.

Kontinentalsockellagen - koncessionstillstånd

När regeringen beslutade om tillstånd enligt 15a§ kontinentalsockellagen ansågs det inte vara behövligt med några särskilda villkor till skydd för utforskning eller utvinning av naturresurser. Däremot hänvisade regeringen till de villkor som fattats i koncessionsbeslutet. Koncessionsbeslutet blev därmed vägledande trots att det inte finns någon bestämmelse i lagrummen.

Plan- och bygglagen - koncessionstillstånd

Även SwePol Link AB försökte göra kopplingar mellan olika tillståndsprövningar där det inte finns något samband enligt lagrummen. När Karlshamns kommun avlog deras bygglovsansökan med hänvisning till att det krävdes detaljplan, överklagade SwePol Link AB till länsstyrelsen. De anförde då att regeringen lämnat koncessionstillstånd med den lokalisering och utformning som bygglovet gällde och att bygglov därmed skulle lämnas. Länsstyrelsen köpte dock inte SwePol Link AB:s resonemang och påpekade att regeringen uttryckligen anført att koncessionsbeslutet endast inneburit en prövning enligt 1902 års ellag.

Plan- och bygglagen - ledningsrättslagen

För att få bygglov för en anläggning på annans mark krävs någon form av servitut eller nyttjanderätt för att få ta området i anspråk. För anläggningar som omfattas av ledningsrättslagen kan en sådan rätt fås genom ledningsrättsförrättning. När byggnadsnämnden i Karlshamns kommun prövade SwePol Link AB:s bygglovsansökan framgick att området fick tas i anspråk p.g.a. att ledningsrätt förelåg.

Ledningsrättslagen - koncessionstillstånd

I ledningsrättslagen finns flera lagrum som sätts ur spel vid en ledningsrättsförrättning om den sökande har koncessionstillstånd. I 11§ sägs att ingen hänsyn ska tas till 6 - 10§§, vilka bl.a. innehåller bestämmelser om att ändamålet ska överväga olägenheterna, överensstämmelse med detaljplan och allmänna intressen. I 12§ framgår det att en ledning som omfattas av koncessionstillstånd får dras fram över fastighet även om synnerliga men uppkommer, vilket annars inte ska få utföras. En ledningsrättsförrättning kan dessutom få påbörjas innan ett koncessionsbeslut meddelats enligt 17§. För att förrättningen ska få påbörjas krävs dock att risken för avslag i koncessionsärendet är liten. Även den kommunala vetorätten sätts ur spel vid en ledningsrättsförrättning när anläggningen omfattas av koncessionstillstånd. Anledningen till att bestämmelserna har utformats på detta sätt beror på att det anses att ledningens sträckning och dess konsekvenser har utretts tillräckligt i och med koncessionsbeslutet.

Ledningsrättslagen - vattendom

När lantmäterimyndigheten prövade om ledningsrätt, framhöll de att vattendomstolen skulle komma att göra en prövning av byggande i vatten, säkerhetsfrågor, ersättningsfrågor m.m. och konstaterade att ledningsbeslutet kunde få en förenklad utformning. Detta var ett beslut som togs av lantmäterimyndigheten men det finns inget angivet i lagrummen om samband mellan vattendom och ledningsrätt i detta avseendet.

10.2 Påverkandemöjligheter

Möjligheten att påverka ett beslut är beroende av vilken lag som tillämpas. I ett koncessionsärende för en utlandsförbindelse finns det inte någon direkt

påverkandemöjlighet. Det finns dock en möjlighet för kommunen att påverka om regeringen samtidigt gör en prövning enligt 4 kapitlet naturresurslagen. I kontinentalsockellagen finns inte heller någon möjlighet att påverka.

Vid en ledningsrättsförrättning ska sammanträde ske med berörda sakägare. Förrättningsmannen väger sedan samman de synpunkter som har framkommit och fattar ett beslut. Som sakägare räknas ägare och innehavare av särskild rätt till fastighet som inlöses eller tages i anspråk för ledningsändamål. Ledningsrättslagen innehåller bestämmelser om att ledningsrätt inte får upplåtas i strid mot en detaljplan eller områdesbestämmelse samt inte försvåra området's ändamålsenliga användning för område som inte omfattas av detaljplan. Om ledningens dragning har fastställts i ett koncessionsbeslut ska dock ingen hänsyn tas till dessa bestämmelser. I ledningsrättslagen finns även en regel om kommunalt veto. Denna regel gäller dock inte när ledningsrätten grundas på ett koncessionsbeslut. Dessa bestämmelser hade gett kommunerna en viss påverkandemöjlighet om de hade kunnat tillämpas. Kommunen hade därmed inte någon möjlighet att hindra ledningsdragningen. Som sakägare kan man även överklaga ett ledningsrättsbeslut, men eftersom ledningsrättsbeslutet i SwePol Links ärende grundas på ett koncessionsbeslut kan det bli svårt att upphäva.¹¹⁹

Enskilda fysiska och juridiska personer har små möjligheter att påverka ett beslut. Det är endast de som är att betrakta som sakägare som har möjlighet att påverka. Vem som är att betrakta som sakägare avgörs av vilken lag som tillämpas. Detta kom till uttryck i vattenmålet där vissa yrkesfiskare betraktades som sakägare medan andra inte gjorde det, se nedan. Kabelförbindelsens påverkan på fisket återkom i flera av prövningarna. Fisket kommer därför att behandlas i ett eget avsnitt. I ett eget avsnitt kommer vi även att ta upp tre olika scenarier där kommunerna på olika sätt försökte påverka besluten, med mer eller mindre lyckade resultat.

Fiske

Blekinge är av tradition ett viktigt fiskelän. Vid en räkning 1995 framkom det att länet hade det näst största antalet saltvattenfiskare och dessutom kom de på andra plats i antal fiskare i relation till befolkningens mängd.¹²⁰ Det var därför inte särskilt konstigt att SwePol Links påverkan på fiskbeståndet blev en återkommande fråga vid både koncessionsprövningarna och prövningarna enligt vattenlagen.

Fisket är reglerat genom olika bestämmelser. Av bestämmelserna framgår att det finns ett fredningsområde i Pukaviksbukten, det s.k. Mörrums fredningsområde. SwePol Link har delvis anlagts genom området. Fisket mellan inre trålningsgränsen och ut till territorialvatten klassas dessutom som riksintresse av fiskeriverket. Mörrumsån utgör ett viktigt reproduktionsområde för lax och havsöring och är även den klassad som riksintresse. Grundområdena i Pukaviksbukten och utefter Listerlandet utgör uppväxtområde för havsöring. Grundområdena utgör även lek område för sill. Sill och

¹¹⁹ Prop. 1973:157 s. 141 - 144

¹²⁰ MKB tillhörande ansökan till vattendomstolen, juni 1998 s. 72

lax utgör tillsammans med torsk och ål de fiskesorter som det fiskas mest av i Blekinge.¹²¹

Det finns olika metoder för att fiska. Garnfiske sker oftast i områden med bergiga bottenar. Trålning utförs främst över ler- och sandbottenar. Trålfiske får bedrivas in till fyra nautiska mil från kusten (den inre trålningsgränsen), men oftast bedrivs det utanför tolv nautiska mil. Fasta fisken är fiskeredskap som sätts ut på en viss plats och sedan står fast förankrade under hela fiskesäsongen och vittjas vanligtvis dagligen. I Blekinge finns ca 25 fasta laxfisken och betydligt fler ålfisken. Om inte fiskaren själv äger marken får han arrendera platsen. Ålbottengarn kan ha kilometerlånga ledarmar. Utefter Listerlandet varierar längden på redskapen mellan 190 – 820 meter. För sportfiskarna utgör trollingfiske efter lax och havsöring i Hanöbukten en viktig del liksom laxfisket i Mörrumsån.¹²²

När Svenska Kraftnät ansökte om tillstånd enligt vattenlagen att anlägga och driva kabelförbindelsen hade bl.a. fiskeriverket, länsstyrelsen och sjöfartsverket synpunkter på hur anläggandet och driften skulle gå till väga. De ville t.ex. att kabelarbetena skulle utföras under en viss tid av året, att arbetena skulle utföras på ett visst sätt och att undersökningar skulle utföras på hur fiskar reagerar på magnetfälten runt kabelförbindelsen.

I vattendomen fastslogs att det inte kunde utredas om, och i så fall, vilken omfattning fisket skulle påverkas av kabeln. Fiskeriverket fick därför i uppgift att under en provotid av sex år undersöka detta. Det finns i dagsläget inget sammanställt material av de undersökningar som hittills gjorts. Undersökningarna är indelade i olika moment, där bl.a. vegetationspåverkan, fångststatistik, magnetfältspåverkan och uppvandningsstatistik undersöks. Vid telemetristudier på ål kommer hydrofonbojar att placeras runt kabeln med ca 1 km mellanrum. Ålar kommer sedan att förses med sändare och placeras ut i vattnet runt kabeln. Undersökningar ska göras dels nära landanslutningen, dels över djupare delar av kabeldragningen. Undersökningarna ska genomföras både när kabelförbindelsen är i full drift och när det inte finns någon effekt i kabeln.¹²³

Flera yrkesfiskare yrkade på ersättningar för utebliven fångst som skulle kunna uppkomma p.g.a. kabelförbindelsen. Eftersom det inte går att fastställa om förbindelsen kommer att medföra någon påverkan på fisket uppskötts ersättningsfrågorna tills undersökningsresultaten från fiskeriverket är fastlagda. Dessa fiskare är inte att räknas som sakägare enligt lagens mening. Däremot var det ett handelsbolag vars fasta ålfisken direkt berördes av kabelsträckningen, som kom att räknas som sakägare. Handelsbolaget fick därmed sina rättegångskostnader täckta av SwePol Link AB. Som sakägare enligt vattenlagen räknas fysiska och juridiska personer, som har rättslig anknytning till fast egendom som berörs av det aktuella

¹²¹ MKB tillhörande ansökan till vattendomstolen, juni 1998 s. 70-72

¹²² MKB tillhörande ansökan till vattendomstolen, juni 1998 s. 72-74

¹²³ Westerberg, fiskeriundersökningar SwePol Link

vattenföretaget. När det gäller yrkesfiskare räknas den som har rätt att fiska med arrendeupplåtelse som sakägare om fisket skadas av vattenföretaget. Även de som fiskar med fasta redskap efter särskilt tillstånd från staten, är att räkna som sakägare om fisket skadas. Det är endast sakägare som har rätt att få ersättning för skada och intrång av vattenföretaget och för sina rättegångskostnader.

Kommunernas försök att påverka SwePol Link

Karlshamns och Ronnebys kommuners möjligheter att påverka besluten i SwePol Links tillståndsärenden var i egenskap av sakägare eller genom att hävda sin vetorätt. Boverket ville att en prövning enligt 4 kapitlet naturresurslagen skulle göras. Det skulle innebära att det skulle krävas regeringens tillstånd för att få utföra anläggningen. Karlshamns kommun instämde med Boverket och det begärdes en sådan prövning. Om denna prövning kom till stånd skulle Karlshamns kommun ha rätt att "säga nej" till anläggningen. Koncessionsnämnden för miljöskydd yttrade sig i frågan och ansåg att det inte fanns skäl för regeringen att pröva anläggningen enligt 4 kapitlet naturresurslagen. Yttranden inkom även från flera instanser, vilka var av olika åsikter i frågan. Regeringen gick på koncessionsnämndens linje och beslutade att ingen prövning skulle komma till stånd. Om en prövning hade kommit till stånd hade det varit en möjlighet för kommunen att utnyttja sin vetorätt mot projektet. Kommunernas vetorätt har nästan aldrig utnyttjats i praktiken¹²⁴. Leif Söderberg, projektledare SwePol Link AB, är förvånad över Boverkets agerande. När frågan uppkom angående en prövning enligt 4 kapitlet naturresurslagen i samband med Baltic Cable¹²⁵, anförde Boverket att lagen inte gällde utsträckta stråk och att en likströmskabel inte kan ha den påverkan att en prövning skulle vara aktuell. Söderberg konstaterar att Boverket har sitt kontor i Karlskrona, inte långt från SwePol Links sträckning.

En annan möjlighet för Karlshamns kommun att försöka påverka eller hindra SwePol Link var genom att hävda, i enlighet med plan- och bygglagen, att området där strömriktarstationen planerades att anläggas, skulle detaljplanläggas innan beslut om bygglov kunde tas. Beslutet om att detaljplan krävdes överklagades av Vattenfall och SwePol Link AB, både till länsstyrelsen och sedan också till regeringen. Länsstyrelsen ansåg att detaljplan krävdes medan regeringen fann att ansökningar om bygglov kunde prövas utan detaljplan. Därmed kunde inte kommunen göra mer för att påverka ärendet. Byggnadsnämnden skulle endast ta ställning till om de planerade byggnaderna uppfyllde kraven för bygglov enligt plan- och bygglagen. Eftersom alla kraven var uppfyllda var byggnadsnämnden tvungen att lämna bygglov. Ett bygglov kan överklagas av sakägare och kan leda till att beslutet upphävs. Eftersom det endast är Karlshamnsverket, Karlshamns AB och Karlshamns kommun som finns i området där Vattenfall ville anlägga strömriktarstationen fanns det inga boende att ta hänsyn till. Dessa "grannar" till den planerade byggnationen hade rätt att överklaga bygglovsbeslutet men valde att låta bli.

¹²⁴ Michanek, 1995

¹²⁵ Baltic Cable - kabelförbindelse mellan Sverige och Tyskland

Karlshamns kommun hade inte så stor framgång med sina försök att hindra kabelförbindelsen. Miljö- och hälsoskyddsnämnden i Ronneby kommun kunde däremot genom att utnyttja sin vetorätt med hjälp av miljöskyddslagen påverka beslutet. Den planerade elektrodstationen skulle anläggas i ett område som är av riksintresse för naturvård med vattenanknytning och är ett viktigt produktionsområde för lax och havsöring. Området är även ekologiskt känsligt bl.a. för förändringar av vatten- och bottenmiljön och den närliggande Bräkneån är av riksintresse för naturvården. Detta område skulle vara olämpligt för den planerade elektrodstationen och strida mot miljöskyddslagen eftersom utsläpp av gas är miljöfarlig verksamhet. Nämnden kunde med stöd av samma lag förbjuda SwePol Link AB och Svenska Kraftnät vid vite att anlägga och bedriva verksamhet som skulle innebära utsläpp av klorgas. Beslutet överklagades dock hos länsstyrelsen som upphävde detta med hänvisning till regeringens bedömning vid koncessionsansökan angående alternativa lokaliseringar och miljöeffekter. Miljö- och hälsoskyddsnämnden valde då att överklaga länsstyrelsens beslut hos koncessionsnämnden för miljöskydd. Här prövades aldrig ärendet eftersom SwePol Link AB valde att ändra utförandet på kabelförbindelsen och det fanns inte längre någon risk för klorgasutsläpp.

11 Diskussion

I föregående kapitel beskrevs möjligheterna att påverka utförandet och anläggandet av SwePol Link. Möjligheten att påverka ett beslut beror på vilken lag som tillämpas samt hur lagen samverkar med tillstånd som har givits enligt andra lagar.

När ett koncessionsärende gäller en utlandsförbindelse ska, som vi tidigare nämnt, beslut om tillstånd fattas av regeringen. Detta beslut följer sedan som en röd tråd genom de andra tillståndsprocesserna och sätter vissa bestämmelser ur spel, t.ex. regeln om kommunalt veto i ledningsrättslagen. Regeringen fattar även en del andra beslut. I SwePol Links ärende bestämde samma regering som beslutade om koncessionstillstånd även att prövning enligt 4 kapitlet naturresurslagen inte skulle ske och att en detaljplan inte behövde upprättas för att lämna bygglov. De beslutade dessutom om tillstånd enligt kontinentalsockellagen. Det kan verka lite konstigt att ett beslut kan ha sådan inverkan på andra tillstånd och att samma regering kan fatta beslut som påverkar ett projekt i flera avseenden. De möjligheter som ges i övriga lagrum att påverka elimineras härmed. Samverkan mellan lagar kan medföra att möjligheterna att påverka motverkas. Trots att en del påverkandemöjligheter försvinner i och med detta anser vi att det måste finnas en instans som fattar beslut som rör stora samhällsekonomiskt viktiga projekt. En intressant frågeställning är om utgången hade blivit densamma om det hade varit ett regeringsskifte mellan de olika tillståndsärendena. Vi har svårt att se att någon annan instans skulle kunna fatta dessa avgörande beslut som påverkar flera andra tillståndsärenden. Om det inte hade funnits något samband mellan de olika prövningarna hade samma frågor diskuterats i flera ärenden. Detta hade medfört att tillståndsärendena hade tagit mycket längre tid, blivit dyrare och mer tungrodda.

Kammarkollegiet ska, om det behövs, föra talan i ett vattenmål för att tillvarata allmänna intressen. Det är endast kammarkollegiet och kommunerna som har partsställning för att tillvarata allmänna intressen. Det ligger i kammarkollegiets intresse att se till att de statliga myndigheter som berörs får ta del av ansökan. Myndigheter och sektorsmyndigheter, t.ex. skogsstyrelsen och lantbruksstyrelsen, kan föra fram sina åsikter till domstolen men har ingen partsställning. Om man vill framställa yrkanden som har processrättslig betydelse måste detta ske genom kammarkollegiet.¹²⁶ När SwePol Link prövades hade kammarkollegiet inget att anföra, vilket vi tycker var lite tamt. Det borde ju funnits något eller några allmänna intressen av vikt eftersom det var en stark opinion emot förbindelsen. Även om kammarkollegiet ansåg att de inte hade något att anföra kunde de ha framhållit varför de tyckte så.

I miljökonsekvensbeskrivningen med tillhörande bilagor till ansökan till vattendomstolen tog Svenska Kraftnät upp problem som kabelförbindelsen skulle kunna medföra för fisket. Vid kablarnas nedläggande och vid igenfyllandet av kabeldikena anfördes att bottnen kommer att påverkas till viss del genom att vattnet grumlas upp och försvårar ljustinsläpp samt att växter rycks upp. Vid sprängning antogs

¹²⁶ Strömberg, 1984 s. 197-198 och 226-228

att följderna skulle bli viss fiskdöd samt att fisk lämnar området tillfälligt. Viss skada på fisket skulle därmed uppstå. Denna skada bedömdes till ungefär 5 000 kronor, men för att vara på den säkra sidan erbjöd SwePol Link AB fiskeriverket en ersättning om 50 000 kronor att utgå till det allmänna fiskeintresset.

Svenska Kraftnät anförde att kablarna kommer att kunna spolas ner i botten på en stor del av sträckan. Detta sker med hjälp av en speciell spolningsmaskin. Vid nedspolningen sker uppgrumling av sediment. Återhämtningen av botten bedömdes dock ske relativt snabbt, maximalt två år. Återhämtning av botten vid sprängning bedömdes ta två till fem år. Svenska Kraftnät menade vidare att kabelförbindelsen kan komma att medföra konflikter med trålningsfisket. Möjligheten att tråla sammanfaller dock i stor utsträckning med möjligheten att spola ner kabeln, det vill säga där det finns ler- och sandbottnar, och skadan bedömdes därmed inte bli särskilt stor.

Polkabeln är skärmad och armerad vilket medför att det inte finns något elektriskt fält utanför kabeln. Återledarkablarna är oskärmade men jordas av det omkringliggande havsvattnet så att inget elektriskt fält uppstår. Däremot bildas ett magnetiskt fält runt kablarna. Ju närmare varandra kablarna ligger ju mindre blir det magnetiska fältet. Det finns inget säkert bevis på att fiskar navigerar med hjälp av magnetiska fält eller om de använder sig av luktsinne eller av båda. Fiskeriverket ansåg i vilket fall som helst att det magnetiska fältet runt kablarna inte skulle utgöra ett definitivt vandringshinder för fiskarna. Fiskar har troligtvis en mekanism inbyggd som styr avvikelser i den naturliga vandringsvägen, så som fluktuerande strömmar. Ålen kommer att passera över kabeln under en kort stund och magnetfältet bedömdes inte medföra något hinder för ålen. Studier har gjorts av ål över Baltic Cable av fiskeriverkets kustlaboratorium. Ålar försågs med ultraljudssändare och sattes ut öster om kabelförbindelsen. Från ett forskningsfartyg kunde man med hjälp av en speciell lyssnarutrustning följa ålarna. Försök gjordes både när kabeln var i full drift och när den var avstängd. Studierna visar att ålen inte i någon större utsträckning påverkas av kabelns magnetfält.¹²⁷ SwePol Link har inte samma konstruktion som Baltic Cable och de undersökningar som gjorts av ålens vandringsmönster över denna kan inte överföras rakt av. Laxar simmar vid vattenytan innan de vandrar upp i ett vattendrag. De simmar flera varv och omkretsen är på flera kilometer. Laxarna kommer därför att passera kablarna flera gånger innan den vandrar upp. Hur magnetfältet kommer att påverka laxen är osäkert men det finns de som tror att laxen använder sig av luktsinnet när den närmar sig sin hemmaälv. Kablarnas magnetfält skulle i sådana fall ha mindre betydelse för laxens navigeringsförmåga.

Vi anser att Svenska Kraftnäts ansökningar för koncession och vattenmål med tillhörande bilagor innehöll omfattande beskrivningar av hur förbindelsen kan komma att påverka omgivningen. De hade dessutom bifogat några undersökningar som hade gjorts på ål, lax och havsöring med avseende på störningar vid anläggandet, kemiska risker och effekter av elektriska och magnetiska fält. Det är inte lätt att i förhand

¹²⁷ Fiskeriverket, Pressinformation 1998-11-12

fastställa hur fiskarna exakt kommer att påverkas utan detta får framkomma efter fiskeriverkets genomförda undersökningar.

För att få svar på vad kommunerna ansåg om möjligheterna att påverka SwePol Link enligt de lagrum som tillämpades besökte vi Karlshamns kommunjurist, Tomas Wittholt och Ronneby kommuns miljöinspektör, Thomas Gummesson. Båda kommunerna ställde sig negativa till hela kabelförbindelsen och Wittholt och Gummesson anser att de har utnyttjat alla möjligheter att påverka projektet. Ronneby kommuns främsta mål var att förhindra anläggandet av elektrodstationen och när Svenska Kraftnät ändrade sin nätkoncessionsansökan, så att kabelprojektet inte längre berörde kommunen direkt, kändes det som en seger. Även Karlshamns kommun upplevde det som en delseger när elektrodstationsalternativet inte längre var aktuellt. De kände att det fanns en möjlighet att påverka besluten. Wittholt och Gummesson menar att det finns möjligheter för kommunerna att påverka projekt enligt gällande lagrum, det beror mest på hur man tillämpar lagarna. Båda tycker att kommunerna fick framföra sina åsikter angående kabelförbindelsen och att de aldrig blev dåligt bemötta av motparten.

Gummesson anser att det formellt sett även finns möjligheter för sakägare att påverka projekt men att det alltid är prövningsmyndigheterna som till sist avgör hur stor hänsyn de ska ta till åsikterna. Wittholt anser att det är svårt för allmänheten att sätta sig in i och förstå tekniska beskrivningar och att det därför är svårt för dem att påverka. Han tror att det hjälper med personligt engagemang och om man får information i ett tidigt skede. Gummesson menar att det borde finnas fler människor med civilkurage som kämpar för sin åsikt. Mycket av informationen förmedlas dock inte till allmänheten utan man måste själv söka upp den. Gummesson tror det är väldigt få som söker upp information från myndigheter och kommuner för att ta del av protokoll och beslut som berör kommunen. Allmänheten får sin information via media, som därför har en viktig roll i samhället, anser Wittholt och Gummesson. Via media för man ut problematiken och det kan därför vara svårt att vara objektiv. Det går inte att undvika att ta ställning om man själv är berörd. Frågan är hur mycket media påverkar och hur mycket de speglar motståndet i samhället. Många från media har hört av sig till Karlshamns kommun för kommentarer och intervjuer enligt Wittholt.

Gummesson och Wittholt tycker även att påverkandemöjligheterna har blivit bättre sedan miljöbalken infördes, eftersom den har mer uttryckta hänsynsregler och större krav på innehåll i miljökonsekvensbeskrivningar. Miljöbalken är en klar förbättring jämfört med tidigare lagar men den kan bli ännu bättre. Gummesson tror att ju större projekt och ju större ekonomiska krafter som verkar desto svårare är det att påverka. Ett större företag har på så sätt lättare att få tillstånd. Wittholt anser att kommunen hade kunnat påverka om 4 kapitlet naturresurslagen hade tillämpats. Han menar att påverkandemöjligheter kan hänga samman med vilka ekonomiska resurser man har. Hade kommunen haft möjlighet att anlita en stjärnadvokat hade kanske utgången blivit annorlunda. Vattenfall och Svenska Kraftnät är stora företag som kan använda sig av flera bisittare till advokaten, där var och en är specialist inom sitt delområde. Wittholt

tror att större företag nog har lättare att få tillstånd. Wittholt tror även att utifrån de resurser som kommunen hade, kunde de inte ha gjort mer för att påverka projektet.

Enligt Wittholt lade Vattenfall och Svenska Kraftnät ner stora resurser på att försöka förklara projektet. Han tycker dock att det är svårt att veta om ansträngningarna skulle leda till mer klarhet eller göra målet mer tungrovt. Ronneby kommun ansåg att miljökonsekvensbeskrivningarna till nätkoncessionsansökningarna var för positiva och önskade mer information främst rörande miljön. Dessutom tyckte de att Vattenfall och Svenska Kraftnät lade för stor vikt vid samhällsekonomisk lönsamhet. Wittholt är personligen negativ till den formella hanteringen av projektet, men han har ingen direkt åsikt om själva kabelförbindelsen. Han tror inte heller att projektet har medfört något större tillskott av arbetstillfällen i kommunen.

Överlag anser Wittholt att arbetet med SwePol Link har varit intressant och lärorikt. Trots att Karlshamns kommun inte lyckades påverka projektet så att SwePol Link inte anlades anser Wittholt att det finns tillräckligt med möjligheter i gällande lagar att påverka ett beslut. Han anser inte att det behövs några lagändringar i det hänseendet. Gummesson ser inga större positiva sidor med kabelförbindelsen. Helst vill han hitta alternativa energikällor. Även Gummesson anser att arbetet med SwePol Link har varit intressant och lärorikt.

I Karlshamns kommun besökte vi även Sven-Åke Svensson, ordförande i byggnadsnämnden, för att ta del av hans åsikter beträffande påverkandemöjligheterna i samband med bygglov och planläggning. Svensson berättade att det förr fanns kommunalt veto i planärenden, men att detta medförde ett mer ineffektivt samhälle. Regeringen är sista instans om man inte kan finna en lämpligare lösning. Det är dock sällsynt att regeringen tar beslut i planfrågor. Svensson menar att det nog måste finnas en sådan möjlighet i alla fall. Han ansåg att det fanns skäl att detaljplanlägga området där strömriktarstationen placerades. Skälen var att undersöka om platsen var lämplig ur lokaliseringssynpunkt och att alla stora projekt ska ha en detaljplan. Andra skäl som talade för en detaljplan var den demokratiska insynen med möjlighet för befolkningen och myndigheter att yttra sig samt att det var många intressen som skulle belysas. Svensson anser att kommunen "avstod" från att försöka påverka utformningen genom att välja att detaljplanearbetet skulle avbrytas. Om kommunen hade valt att göra en detaljplan över området, i enlighet med det planavtal som upprättades, hade de kunnat påverka mer och de hade kunnat få synpunkter från allmänheten. Eftersom opinionen bland invånarna i kommunen varit väldigt kritisk mot kabelförbindelsen hade många synpunkter antagligen framkommit vid utställningen. Dessa synpunkter hade troligen varit negativa och det hade då gynnat kommunen i sin strävan att förhindra att förbindelsen skulle anläggas.

Vi tycker att det är bra att media tar upp viktiga samhällsfrågor, men det är lätt att journalisterna engagerar sig personligt i frågan och att artiklarna därmed speglar deras egna åsikter. Det finns många artiklar som handlar om SwePol Link och mycket av det som har skrivits har varit negativt. Detta kan vara en bidragande orsak till att det var en

stark opinion mot projektet. Fast om det inte hade skrivits något så hade nog inte allmänheten varit medvetna om planeringen av förbindelsen.

När Svenska Kraftnät blev varse om att en prövning enligt vattenlagen inte skulle komma till stånd inom en viss tid, skrev VD:n för SwePol Link AB ett brev till hovrättspresidenten vid Göta hovrätt och bad om råd. Brevet avslutas med "vi har också kontaktat din företrädare i hovrätten som ju är ledamot i Svenska Kraftnäts styrelse", vilket känns olustigt. Inom en månad hade en huvudförhandling ägt rum i ärendet. Vi tycker att det är konstigt att man kan "gå före i kön" genom att ha de rätta kontakterna. De hade fått reda på att fördröjningen berodde på personalproblem, vilket tydligen kunde lösas snabbt ändå. På detta sätt undveks en prövning enligt miljöbalken. Vi vill inte misstro våra domstolar och hoppas att ärendet inte påskyndades på någon annans bekostnad.

I det stora hela anser vi att de undersökningar som hade gjorts i samband med ansökningarna för SwePol Link till de olika prövningarna var omfattande och innehållsrika. De hade lagt ner tid och resurser för att kunna redovisa hur förbindelsen skulle komma att påverka omgivningen. Vi tror, liksom Gummesson och Wittholt, att större projekt är svårare att påverka, speciellt för allmänheten. Stora företag har fler möjligheter att få fram det material och resurser som krävs. Dessa företag har oftast större inverkan på samhället genom investeringar och att de skapar arbetstillfällen.

När vi påbörjade vårt arbete om SwePol Link hade vi en negativ bild av projektet. Detta grundade sig på den information som vi tagit del av via media som under hela projektets gång främst återgett de negativa aspekterna. Ju mer vi satte oss in i projektet och fick kontakter med de olika parterna, desto positivare blev vi. För även om åsikterna har gått isär så har processen skett på ett professionellt sätt. Det är dock viktigt att poängtera att vår positiva attityd mot tillståndprocesserna inte speglar våra energipolitiska åsikter.

12 Källförteckning

Litteratur

Bjällås, U och Rahmn, T, Miljöskyddslagen – Handbok i miljö rätt, andra upplagan, Fritzes, 1996

Energimyndigheten, Koncession för kraftledningar m.m. - Hur man söker tillstånd, 1999

Michanek, Gabriel, Svensk miljö rätt, Iustus förlag AB, 1995

Naturvårdsverket och Boverket, Miljökonsekvensbeskrivningar i det svenska planerings- och beslutssystemet, 1990

Strömberg, Håkan, Allmän förvaltningsrätt, upplaga 18:1, Liber Ekonomi, 1997

Strömberg, Rolf, Vattenlagen med kommentarer, upplaga 1:1, LiberFörlag, 1984

Westerlund, Staffan, Kommentar till Miljöskyddslagen, LiberFörlag, 1982

Westerlund, Staffan, PBL, NRL, MKB – grunderna i plan- och marklagstiftningen, Naturskyddsföreningen, 1992

Artiklar

Hallberg, Lars, artiklar i Karlshamns Allehanda, 1997-08-20 och 1997-09-16

Mikrut, Wika och Dagmar Nordberg, översättning av artikel i Glos Pomorza av Eva Dubois, 1996-11-27.

Muntliga/skriftliga källor

Gummesson, Thomas, Miljöinspektör Ronneby kommun

Hallberg, Lasse, Karlshamns Allehanda

Svensson, Sven-Åke, Ordförande i byggnadsnämnden, Karlshamns kommun

Söderberg, Leif, Projektledare SwePol Link AB

Vadasz-Nilsson, Anne, Energimyndigheten

Wittholt, Thomas, Kommunjurist Karlshamns Kommun

Lagutredningar och Propositioner

3LU 1957 saml. 9 avd. 3 nr 22

3 LU 1969:37

Prop. 1957:161

Prop. 1966:114

Prop. 1969:28

Prop. 1970:139

Prop. 1973:157

Prop. 1981/82:130

Prop. 1981/82:188

Prop. 1985/86:1 Del 1

Prop. 1985/86:3

Prop. 1985/86:90

Prop. 1986/87:135

Prop. 1987/88:85

Prop. 1990/91:90

Prop. 1993/94:162

Prop. 1994/95:222

Prop. 1995/96:140

Prop. 1996/97:86

Prop. 1996/97:136

Prop. 1997/98:159

Domslut och Beslut

Länsstyrelsens beslut

204-7104-97 daterad 1998-02-16

248-2846-98 daterad 1998-06-24

Ledningsrättsbeslut

Ärendenr FKFB 97524 daterade 1997-09-09, 1997-11-18, 1998-09-08 och 2002-01-21

Regeringsbeslut

M96/3334/7 daterad 1997-07-17

N97/1929 daterad 1997-07-17

N97/2084 daterad 1997-07-17

N98/955 daterad 1998-08-06

N98/437 daterad 1998-10-22

In98/394/PL daterad 1998-03-16

Vatten- och miljödomstolar

VA 27/98 daterad 1998-12-15

M 593-99 daterad 1999-06-28

M 416-99 daterad 1999-11-10

M 8879-99 daterad 2000-11-14

Bilagor

- Bilaga 1a: Protokoll 1998-05-27, byggnadsnämnden Karlshamns kommun, Dnr 912.97.232
- Bilaga 1b: Förstudie till MKB för detaljplan, 1996-09-19
- Bilaga 2a -b: Kartor tillhörande ledningsbeslut 2002-01-21, ärendenr K97524
- Bilaga 3a: Ansökan till vattendomstolen med tillhörande MKB, 1998-06-09, VA27/98

Webbkällor

http://www.balticing.com	2000-02-29	kl.13.50
http://swepollink.svk.se	2000-02-29	kl.10.50
http://www.svk.se	2000-02-29	kl.11.40
http://www.vattenfall.se	2000-02-29	kl.11.25
http://www.mielno.pl	2000-02-29	kl.13.15
http://www.slupsk.pl	2000-02-29	kl.12.00

Övriga källor

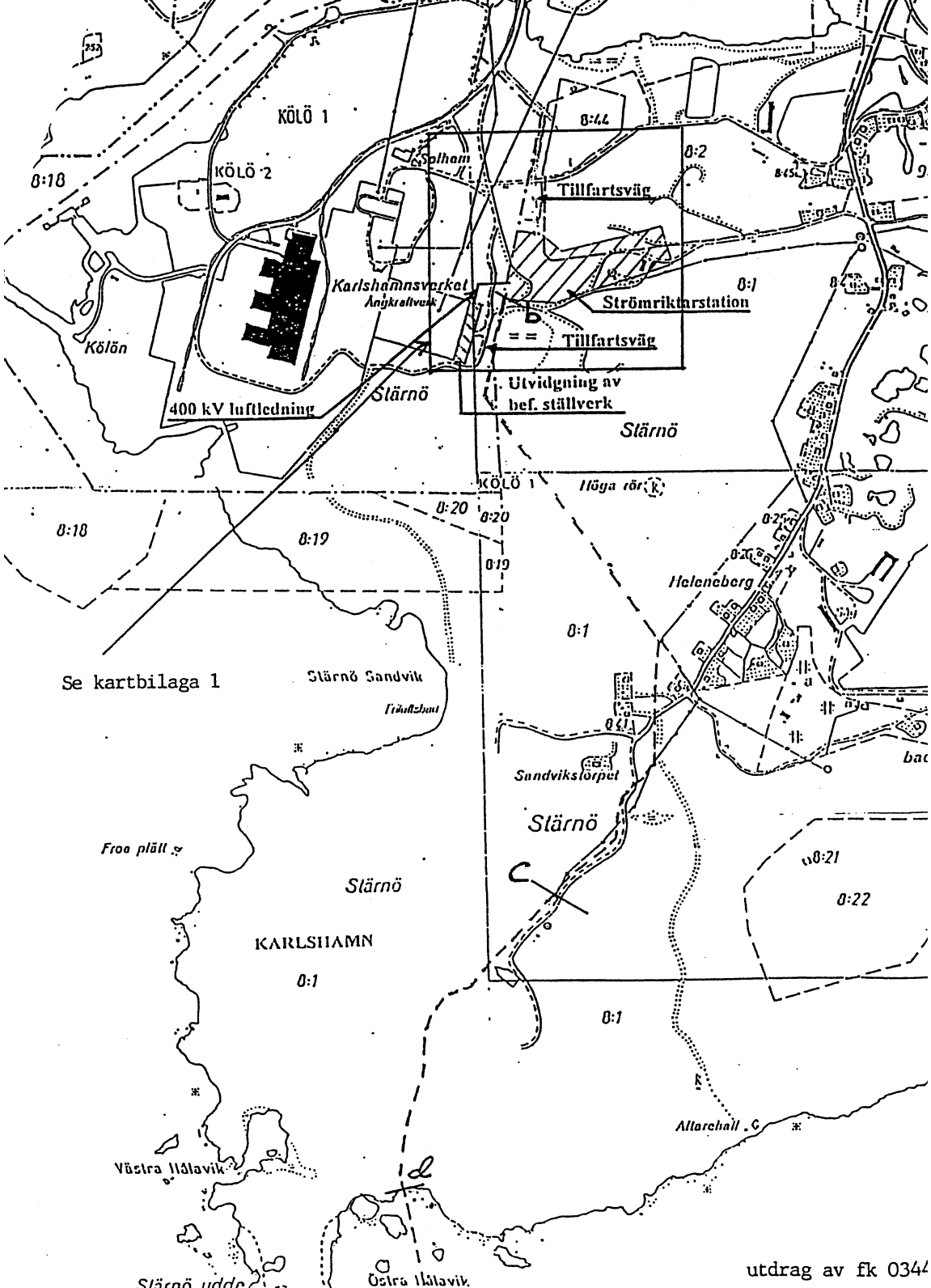
Fiskeriverket, Pressinformation angående reaktion på ål över Baltic Cable, 1998-11-12

Informationsblad, SwePol Link - en del av Östersjösamarbetet

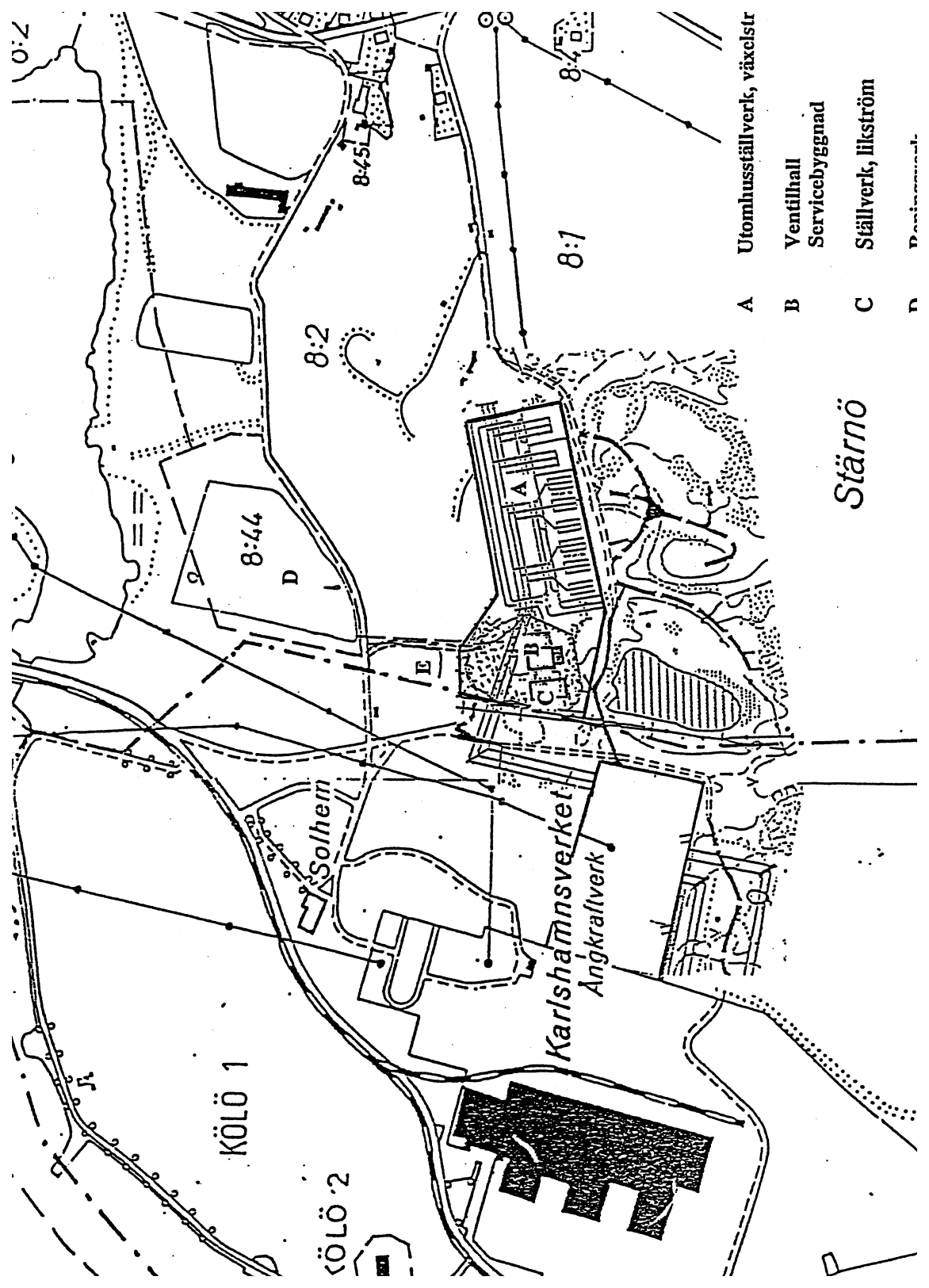
Kansliet, Karlshamns kommun, Arkiverat material

Reportrarna, SVT 2000-02-08

Westerberg, Håkan, Fiskeriundersökningar SwePol Link i miljömål M 416-99; reviderad upplaga, 2000-11-19

Se kartbilaga 1

0:2

KÖLÖ 1

KÖLÖ 2

Solhem

Karlshamnnsverket
Ångkraftverk

Stårnö

- A Utomhusställverk, växelstr
- B Ventilhall
Servicebyggnad
- C Ställverk, likström
- D Domstolsbyggnad

8:44

8:2

8:45

8:1

8:4

Förrättning
LEDNINGSRÄTTSUPPLÄTELSE BERÖRANDE

SVENSKA KRAFTNÄT OCH KARLSHAMN 8:1

Kommun
KARLSHAMN

Län
BLEKINGE

Registerområde
KARLSHAMN

Förrättningen är registrerad i fastighetsregistret
Registreringsdatum För lantmäterimyndigheten

Förrättningslantmätare

BENGT HALLERÖD

Fastighetsrättslig beskrivning, aktbilaga BE 1

Teknisk beskrivning, aktbilaga BE 2

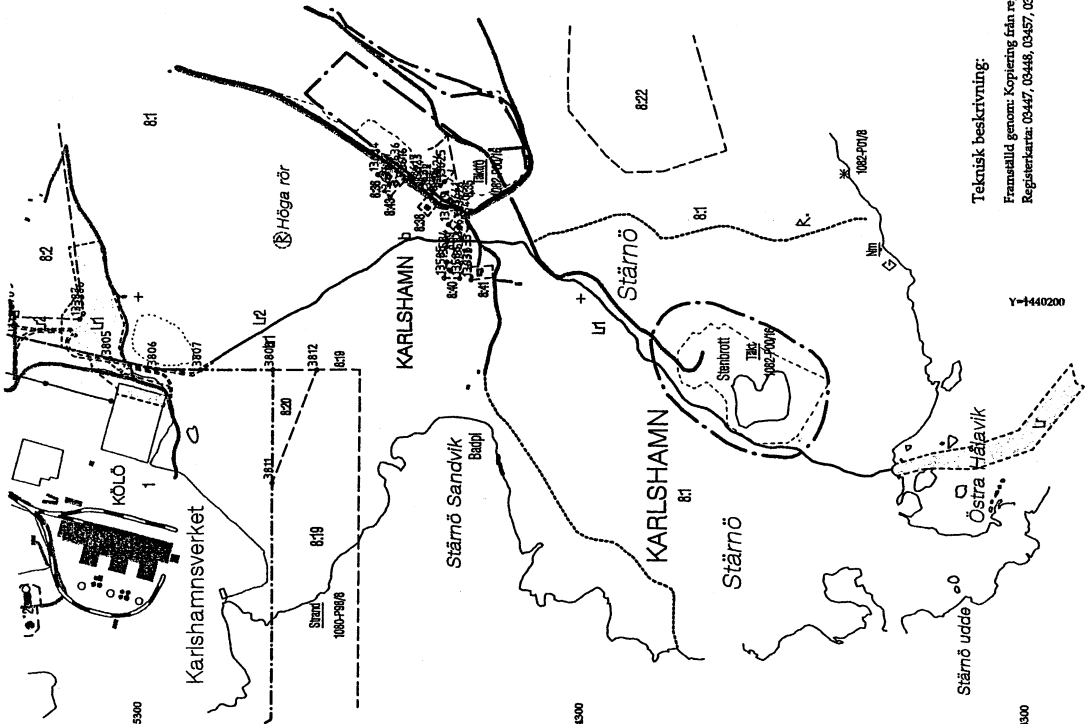

Framställd genom
Digital ekonomisk karta

Reg karta, lägesangivning
034 47 : 69,79

Skala
1:5000

För det tekniska innehållet se...

X=622300

X=622300

X=622300

Y=440200

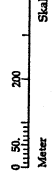
Teknisk beskrivning:

Framställd genom: Kopiering från registerkarta samt rymtakning
 Registerkarta: 03447, 03448, 03457, 03458

Teckentförklaring:

- Traktgräns
- Fastighetsgräns
- Ny Rättighet
- Ny Rättighet
- Fastighetsbeteckning
- KARLSHAMN 8:41
- Fornlämning
- Boskapshus
- Ufhus
- Kraftledning
- Transformator
- Väg
- Väg
- Stumre bilväg
- Järnvägsplåt
- Steg
- Strand
- Vattendrämningsman
- Upplysning
- Upplysningsstaxt
- Bebyggelseann
- Bestämmelsegräns
- Naturminne
- Militärömråde
- Bebyggelseområdesgräns
- Sanktmark
- Skorsten

Beslut, se aktbilaga BE3 och BE4

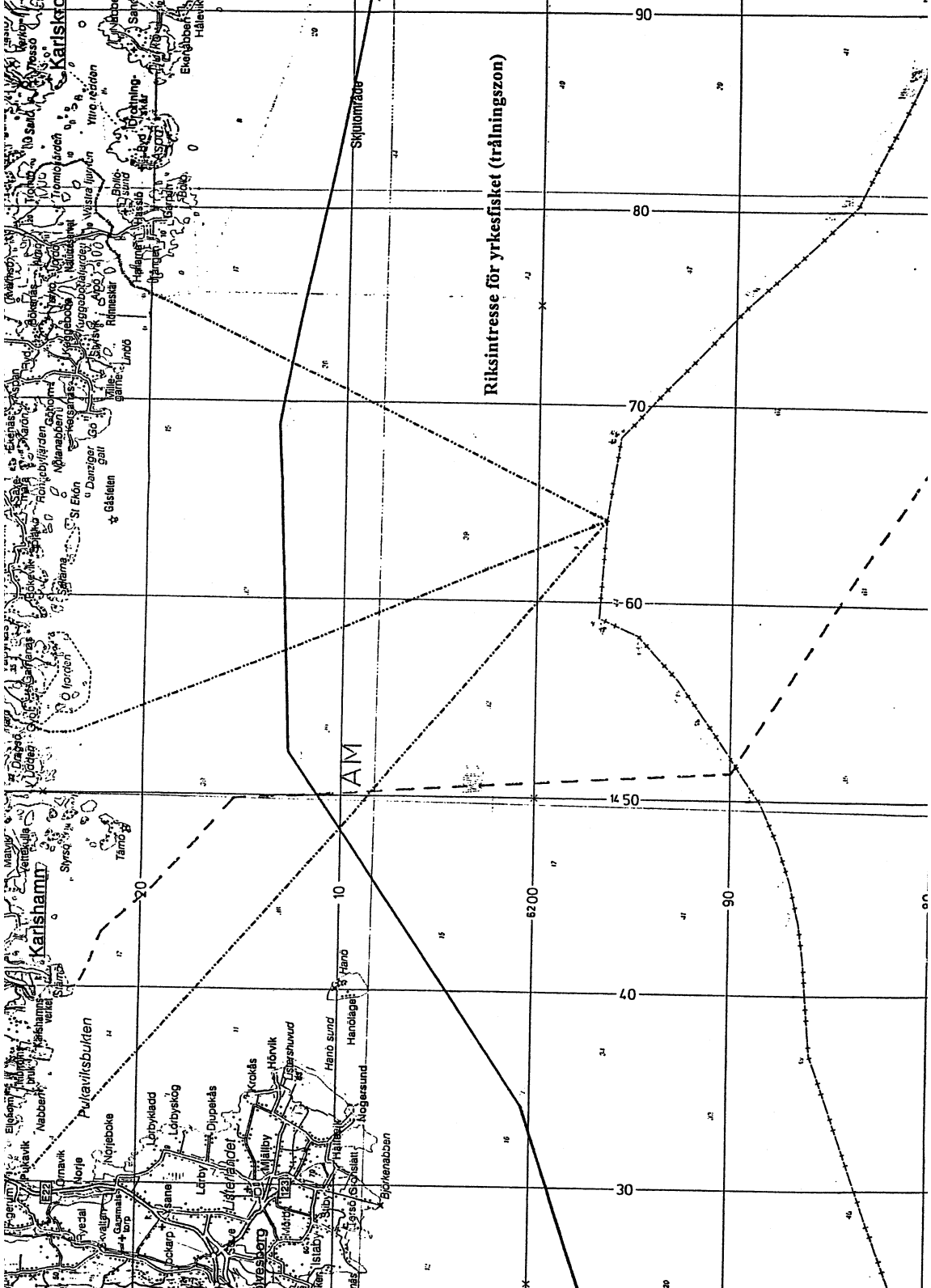

Förrättning

Aktbilaga KA3
 Ärendenr: K97524

Karta
 Ledningsrättsåtgärd beträffande Karlshamn 8:1, 8:2 och Kolö 1.
 Karlshamn kommun

Bengt Halleröd
 Förrättningslantmätare

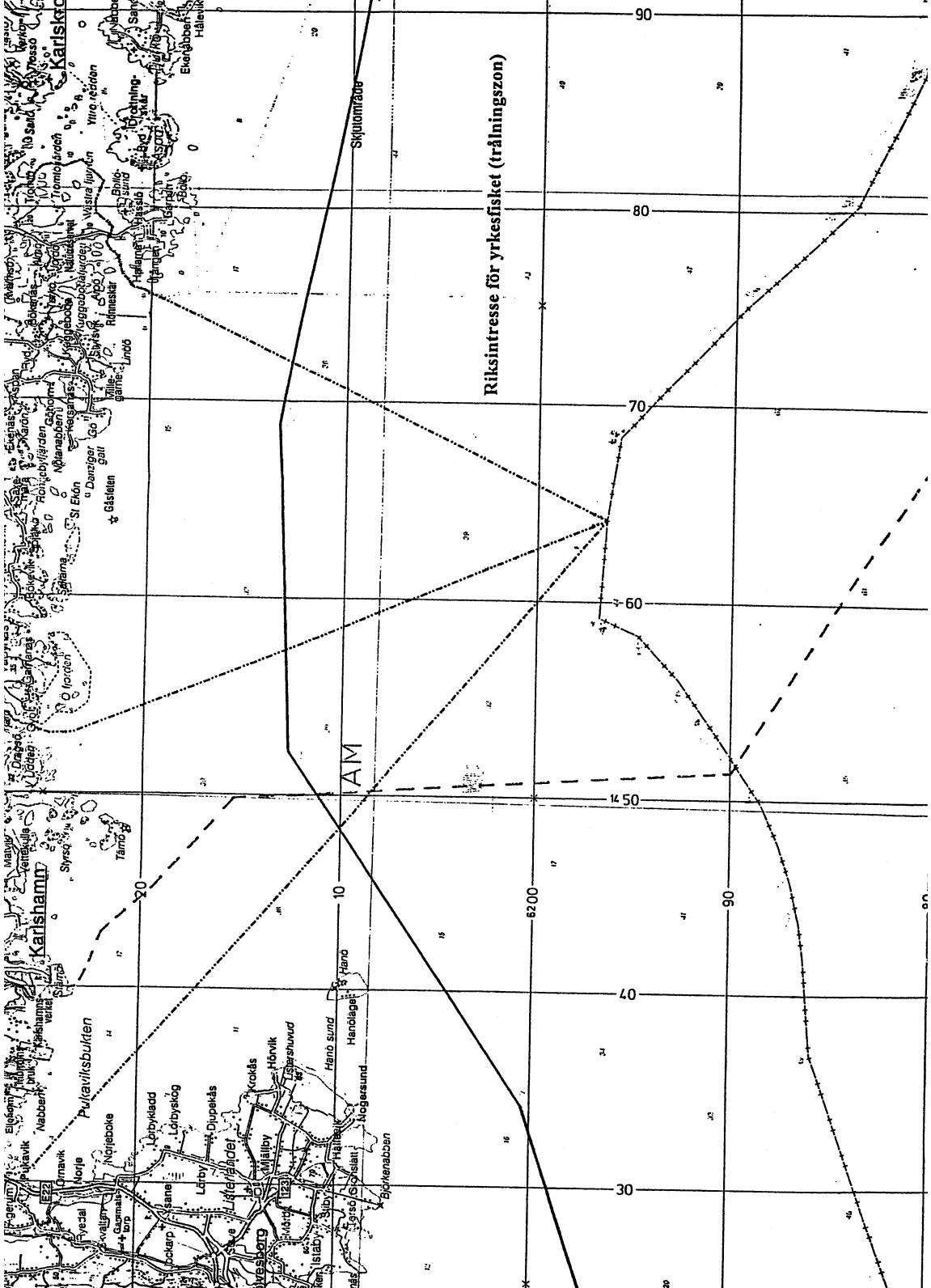
Riksinträsse för yrkesfisket (trålningszon)

Sjöområde

AM

8200

90

Riksinträsse för yrkesfisket (trålningszon)

Sjöområde

AM

8200

90

